

ΠΡΕΣΒ. ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΤΑΤΣΗ

ΕΜΠΕΙΡΙΕΣ

ΟΡΘΟΔΟΞΗΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

Ἀπὸ τὸ λειμῶνα τῶν νηπίτικῶν κειμένων,
τὸ Ἅγιον Ὄρος
καὶ τὶς ἀκριτικὲς περιοχὲς
τῆς Ὁρθόδοξης Ἑλλάδος

ἘΚΔΟΣΕΙΣ ΟΡΘΟΔΟΞΗΣ ΤΥΠΗΣ
ΚΑΝΙΓΓΟΣ 10 - ΑΘΗΝΑ 106 77

1991

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΠΡΕΣΒ. ΔΙΟΝΥΣΙΪ ΤΑΤΣΗ

ΕΜΠΕΙΡΙΕΣ

ΟΡΘΟΔΟΞΗΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

Ἀπὸ τὸ λειμῶνα τῶν νηπτικῶν κειμένων,

τὸ Ἅγιον Ὄρος
καὶ τὶς ἀκριτικὲς περιοχὲς
τῆς Ὁρθόδοξης Ἑλλάδος

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΟΡΘΟΔΟΞΗΣ ΤΥΠΗΣ

ΚΑΝΙΓΓΟΣ 10 - ΑΘΗΝΑ 106 77

1991

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΚΟΝΙΤΣΑΣ
ΑΡ. ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ Δ-28441
ΗΜΕΡ. ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ 17/3/92
ΤΑΞΙΝ. ΑΡΙΘΜ.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

- Έκδοση «ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΤΥΠΟΥ» Κάνιγγος 10 — 106 77 ΑΘΗΝΑ
- Πρώτη έκδοση, 'Οκτώβριος 1991
- Έξωφυλλο: Δημήτριος Γ. Γεωργάκης
- Διεύθυνση συγγραφέα: Πρεσβ. Διονύσιος Δ. Τάτσης 44 100 ΚΟ-ΝΙΤΣΑ — Τηλ. 0655 - 22788.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Τὰ κείμενα πού ἀπαρτίζουν τὸ βιβλίο τοῦτο, παρ-
όλο πού εἶναι αὐτοτελῆ καὶ φαίνονται διαφορετικοῦ πε-
ριεχομένου τὸ καθένα, συγγενεύουν μεταξύ τους καὶ
μποροῦν νὰ συστεγαστοῦν. Περιέχουν ἐμπειρίες καὶ βιώ-
ματα πού εἰσάγουν στὴν πνευματικὴ ζωὴ.

Ἦταν φυσικὸ ἡ καταγραφή τους νὰ γίνῃ σὲ πρῶ-
το πρόσωπο, ἂν καὶ δὲν συνηθίζεται αὐτὸς ὁ τρόπος στὰ
θρησκευτικὰ βιβλία. Πιστεύω ὅμως ὅτι ἔτσι νικιέται ἡ
ραθυμία τῶν σημερινῶν ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι δὲν ἀκοῦν
εὐχάριστα τὶς στερεότυπες ἠθικὲς διδασκαλίες, ἐνῶ εἶ-
ναι πρόθυμοι νὰ δεχτοῦν τὸ μήνυμα τοῦ Θεοῦ μὲ ἄλλους
τρόπους, ἀρκεῖ αὐτὸς πού τὸ προσφέρει νὰ εἶναι εἰλικρι-
νῆς καὶ νὰ ἔχει ἐμπειρία τῶν ὅσων λέγει. Ἀποδείχτηκε
ὅτι ἡ βιωματικὴ διδασκαλία πείθει καὶ μεταβάλλει τοὺς
ἀνθρώπους.

Τὸ τελευταῖο κείμενο τοῦ βιβλίου θὰ ἤθελα νὰ τὸ
προσέξῃ ιδιαίτερα ὁ φίλος ἀναγνώστης, γιὰ νὰ γνωρί-
σῃ τὴν ὀρθόδοξη πραγματικότητα τῶν ἐνοριῶν τῆς ὑ-
παίθρου, ἡ ὁποία δὲν εἶναι ἀξιοθαύμαστη.

Κόνιτσα, "Ανοιξη τοῦ 1991

Πρεσβ. Δ.Δ.Τ.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το κείμενο που ακολουθεί το έργο αυτό, που
είναι ο πρώτος τόμος της σειράς, αποτελεί
το πρώτο βήμα στην κατεύθυνση της
επιστημονικής έρευνας. Η έρευνα αυτή
αποτελείται από τρία μέρη: το πρώτο
μέρος είναι η εισαγωγή, το δεύτερο
μέρος είναι η θεωρία, και το τρίτο
μέρος είναι η εφαρμογή. Η εισαγωγή
αποτελείται από τρία μέρη: το πρώτο
μέρος είναι η εισαγωγή, το δεύτερο
μέρος είναι η θεωρία, και το τρίτο
μέρος είναι η εφαρμογή. Η θεωρία
αποτελείται από τρία μέρη: το πρώτο
μέρος είναι η εισαγωγή, το δεύτερο
μέρος είναι η θεωρία, και το τρίτο
μέρος είναι η εφαρμογή. Η εφαρμογή
αποτελείται από τρία μέρη: το πρώτο
μέρος είναι η εισαγωγή, το δεύτερο
μέρος είναι η θεωρία, και το τρίτο
μέρος είναι η εφαρμογή.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Πρώτη Έκδοση 1981
© 1981
© 1981
© 1981
© 1981

1. ΕΙΚΟΣΙ ΜΥΣΤΙΚΑ ΑΝΘΗ

Ἔχω μελετήσει πολλοὺς ἀσκητικούς λόγους τῶν ἁγίων Πατέρων τὰ τελευταῖα χρόνια. Ἀπέκτησα «πεῖρα» ἀλλὰ καὶ συναίσθηση ὅτι φοιτῶ στὴν πρώτη τάξη τοῦ πνευματικοῦ σχολείου τῆς Ὁρθοδοξίας. Δοξάζω τὸ Θεὸ γι' αὐτὴ τὴ δωρεὰ καὶ τὴν ἀνοχή.

Εἶναι ἀλήθεια ὅτι κάθε φορά πού διαβάζω ἕνα πατερικὸ κείμενο, μὲ διακατέχει ἕνας δισταγμὸς γιὰ τὸ ἂν μπορῶ νὰ τὸ κατανοήσω, ὄντας φιλήδονος καὶ ἁμαρτωλός. Ποτέ μου φυσικὰ δὲ θεώρησα τὸν ἑαυτὸ μου ἱκανὸ ν' ἀναλύσω τίς σκέψεις τῶν Πατέρων ἢ νὰ τίς χρησιμοποιήσω γιὰ νὰ φανῶ στοχαστικὸς καὶ λόγιος. Τὸ ἔργο αὐτὸ γιὰ μένα εἶναι ἄχαρο καὶ ἀνίερο. Προτιμῶ νὰ κόβω μερικὰ ἀνθη, νὰ τὰ κάνω δέσμες καὶ νὰ τίς ἀπολαμβάνω πρῶτος ἐγὼ καὶ ὕστερα οἱ ἀδελφοί, αὐτοὶ ὁδηγ. πού μὲ τιμοῦν μὲ τὴν προσοχή τους. Ὁ λόγος μου εἶναι σύγχρονος, ὁ πυρήνας τῆς σκέψης ὅμως εἶναι παλαιὸς καὶ δανεικός· εἶναι τῶν Ἁγίων. Σὲ τοῦτο τὸ κείμενο μάλιστα εἶναι ἀσκητικὸς καὶ εἰδικότερα ἀνήκει στὸν ἀββᾶ Ἰσαὰκ τὸ Σύρο.

Ταπεινὰ προσφέρω μικρὴ δέσμη εἴκοσι ἀνθῶν στοὺς ἀδελφούς, μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι ἔχω ἐξασφαλισμένη τὴν ἐπιείκεια τους

α'. Ἐσωτερικὴ γαλήνη

Ἡ διάνοια τοῦ ἀνθρώπου «ρέπει ὡδε κάκεισε» καὶ δὲν μπορεῖ νὰ περιοριστεῖ, ἂν δὲν ἡρεμήσει μὲ τὸ φόβο τοῦ Θεοῦ καὶ τὴ ντροπή. Ὄταν λέμε νὰ περιοριστεῖ, ἐννοοῦμε νὰ μπεῖ στὸ μυστικὸ θάλαμο τῆς ψυχῆς γιὰ νὰ προσευχηθεῖ. Ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ ντροπή ἐμποδίζουν τὴ διάνοια νὰ περιπλανιέται, ὅπως ὁ ζυγὸς πού μὲ τὸ βάρος τῶν σταθμῶν πάνω στοὺς δίσκους του δὲν κλίνει εὐκόλα ἐδῶ κι ἐκεῖ. Ὄταν

ὅμως εἶναι χωρὶς τὰ σταθμὰ καὶ μὲ τὸ παραμικρὸ φύσημα τοῦ ἀέρα αἰωρεῖται.

Ἡ ἡρεμία τῆς διάνοιας χρειάζεται πάντοτε. Καὶ στίς ὥρες τῆς ἐργασίας ἀκόμη. Δὲν κατορθώνεται ὅμως εὐκόλα, ἰδίως ἀπὸ τοὺς πολλοὺς ἀνθρώπους ποὺ ζοῦν μέσα στὸν κόσμο κι ἔχουν βιοτικὲς μέριμνες. Αὐτὸ δὲ σημαίνει ὅτι πρέπει νὰ ἐγκαταλειφθεῖ ὁ πνευματικὸς ἀγώνας. Ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ ντροπὴ βοηθοῦν στὴν ἀποφυγὴ τῆς ἀμαρτίας, ποὺ ἔχει σὰν ἀποτέλεσμα τὴ σταθερὴ ἐσωτερικὴ γαλήνη τοῦ ἀνθρώπου.

Εἶναι σπουδαῖο πράγμα νὰ ζεῖς, ἔστω καὶ λίγες στιγμές, μὲ ἡρεμία στὸ νοῦ καὶ προσευχὴ στὴν καρδιά.

β'. Ἡ ἐκ πείρας διδασκαλία

Οἱ ἄνθρωποι ποὺ ἔχουν ταπεινὸ φρόνημα ἀναζητοῦν δασκάλους πνευματικούς. Παρόλο ποὺ στίς μέρες μας ἀκούγονται πολλές διδασκαλίες, ὑπάρχει δυσκολία στὴν ἐπιλογή. Ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά ἔχουμε τοὺς δασκάλους τῆς κοσμικῆς σοφίας, ποὺ στολίζουν τοὺς λόγους τους καὶ ἐντυπωσιάζουν. Διδάσκουν τὴν ἀρετὴ χωρὶς νὰ τὴν ἔχουν γνωρίσει. «Ποτὲ δὲν ἐδοκίμασαν αὐτὴν δι' ἔργου», γι' αὐτὸ ἡ διδασκαλία τους εἶναι «παρακαταθήκη ἐντροπῆς». Δηλ. σὲ λίγο χρονικὸ διάστημα καὶ ὁ δάσκαλος καὶ ὁ μαθητὴς θὰ ντρέπονται, γιατί κάποτε εἶχαν πιστέψει στὴν ἀξία τῆς ὑποκριτικῆς διδασκαλίας καὶ εἶχαν λησμονήσει ὅτι τὸ ζωγραφισμένο νερὸ δὲν μπορεῖ νὰ σβήσει τὴν δίψα οὔτε τοῦ ζωγράφου οὔτε τοῦ θεατῆ. Δίνει μόνο αἰσθητικὴ τέρψη χωρὶς νὰ σβήσει τὴ δίψα.

Ἀντίθετα ἐκεῖνος ποὺ διδάσκει γιὰ τὴν ἀρετὴ ἐκ πείρας, μεταδίδει μέρος ἀπὸ τὴ δική του πνευματικὴ περιουσία. Μιλᾷ μὲ παρρησία καὶ εἶναι βέβαιος γιὰ τὴν ὀρθότητα τῶν λεγομένων του. Εἶναι ὁ ἄνθρωπος ποὺ καθαρίζει τίς ιδέες, ποὺ διαλύει τίς ὀμίχλες τῶν συγχύσεων καὶ

τῆς ἡμιμάθειας, ποὺ προσφέρει καὶ νέες ιδέες, ποὺ πλουτίζει τὸν κόσμον μὲ πνευματικούς καρπούς.

Μακάριοι ὅσοι μαθητεύουν σὲ τέτοιους πνευματικούς δασκάλους. Ἀποκτοῦν μιὰ ἄλλη θεώρηση τῆς πνευματικῆς ζωῆς καὶ τοῦ κόσμου γενικότερα.

γ'. Μὲ διάκριση

Οἱ ἄνθρωποι εἶναι πονεμένοι κι ἄς φαίνονται χαρούμενοι κι εὐτυχεῖς. Προσπαθοῦν νὰ δημιουργοῦν αὐτὴ τὴν ἐξωτερικὴ κατάσταση γιὰ ἐντυπώσεις, γιὰτὶ δὲν εἶναι εἰλικρινεῖς. Φοβοῦνται τὴν εἰλικρίνεια. Στὴν πραγματικότητα ὁμῶς τοὺς λείπει ἡ πνευματικὴ σταθερότητα καὶ ἡ παρηγορία τῆς πίστεως.

Ὅσοι ἀπ' αὐτοὺς καταφεύγουν στὸ Θεό, χρειάζονται βοήθεια ἀπὸ τοὺς ἀφωσιωμένους τοῦ Θεοῦ, δηλ. τοὺς ἱερεῖς καὶ τοὺς μοναχοὺς, οἱ ὁποῖοι καλοῦνται νὰ γίνουν ἰατροὶ τῶν ψυχῶν. Σπουδαία καὶ ὑψηλὴ ἀποστολὴ ποὺ ἀπαιτεῖ διακριτικὴ μέθοδο. Στὰ θερμὰ καὶ ἔντονα πάθη θ' ἀντιτάξουν «τὰ πλέον ψυχρὰ φάρμακα τοῦ λόγου» γιὰ ν' ἀποφεύγονται οἱ ἐκνευρισμοὶ καὶ οἱ ἐξάψεις, ἐνῶ στοὺς ψυχροὺς καὶ ράθυμους χαρακτήρες θὰ μιλήσουν μὲ θερμότητα καὶ ἐνθουσιασμό γιὰ νὰ γίνουν ἀποφασιστικοί.

Καὶ στὶς δυὸ περιπτώσεις πρέπει νὰ ζητηθεῖ ἐκ μέρους τῶν ἀσθενῶν ἡ βοήθεια. Διαφορετικὰ δὲν θὰ ὑπάρξει θεραπεία.

δ'. Περὶ ἡσυχίας

Ἡ ἡσυχία διακρίνεται σὲ ἐξωτερικὴ κι ἐσωτερικὴ. Ἡ ἐξωτερικὴ εἶναι ἀπαραίτητη γιὰ ν' ἀναπτυχθεῖ ἡ ἐσωτερικὴ, δηλ. νὰ ἡρεμήσει ὁ νοῦς καὶ ἡ καρδιὰ τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ ἡσυχος τόπος καὶ ὁ ἡσυχος τρόπος ζωῆς ὁδηγοῦν στὴν ἐσωτερικὴ ἡσυχία καὶ τὴ διατηροῦν.

Ἡσυχαστῆς καὶ ἄνθρωποι. Τοὺς ἐνώνει ἡ ἀγάπη καὶ

τούς χωρίζει ἢ ἀδυναμία νὰ συνυπάρξει ἢ κατὰ Θεὸν ἀμεριμνία μὲ τὶς χίλιες δυὸ ὑποθέσεις τοῦ κόσμου.

Ὁ ἡσυχαστὴς ὅταν κατεβαίνει στοὺς ἀνθρώπους λαφυλαγωγεῖται, ἐνῶ ὅταν ἐκεῖνοι καταφεύγουν σ' αὐτὸν τροφοδοτοῦνται.

Στὸν κόσμον ὁ ἡσυχαστὴς θ' ἀκούσει πολλά. Μὲ ἄλλα θὰ συμφωνήσει καὶ μὲ ἄλλα ὄχι. Θὰ χρειαστεῖ νὰ κάνει πνευματικὲς τομές. Βλάπτεται ὅμως ἀπὸ τὶς συντυχίες καὶ ὀμιλίες μὲ τοὺς κοσμικοὺς ἀνθρώπους. Τὰ ἀνθη τῶν ἀρετῶν του μαραίνονται, γιατί οἱ συνομιλίες κατακαίουν τὴ ρίζα τους, δηλ. τὸ νοῦ του.

Στὴν ἔρημο ἔχει κάθε ἀνεση νὰ προσφέρει τὶς πνευματικὲς του ἐμπειρίες. Ἐκεῖ καὶ ὁ κοσμικὸς κατανύσσεται καὶ δέχεται τὸν παρήγορο λόγο τῆς Ἐκκλησίας.

ε'. Ἐρημος καὶ δάκρυα

Στὶς ὄχθες τοῦ ποταμοῦ τῶν δακρύων
φυτρώνουν τὰ δέντρα
τῶν ἀρετῶν τοῦ ἡσυχαστῆ.

***

Ἀγαπάει τοὺς ἀμαρτωλοὺς,
πονάει τοὺς ἀδελφοὺς,
ποτίζει τὴν ἔρημο
γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ κόσμου.

στ'. Μὲ ἀνάγνωση καὶ προσευχὴ

Μέσα μας ἔχουμε τὸ σκοτάδι τῶν παθῶν, πυκνὸ καὶ ἀδιαπέραστο. Αὐτὸ μᾶς στερεῖ τὴν πνευματικὴν παρηγορία καὶ τὸ φῶς τῆς Χάριτος. Ὅπως τὰ σύννεφα ποὺ ἐμποδίζουν τὶς ἡλιακὲς ἀκτίνες νὰ φτάσουν στὴ γῆ. Ὡστόσο ὑπάρχει λίγο φῶς ποὺ μπαίνει ἀπὸ τὶς στιγμιαῖες ρωγμὲς τοῦ πνευματικοῦ βίου καὶ μᾶς συγκρατεῖ.

Εἶναι τὸ φῶς τοῦ Χριστοῦ ποὺ παίρνουμε μὲ τὴν ἀνάγνωσι τῶν ἱερῶν βιβλίων καὶ τὴν προσευχή.

Ὅσο αὐτὸ δυναμώνει καὶ ἀποκτᾶ διάρκεια, τόσο τὸ σκοτάδι ἀραιώνει καὶ ἐπιτρέπει κάποια μονιμότερη ὄρατότητα. Ὁδηγούμαστε τότε ἀπὸ τὴν ἀπόγνωσι στὴν ἐλπίδα, ἀπὸ τὴ λύπη στὴ χαρὰ καὶ τὴν παρηγορία.

ζ'. Περὶ θεολόγων

Ὁ πνευματικὸς δρόμος εἶναι τραχύς. Ἡ ἀποκάλυψι τῶν μυστηρίων εἶναι τὸ τέρμα. Καὶ προϋπόθεσι τοῦ αἵσιου τέλους εἶναι ἡ ταπεινοφροσύνη, τὴν ὁποία οἱ περισσότεροὶ χάνουν στὰ μισὰ τοῦ δρόμου.

Γνωρίζω «παντογνώστες» θεολόγους ποὺ γνωμοδοτοῦν γιὰ ὅλα τὰ θεῖα πράγματα. Στὴν πρώτη συνάντησι μαζί τους ἐνθουσιάστηκα, σιγὰ σιγὰ ὅμως ἔγινα ἐπιφυλακτικὸς. Κατάλαβα τὴν ὑποκρισία τῆς σοφίας τους. Εἶχαν κάποια γεύσι πνευματικὴ ποὺ ἀναγόταν στὴν νεανική τους ζωὴ, χωρὶς ὡστόσο νὰ συνεχίζουν τὴν πνευματικὴ ζωὴ. Ἐμειναν στὴν πρώτη ἐμπειρία. Θεωρῶ αὐτὴ τὴν κατάστασι ἀμαρτωλή. Συχνὰ καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος γίνομαι θύμα της.

Δὲν παύει ὁ δρόμος μὲ συνεχεῖς στάσεις. Ἡ πορεία πρέπει νὰ εἶναι ἀδιάκοπη, μὲ προσευχὴ καὶ πόθο.

η'. Ἡ ἀδυναμία μου (α')

Μοῦ ἔλεγε κάποτε ἓνας ἀγιορείτης γέροντας: «Τί νὰ σοῦ πῶ, ἀδελφέ; Πῶς νὰ σοῦ περιγράψω τὴ γλυκύτητα τῶν πνευματικῶν ἔργων; Πρέπει νὰ τὰ γευθεῖς στὴν ψυχὴ σου».

Στὴν ἀρχὴ δὲν τὸν πολυπίστεψα. Ὑποψιαζόμουν κάποια ἀδυναμία του. Μὲ τὸν καιρὸ διαπίστωσα ὅτι εἶχε δίκαιο ὁ γέροντας. Πῶς νὰ περιγράψεις τὸν ἥλιο σ' ἓναν ἐκ γενετῆς τυφλό; Δὲν πρόκειται νὰ τὸν ἱκανοποιήσεις. Ἡ περιγραφὴ ὅμως πρέπει νὰ γίνεται, γιὰτὶ καὶ ὁ τυφλὸς μπορεῖ ν' ἀπολαύσει τὴ θερμότητα τῶν ἀκτίνων τοῦ ἥλιου.

Γνωρίζω πολλά που δεν έζησα, ενώ άγνοώ δυστυχώς πολλά που έζησα. Γνώση και άγνοια. Θα ήθελα να συμπορεύεται η ζωή με τη γνώση.

θ'. 'Η αδυναμία μου (β')

Οί σωματικοί πόνοι είναι τὸ δυνατό ξυπνητήρι τῆς ψυχῆς μου. 'Η υγεία τις περισσότερες φορές με αποκοιμίζει, μου φράζει τὸν πνευματικὸ δρόμο, με χωρίζει ἀπὸ τὸ Θεό. Ἀντίθετα ἡ φωνὴ τοῦ πόνου καὶ τῆς θλίψης με παρτρύνει νὰ πῶ θερμὸ τὸ «Κύριε, ἐλέησον». Τότε νιώθω χαρὰ στὴν καρδιά μου καὶ βγαίνει ὁ νοῦς μου ἀπὸ τὸ ἀδιέξοδο.

"Όταν βρίσκομαι μέσα στὸν πόνο, δίνω ὑποσχέσεις στὸ Θεό. Μερικὲς τις τηρῶ χωρὶς παρεκκλίσεις. Τις ἄλλες, ἀλίμονο, τις ξεχνῶ τὴν ἴδια μέρα πὺ τις δίνω!

ι'. 'Η αδυναμία μου (γ')

"Όταν ἤμουν μικρὸ παιδί, δὲν εἶχα δεῖ ποτὲ μπανάνα. Στὸ σχολεῖο μᾶς ἔλεγε ὁ δάσκαλος ὅτι εἶναι καρπὸς τῆς Ἀφρικῆς πὺ τὸν δοκιμάζουν στὴν Ἑλλάδα μόνο οἱ πλούσιοι. Εἶχα ἤσυχο τὸ μυαλό μου καὶ δὲν ἤθελα νὰ τὸν δοκιμάσω. Μετὰ ἀπὸ πολλὰ χρόνια τὰ πράγματα ἄλλαξαν. Γέμισαν τὰ μαγαζικὰ μπανάνες καὶ ὅλοι τις ἀγοράζουν, παρόλο πὺ εἶναι ἀκριβές. Βρέθηκα κι ἐγὼ στὴ δύσκολη στιγμή ν' ἀντιμετωπίσω τὸν πειρασμό καὶ ν' ἀγοράσω μερικὲς. Βέβαια δὲν τὸ θεώρησα ἁμαρτία, ἀλλὰ εἶδα ὅτι ἄρχισα νὰ ἐπιθυμῶ κάτι πὺ μέχρι χθὲς δὲν τὸ ἤθελα, γιατί δὲν τὸ εἶχα δεῖ οὔτε τὸ εἶχα πλησιάσει ποτέ.

'Η αἴσθησις τῆς ὄρασης ὁδηγεῖ τὸν ἄνθρωπο στὴν ἐπιθυμία. "Όταν ἀργεῖ, ὅλα ἀπονοῦν. Αὐτὰ πὺ δὲν βλέπει δὲν τὰ ἐπιθυμεῖ, παρόλο πὺ ἀπὸ τὴν ἐνθύμησή τους δὲν ἐλευθερώνεται παντελῶς, γιατί τοῦ προκαλεῖ κάποιος ἐρεθισμὸ ὁ ὁποῖος ὅμως γρήγορα σβήνει. Οἱ λογισμοὶ ἀντίθετα πὺ γεννιοῦνται ἀπὸ «τὴ θεωρία τῆς ὕλης» βυθίζονται τὴ

διάνοια, τὴν ἀποκόβουν δηλ. ἀπὸ τὰ πνευματικὰ καὶ ἀνασταίνουν τὰ νεκρωμένα πάθη μὲ ἀποτέλεσμα τὸ πλοῖο τοῦ νοῦ νὰ κλυδωνίζεται στὴν ταραγμένη θάλασσα τοῦ σώματος.

Θεμέλιο τῆς πνευματικῆς ζωῆς εἶναι ἡ φύλαξη τῶν αἰσθήσεων καὶ ἰδίως τῆς ὄρασης καὶ τῆς ἀκοῆς. Στὴν ἐποχὴ μας εἶναι δυσκολότατο ν' ἀποφύγεις ἢ ν' ἀποκρούσεις τὰ θεάματα καὶ τ' ἀκούσματα.

Χαίρομαι τοὺς ἀπληροφόρητους, τοὺς ἀρνητὲς τῆς φτηνῆς ψυχαγωγίας, τοὺς ἐγκόσμιους ἡσυχαστὲς. Ζηλεύω τὸ φωτοστέφανο τοῦ μαρτυρίου τους, τὴν πνευματικὴν τους σταθερότητα νὰ μὴ ρίχνουν λάδι στὸ λυχνάρι τῆς περιέργειας, ἀλλὰ νὰ προτιμοῦν τὸ μυστικὸ φῶς τῆς προσευχῆς.

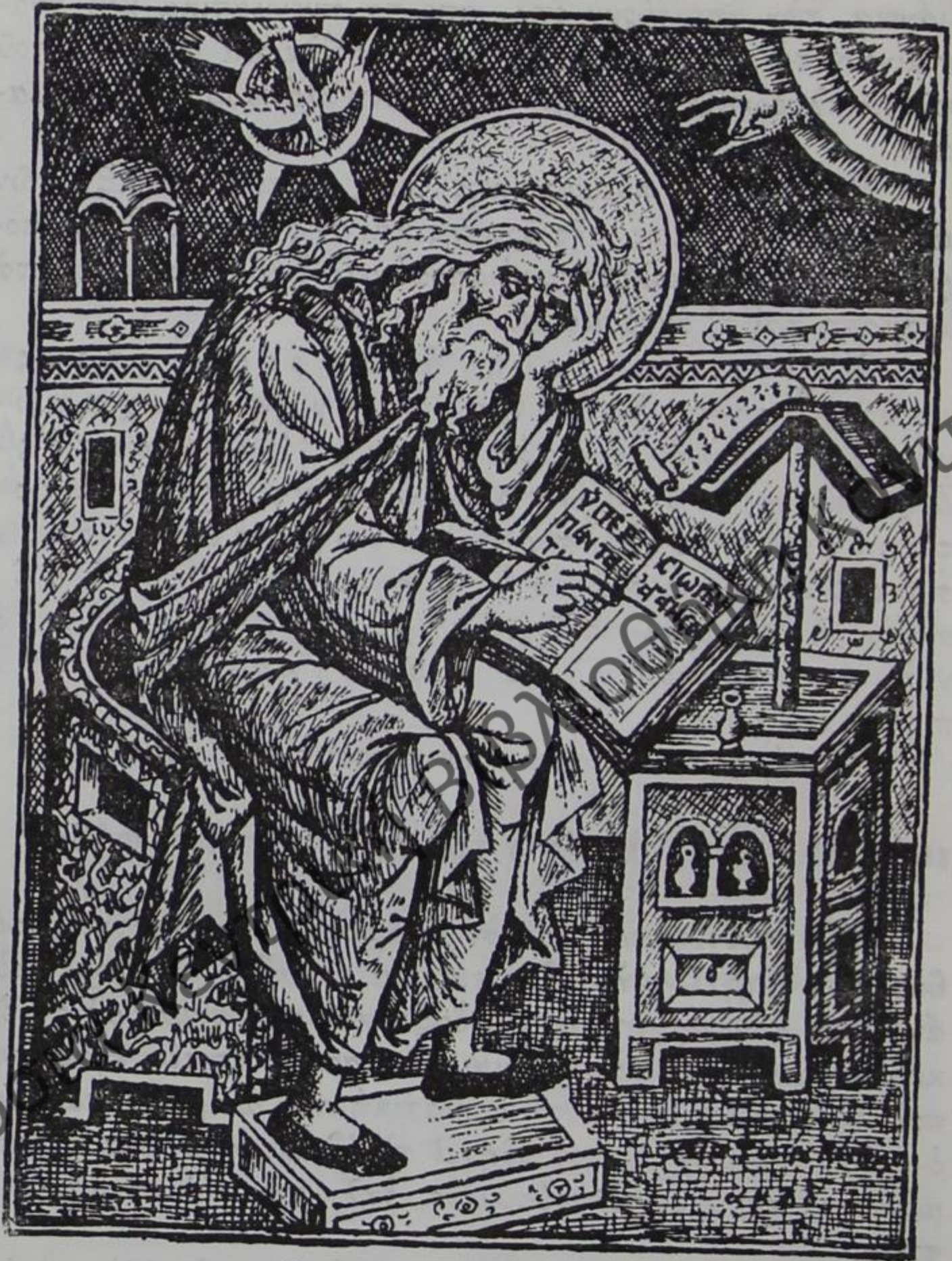
Μακάριοι καὶ τρισμακάριοι τοῦτοι οἱ ἄνθρωποι.

ια'. Ἡ σωτηρία μὲσφ τοῦ πνευματικοῦ φόβου

Δυὸ φόβοι συνέχουν τὸν ἄνθρωπο. Ὁ σωματικὸς φόβος, ποὺ ὀδηγεῖ στὴν ἀδράνεια καὶ ἀπραξία καὶ κάνει τὸν ἄνθρωπο «ἀνενέργητο στὰ ἔνδοξα καὶ πολύτιμα» μὲ τὸ δικαιολογητικὸ ὅτι μιὰ τέτοια πνευματικὴ πορεία ἐγκυμονεῖ πολλοὺς κινδύνους γιὰ τὴ σωματικὴ του ἀκεραιότητα. Καὶ ὁ φόβος τῆς ψυχῆς, ποὺ ὀδηγεῖ σὲ ἀδιάκοπο ἀγώνα προκειμένου νὰ πετύχει τὸ ποδούμενο, δηλ. τὴν αἰώνια μακαριότητα.

Ὁ πρῶτος φόβος εἶναι τῶν πολλῶν, γι' αὐτὸ καὶ δὲν ἔχουν ἰδιαίτερη ἐπίδοση στὰ πνευματικὰ. Ὁ δεύτερος εἶναι γνώρισμα τῶν λίγων, τῶν ἐκλεκτῶν, οἱ ὁποῖοι κατόρθωσαν ν' ἀποδεσμευτοῦν ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῆς γῆς, νὰ ποδῆσουν τὸν Παράδεισο καὶ νὰ βάλουν στὴν καρδιά τους τὴ μοναδικὴ ἔγνοια: θὰ σωθῶ;

Γιὰ νὰ νικήσεις τὸ σωματικὸ φόβο χρειάζεται μεγάλη

‘Ο ἀββᾶς Ἰσαὰκ ὁ Σύρος

προσπάθεια. Πάντως μπροστά στο φόβο τῆς ψυχῆς ἐξασθενεῖ ὁ σωματικὸς φόβος καὶ σταδιακὰ παύει νὰ ρυθμίζει τὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου. "Ὅπως τὸ κερί μαλακώνει ἀπὸ τὴ δύναμη τῆς φλόγας, ἔτσι καὶ ἡ δύναμη τῆς φλεγόμενης γιὰ τὸ Θεὸ ψυχῆς μαραίνει τὸ σωματικὸ φόβο.

ιβ'. Τὸ φῶς τῆς ἀγάπης

Ἡ ἀγάπη εἶναι ὁ πνευματικὸς θησαυρὸς τῆς ψυχῆς ποὺ μοιράζεται εὐκολὰ στοὺς ἄλλους καὶ ὀλοκληρώνεται, ὅταν βρίσκει ἀνιδιοτελεῆ ἀνταπόκριση. Μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων αὐτὸ εἶναι σπάνιο φαινόμενο. Μόνο ὅταν ἐκδηλώνεται πρὸς τὸ Θεό, ὀλοκληρώνεται, γιὰτὶ ὁ Θεὸς εἶναι ἡ πηγὴ τῆς ἀγάπης, ποὺ σημαίνει ὅτι ἔχουμε μεγάλη ἀνταπόκριση ἀπὸ τὸ Θεὸ στὴ δική μας μικρὴ προσφορά. Ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ εἶναι τὸ λάδι ποὺ διατηρεῖ τὸ λυχνάρι μας ἀναμμένο.

"Ὅσοι ἐκδηλώνουν τὴν ἀγάπη τους ἔξω ἀπὸ τὸ Θεό, σὲ πρόσωπα ἢ πράγματα, σκορπίζουν τὸ θησαυρό τους ἀνώφελα καὶ πρέπει νὰ γνωρίζουν ὅτι ὁ Ξερὸς χείμαρρος τρέχει μόνον ὅταν βρέχει.

"Ἐχω γνωρίσει ἀνθρώπους ἀλλοιωμένους ἀπὸ τὴ δική τους πρὸς τὸ Θεὸ ἀγάπη, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ πρὸς αὐτούς. Εἶναι ὅλο λάμψη πνευματικὴ. Ἡ καρδιά τους ἔχοντας δεχτεῖ τὴν αἰσθησὴ τῶν πνευματικῶν καὶ τὴ θεωρία τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, μένει ἀδρανὴς ἀπὸ τὰ πάθη, δὲν ταρασσεται ἀπὸ τυχὸν προσβολές τους, ὅπως λέγει ὁ ἄββας Ἰσαάκ. Αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἡ προσωποποίηση τῆς ἀγάπης. Ἀγαποῦν ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, δίκαιους καὶ ἁμαρτωλούς, ἀγαποῦν τὰ ζῶα, τὰ φυτά, τὰ ὑλικά πράγματα, χωρὶς νὰ δένονται μαζί τους. Ἀγαποῦν τὰ παρόντα σὰν μέσα κι εὐκαιρίες γιὰ τὴν ἀπόκτηση τῶν μελλόντων.

ιγ'. Ἡ νωπή ἐμπειρία

Οἱ ἄνθρωποι συγκρούονται μεταξὺ τους, γιατί ἔχουν διαφορετικές ἀπόψεις γιὰ διάφορα θέματα. Ποιὰ εἶναι ἡ βασική αἰτία αὐτῆς τῆς ἀσυνεννοησίας; Χρειάζονται πολλά λόγια γιὰ νὰ δοθεῖ κάποια ἀπάντηση. Μοῦ εἶναι ὅμως ἀνιαρὸ ν' ἀσχολοῦμαι μὲ θεωρίες καὶ ἀμφίβολες διαπιστώσεις. Γι' αὐτὸ θὰ ἀρκεστῶ σὲ δυὸ τρεῖς σκέψεις, παίρνοντας ἀφορμὴ ἀπὸ τὴ φύση.

Ὁ καρπὸς καὶ ὅταν ἀκόμη εἶναι στὸ στάδιο τῆς ὀριμανσης, προσβάλλεται καὶ πέφτει κάτω ἀχρηστος. Τὸ χαλάζι τὸν πληγώνει ἐξωτερικά. Τὸ σκουλήκι τὸν γαζάει ἐσωτερικά, γεγονός πὺ πολλές φορές ἐπιταχύνει τὴν ὀριμανσὴ του πὺ βέβαια δὲν εἶναι φυσιολογική, γι' αὐτὸ σὲ λίγες μέρες πέφτει ἀπὸ τὸ δέντρο.

Ἄρκετοὶ ἄνθρωποι, προχωρημένης συνήθως ἡλικίας, πιστεύουν ὅτι εἶναι ὀριμοὶ γιὰ ὅλα τὰ θέματα, ὅτι οἱ ἀπόψεις τους εἶναι οἱ μόνες σωστές καὶ γι' αὐτὸ εἶναι ἐπίμονοι καὶ ἀμετάπειστοι. Τὸ ἴδιον παρατηρεῖται καὶ σ' ἐκείνους πὺ ἀσχολοῦνται μὲ τὰ πνευματικὰ θέματα. Ἐχουν πείρα, ζοῦν χριστιανικά, ἔχουν μὲ ἄλλα λόγια πνευματικὸ θησαυρὸ. Δὲ φτάνει ὅμως αὐτό. Χρειάζεται «μέχρι τὴν ὥρα τοῦ θανάτου διαρκῆς ἀναγρύπνηση» γιὰ ν' ἀνανεώνεται ἐσωτερικά ὁ ἄνθρωπος καὶ ν' αὐξάνει τὴν ἐμπειρία του. Διαφορετικά κάνουν ἀγώνα χρησιμοποιοῦντας τὸ ὀπλοστάσιο τῶν ἀναμνήσεων καὶ ὄχι τὰ σύγχρονα μέσα τῆς νωπῆς ἐμπειρίας, πὺ πείθουν περισσότερο καὶ συγκινοῦν μ' ἓνα τρόπο μοναδικό. Δὲν εἶναι σπάνιο ὁ πνευματικὸς τους θησαυρὸς νὰ ἔχει συληθεῖ ἀπὸ τὴ ραθυμία καὶ τὰ ταμεία τους νὰ εἶναι ἄδεια. Γι' αὐτὸ ἄς προσέχει ὁ καθένας, ὅταν διατυπώνει τίς ἀπόψεις του. Πάντα πρέπει νὰ ὑπάρχει περιθώριο ἀναθεώρησης.

ιδ'. 'Ιερὸς μέριμνες

Ἔλεγε κάποιος ἐρημίτης: «Ἔχω πολλές μέριμνες. Θέλω νὰ τακτοποιήσω τὶς ἀποσκευές μου, νὰ θυμηθῶ τὸ παρελθόν, ν' ἀσχοληθῶ μὲ τὸ παρόν, νὰ ἐξασφαλίσω τὸ μέλλον. Κι ὅλα αὐτὰ σὲ χρόνο ἀκαθόριστο! Ἴσως σ' ἓνα λεπτό, ἴσως σ' ἓνα αἰώνα».

Αὐτὴ τὴν ἅγια μέριμνα πρέπει ν' ἀποκτήσω ἐγώ, ν' ἀποκτήσει ὁ κάθε ἀδελφός, γιὰ ν' ἀποδειχτεῖ ὅτι ὁ χριστιανισμὸς ἐτοιμάζει τοὺς ἀνθρώπους γιὰ τὴν εὐφροσύνη τῆς αἰωνιότητος. Σὲ τί συνίσταται αὐτὴ ἡ θεοφιλῆς μέριμνα; Ἴσως ρωτήσῃ κάποιος. Ἡ ἀπάντηση εἶναι ἀπλή: στὴν ἐξωτερικὴν κι ἐσωτερικὴν λάξευση τοῦ ἑαυτοῦ μας. Νὰ γίνουμε ὁμοίωση τοῦ Θεοῦ μὲ τὴν ἀδιάκοπη διάρθρωση τῶν ἐλαττωμάτων μας. Ὅπως γίνεται μὲ τὰ κείμενα ποὺ εἶναι ἀκόμη στὰ σχέδια κι ἐπιδέχονται προσθέσεις, ἀφαιρέσεις καὶ ἀλλαγές. Ὅταν ὅμως σφραγιστοῦν καὶ ὑπογραφοῦν, δὲν ἐπιδέχονται καμιὰ τροποποίηση. Γι' αὐτὸ πρέπει οἱ χριστιανοὶ νὰ ζοῦμε μὲ τὴν ἀναμονὴ τοῦ αἰφνιδίου τέλους μας, δηλ. τοῦ θανάτου μας, γιὰ νὰ μὴ ἀτονεῖ ἡ πνευματικὴ μας προσπάθεια. Νὰ μὴ λησμονοῦμε ὅτι ἡ ψυχὴ μοιάζει μὲ πλοῖο ποὺ εἶναι ἕτοιμο γιὰ ταξίδι, ἀλλὰ δὲ γνωρίζει ποτὲ ἀπὸ ποιά κατεύθυνση θὰ πνεύσει ὁ ἰσχυρὸς ἄνεμος.

Τὸ χειρόγραφο τῆς ζωῆς μας σφραγίζεται κατὰ τὴν ἀγνωστὴ ὥρα τοῦ θανάτου.

ιε'. Ἐξομολόγηση (α')

Τώρα κατάλαβα γιατί δὲν προκόβω πνευματικά. Χρειάστηκαν εἴκοσι χρόνια! Ἄργησα πολύ. Ἄλλὰ δόξα τῷ Θεῷ! Βρῆκα ἐπὶ τέλους τὴν αἰτία: «Ὁποῖος θέλει «νὰ εὐδοκιμήσει στὰ θεῖα, πρότερον πρέπει ν' ἀποξενώσει ἑαυτὸν ἐκ τοῦ κόσμου». Κάτι ποὺ γνώριζα καὶ δίδασκα στοὺς ἄλλους, ἀλλὰ ἀγνοοῦσα γιὰ τὸν ἑαυτό μου. Λησμονοῦσα τὸν ἀββὰ Ἰσαὰκ ποὺ λέει ὅτι στὸ βρέφος δίνεται

ἄρτος καὶ στερεὰ τροφή, ὅταν ἀποξενωθεῖ ἀπὸ τὶς μητρι-
κὲς ἀγκάλες καὶ τοὺς μαστοὺς, καὶ ὁ στάχυς γεννιέται
ἀπὸ τὸ γυμνὸ κόκκο τοῦ σίτου ποὺ σπείρεται.

Πῶς ἔζησα τόσα χρόνια ἔξω ἀπὸ τὴ θύρα τῆς πνευ-
ματικῆς ζωῆς; Ὑπῆρξα φιλήδονος, ἄσοφος καὶ ἄτολμος.
Λησμονοῦσα ὅτι ἡ κακοπάθεια γιὰ τὸ Θεὸ ὁδηγεῖ στὴ χαρὰ.
Νόμιζα ὅτι πίστη στὸ Θεὸ σημαίνει χαρὰ χωρὶς κακοπά-
θεια. Ἦμουν αἰχμάλωτος μιᾶς καθαρὰ κοσμικῆς ἀντίλη-
ψης.

Ἄχ! ἔχασα τόσα χρόνια στὴν πλάνη.

ιστ'. Ἐξομολόγηση (β')

Μοιάζω μὲ τὰ μικρὰ παιδιὰ ποὺ ἄλλοτε κλαῖνε καὶ
ἄλλοτε γελᾶνε, χωρὶς νὰ ὑπάρχει σοβαρὴ αἰτία. Ὅταν στὴν
πνευματικὴ ζωὴ ἀντιμετωπίζω τρικυρία ἀπὸ τὶς ἐνέργειες
τῶν παιδῶν, γίνομαι δύσκολος στοὺς ἄλλους. Μένω μόνος
καὶ ἀβοήθητος. Μετὰ ἀπὸ λίγη ὥρα ἢ ὥρες, τὸ σκηنيκὸ
ἀλλάζει. Ὅπως συμβαίνει καὶ στὴν ἀτμόσφαιρα ὅπου ὁ καύ-
σωνας διαδέχεται τὸ φύχος καὶ τὸ χαλάζι ἢ καλοκαιρία.
Ἡ θεία Χάρη, αὐτὴ ἡ μυστικὴ καὶ
ἀπερίγραπτη βοήθεια τοῦ Θεοῦ, ἔρ-
χεται ἀνεπαίσθητα καὶ φέρνει τὴν
καλοκαιρία, μὲ ἀλλοιώνει, μοῦ γε-
μίζει τὴν καρδιὰ χαρὰ καὶ εἰρήνη
καὶ μὲ ὀπλίζει μὲ σώφρονες λογι-
σμοὺς. Καὶ στὶς δύο περιπτώσεις δοξάζω τὸ Θεό. Ἡ
ἀγάπη Του ἔτσι κρίνει γιὰ μένα. Μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο μὲ προ-
ετοιμάζει. Δὲ ζητῶ ἐξηγήσεις καὶ διευκρινίσεις. Δέχομαι
μὲ ταπείνωση τὴ δωρεά, ὅποια καὶ νὰ εἶναι.

Ἡ θεία Χάρη μὲ γυμνάζει μὲ πολλοὺς τρόπους. Ἐ-
φαρμόζει ποικίλη παιδαγωγικὴ. Ὅπως κάνουμε κι ἐμεῖς οἱ
μεγάλοι στὰ παιδιὰ, εἴτε δικὰ μας εἶναι εἴτε ξένα. Ὁ ἀβ-
βὰς Ἰσαὰκ ἀναφέρει σχετικὰ δύο παραδείγματα γιὰ νὰ δεί-
ξει τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο ἐνεργεῖ ἡ θεία Χάρη. Ἐκεῖνος
ποὺ διδάσκει, λέει, μικρὸ παιδὶ νὰ κολυμπᾶει στὴ θάλασσα,

φροντίζει νὰ μὴν τὸ ἐγκαταλείπει στὰ νερὰ ἀβοήθητο. "Όταν ἀρχίζει νὰ βυθίζεται, τὸ σηκώνει μὲ τὰ χέρια του. "Όταν πάλι ἀρχίσει νὰ μικροφυχεῖ, τοῦ δίνει θάρρος λέγοντάς του νὰ μὴ φοβάται, γιατί αὐτὸς τὸ βαστάζει. Ἡ μητέρα ἐπίσης πὺ θέλει νὰ διδάξει τὸ μικρὸ παιδὶ τῆς νὰ περπατεῖ, ἀπομακρύνεται λίγο ἀπὸ αὐτὸ καὶ ὕστερα τὸ φωνάζει νὰ ἔλθει κοντά της. Ἐκεῖνο πηγαίνει πρὸς τὸ μέρος της καὶ ὅταν ἀρχίζει νὰ τρέχει καὶ νὰ πέφτει, γιατί τὰ πόδια του εἶναι ἀπαλά καὶ τρυφερά, τρέχει ἡ μητέρα του καὶ τὸ παίρνει στὴν ἀγκαλιά της.

Γιὰ νὰ ἔχω παιδαγωγὸ τὴ θεία Χάρη, πρέπει νὰ ἔχω παραδώσει τὸν ἑαυτὸ μου στὰ χέρια τοῦ Πλάστη μου, νὰ ἔχω ἀπαρνηθεῖ ἐξ ὅλης καρδίας τὸν κόσμον καὶ νὰ ἀκολουθῶ τὸ θέλημά Του. Τότε μὲ διδάσκει ἡ θεία Χάρη καὶ μὲ βαστάζει.

ιβ'. Ἐξομολόγηση (γ')

Παραξενεύομαι πολλές φορές γιατί δὲν προκόβω πνευματικά, ἀφοῦ ζῶ συντηρητικὴ ζωὴ χωρὶς κοσμικὲς ἐπιδιώξεις καὶ ἀμαρτωλὲς ἐπιθυμίες. Καὶ αἰσθάνομαι ἄσχημα γιὰ τὰ ἐγκώμια ποὺ μοῦ πλέκουν καὶ τοὺς ἐπαίνους ποὺ διατυπώνουν μερικοὶ γιὰ τὸ πρόσωπό μου. Μετὰ ἀπὸ ἔρευνα διαπίστωσα ὅτι κύρια αἰτία τῆς πνευματικῆς μου ἀδράνειας εἶναι ἡ μνησικακία ποὺ τροφοδοτεῖται καὶ ἀπὸ τὴ φιλοκτημοσύνη τῶν ἄλλων ἀδελφῶν. "Ας ἐξηγήσω λίγο αὐτὴ τὴ διαπίστωση, γιὰ νὰ μὴ θεωρηθεῖ ὅτι μοῦ φταῖνε οἱ ἄλλοι.

Ἡ μνησικακία μὲ σκοτίζει πολὺ συχνά. Θυμᾶμαι ὅλα τὰ κακὰ ποὺ ἔχουν κάνει οἱ ἄλλοι σὲ βάρος μου, ἐνῶ ἔχω ξεχάσει ὅσα διέπραξα στοὺς ἄλλους. Ἡ μνησικακία μοῦ κόβει τὶς ρίζες. Παράλληλα ἄρχισα νὰ παρατηρῶ τοὺς ἀδελφούς καὶ νὰ ξεχωρίζω τοὺς φιλοκτήμονες, ποὺ τώρα ἀποτελοῦν τὴ μεγάλη πλειοψηφία στὴν κοινωνία. Δὲν βρίσκω τίποτε καλὸ πάνω τους. Ἐπειδὴ ἔχω πετύχει νὰ δαμάσω αὐτὸ τὸν ἀσταμάτητο πειρασμὸ στὸν ἑαυτὸ μου, θέλω νὰ γίνουν καὶ ἄλλοι τὸ ἴδιο. **Σ υ χ ν ἄ μ ο ὕ ἔ ρ χ ε -**

ται στὸ νοῦ ὅτι «ρίζα πάντων τῶν κακῶν ἐστὶν ἡ φιλαργυρία» καὶ ὅτι ἡ πλεονεξία εἶναι εἰδωλολατρία. Ἄλλὰ σὲ τί θὰ μὲ ὠφελήσῃ ἡ ἔρευνα τῶν ἄλλων; Δὲ χωράει τὸ ἀρχεῖο μου ἄλλους φακέλλους. Οὔτε καὶ πρόκειται νὰ κάνω κοινωνιολογικὴ μελέτη. Ἀπλῶς γεμίζω τὴν καρδιά μου μὲ δηλητηριώδη φυτά, τὰ ὅποια καθὼς μεγαλώνουν μὲ πνίγουν καὶ μὲ κρατοῦν ἄγρυπνο ὄχι φυσικὰ γιὰ προσευχὴ ἀλλὰ γιὰ... ραδιουργία.

ιη'. Ἐξομολόγηση (δ')

Θέλω νὰ πετάξω, μὰ δὲν μπορῶ. Γιατί, ἀφοῦ τὰ δάκρυα ἔσβησαν τὸ παρελθὸν καὶ ἡ συντηρητικὴ ζωὴ μου μὲ ἀσφαλίζει στὸ δρόμο τῆς εὐσέβειας; Κάτι συμβαίνει μέσα μου, καλυμμένο στὴν ὁμίχλη τῶν παιδῶν μου. Μοιάζω μὲ πουλὶ πού δὲν ἔχει ἰκανὰ φτερά καὶ κάθε φορὰ πού καταβάλλει προσπάθεια νὰ πετάξῃ, πέφτει κάτω στὴ γῆ.

Δὲν ἀπογοητεύομαι. Οὔτε καὶ ἐλπίζω ὅτι κάποτε θὰ μπορέσω νὰ φτάσω στὰ πνευματικὰ ὕψη ὄντας μέσα στὸν κόσμον καὶ μαστιζόμενος ἀπὸ τὶς μέριμνές του, παρόλο πού ἔχει ἀκουμπήσει ὀριστικὰ ἡ ψυχὴ μου στὸ Θεὸ καὶ προσπαθῶ νὰ συμμορφωθῶ μὲ τὸ θέλημά Του. Γεύομαι κάποτε μερικὸς μυστικὸς καρπὸς καὶ γι' αὐτὸ δοξάζω τὸ Θεό.

Ἄμποτε νὰ πετύχω τὸν περιορισμὸ τῶν λογισμῶν μου στὴν ἱερὴ ἀνάγνωση καὶ στὸν κατανυκτικὸ φόβο κι ἄς μὴν ἀνέβω ποτὲ στὰ ὕψη. Μὲ ἀναπαύουν καὶ οἱ πρόποδες τοῦ βουνοῦ...

ιθ'. Ἀγάπη καὶ δικαιοκρισία

Θεωρῶ τοὺς δίκαιους ἀνθρώπους καλοὺς, ὄχι ὅμως καὶ ἀξιομίμητους. Γιὰ τὸν ἄνθρωπο τοῦ Θεοῦ ἡ κοινωνικὴ δικαιοσύνη καταργεῖ τὶς ἐκδηλώσεις τῆς ἀγάπης πού εἶναι

τὸ βασικότερο καθῆκον τοῦ χριστιανοῦ. Ἡ δικαιοκρισία εἶναι ἡ ἰσότης τοῦ μέτρου, γιατί δίνει στὸν καθένα τὸ δίκαιο, δὲν παρεκκλίνει οὔτε προσωποληπτεῖ στὴν ἀπόδοση τοῦ δικαίου.

Ἡ ἀγάπη, ποὺ παίρνει ὑλικὴ ὑπόσταση μὲ τὴν ἐλεημοσύνη, εἶναι λύπη τῆς ψυχῆς καὶ κινεῖται ἀπὸ τὴ θεία Χάρη. Δὲ γνωρίζει τὴ δικαιοκρισία, γιατί «παρεκκλίνει καὶ χαρίζεται μετὰ συμπαθείας εἰς πάντας». Δὲν παιδεύει τὸν ἄξιο τιμωρίας, ἀλλὰ τὸν δέχεται στοργικά.

Ἀγάπη καὶ δικαιοκρισία. Δὲν εἶναι καὶ οἱ δυὸ ἀρετές. Οἱ πολλοὶ δυσκολεύονται ν' ἀπορρίψουν τὴ δεύτερη, γιατί πιστεύουν ὅτι στὴ ζωὴ ἐπιβάλλεται νὰ ὑπάρχει δικαιοσύνη στὶς σχέσεις τῶν ἀνθρώπων. Δὲν ἀξίζει τὸν κόπο ν' ἀντιπροτείνει κανεὶς ἐπιχειρήματα λογικὰ γιὰ νὰ τονίσει ὅτι ὁ ἄνθρωπος τῆς ἀγάπης ποτὲ δὲν ἀδικεῖ, ἀντίθετα μάλιστα δέχεται τὶς ἀδικίες καὶ συγχωρεῖ ἀδιάκοπα. Κινεῖται σὲ ἄλλο ἐπίπεδο, ἀνώτερο καὶ πνευματικότερο.

Ἐκεῖνος ποὺ κατήργησε τὴ δικαιοκρισία διὰ τῆς ἀγάπης, κινεῖται στὸ δρόμο τοῦ Εὐαγγελίου. Εἶναι μακάριος.

κ'. Ἡ ἐλεημοσύνη τοῦ Θεοῦ

Οἱ ἁμαρτίες κάθε ἀνθρώπου συγχωροῦνται καὶ ἐξαιλεῖφονται διὰ τῆς μετανοίας. Ἡ ἐλεημοσύνη τοῦ Θεοῦ μοιάζει μὲ μεγάλη θάλασσα καὶ οἱ ἁμαρτίες μας μὲ μερικὲς χούφτες ἄμμο ποὺ τὴ ρίχνουμε μέσα καὶ χάνεται.

Δοξάζω τὸ Θεὸ καὶ γιὰ τούτη τὴν εὐεργεσία. Ὅσο περισσότερο τὴ σκέφτομαι, τόσο στερεώνεται μέσα μου ἡ αἴσθησις ὅτι εἶμαι παιδὶ τοῦ Θεοῦ. Δὲν πειράζει ποὺ εἶμαι ἄσωτο. Θυμᾶμαι καὶ νοσταλγῶ τὸ σπίτι μου... Καὶ αὐτὸ εἶναι μιὰ καλὴ ἀρχή, ἓνα σταθερὸ βῆμα ἐπιστροφῆς.

2. ΕΙΚΟΝΕΣ ΤΗΣ ΚΛΙΜΑΚΟΣ

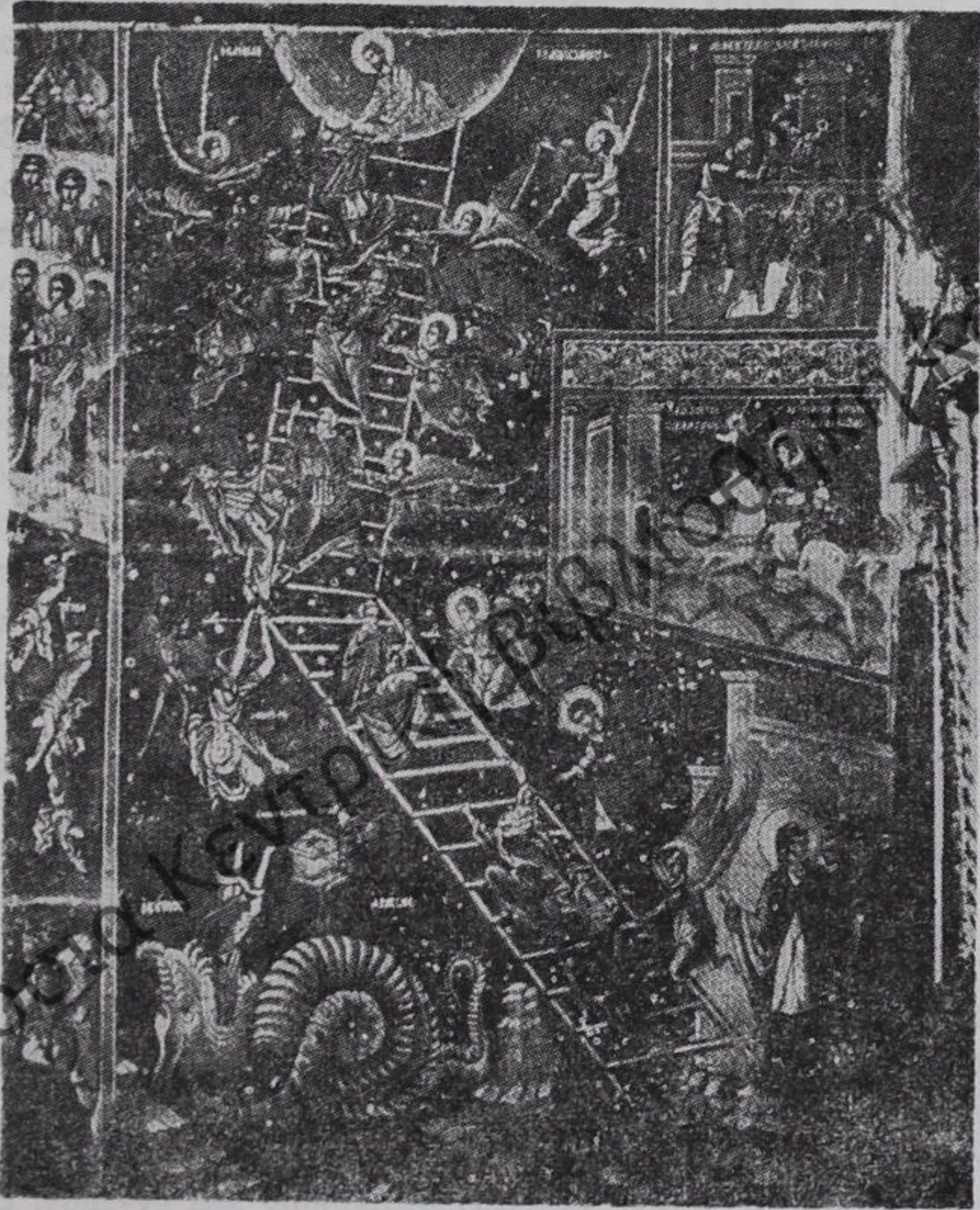
Ἡ ἀξία τοῦ ἀνθρώπου δὲν ὑπολογίζεται. Στὴν ἐποχή μας ὅμως δὲν ἐκτιμᾶται ὅσο πρέπει. Λείπει ἡ πνευματικὴ φροντίδα γιὰ τὸν ἄνθρωπο, ἰδίως γιὰ ἐκεῖνον ποὺ βρίσκεται ἔξω ἀπὸ τὸν χῶρο τῆς Ἐκκλησίας, ποὺ κατρακυλᾷ στὴν ἄβυσσο τῆς ἀμαρτωλῆς ζωῆς. Τὰ λόγια τοῦ Χριστοῦ ποὺ περιέχονται στὸ Εὐαγγέλιο καὶ βιώθηκαν ἀπὸ τοὺς ἁγίους Πατέρες, νομίζω ὅτι εἶναι ὁ μόνος τρόπος σωτηρίας αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων. Ἡ πολύτιμη αὐτὴ πείρα, γνῶση καὶ βίωση, εἶναι ἀποθησαυρισμένη κατὰ σοφὸ τρόπο στὰ βιβλία ποὺ μᾶς ἄφησαν. Ἐτσι σήμερα, 20 αἰῶνες ἀπὸ τὴν ἐνανθρώπηση τοῦ Κυρίου μας, ἔχουμε ἕναν πολὺ μεγάλον ἀριθμὸ πατερικῶν βιβλίων, ποὺ τελευταῖα μελετῶνται ἱκανοποιητικά.

Ἐκεῖνα ποὺ ἐλκύουν ἰδιαίτερα τοὺς ἀνθρώπους, εἶναι τὰ ἀσκητικὰ κείμενα, ποὺ γιὰ πνευματικὴ οἰκοδομὴ εἶναι μοναδικά. Ἐχουν δροσερὴ γεύση καὶ ἀπύθμενο βάθος ἐμπειριῶν. Σ' αὐτὰ τρυφοῦν καὶ οἱ θεολόγοι ποὺ ἔχουν ἀνώτερη μόρφωση καὶ οἱ ἀπλούστεροι. Ὑψηλές ἀλήθειες εἶναι ἐνδεδυμένες μὲ ἀπλότητα καὶ παραστατικότητα καὶ γίνονται θελκτικότες ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν εἰκόνων, παρομοιώσεων, μεταφορῶν καὶ παραβολῶν. Τὰ ἀσκητικὰ κείμενα τὰ διακρίνει ἡ συντομία καὶ ἀποφθεγματικότητα, ἡ ἀπλότητα στὴ διατύπωση καὶ ἡ ἀφθονία εἰκόνων ἀπὸ τὴ φύση καὶ τὶς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων. Ἐτσι τὰ νοήματα γίνονται τερπνά, ἐνδιαφέροντα, παραστατικὰ καὶ ἐποπτικά.

Πετυχαίνεται ἡ σταδιακὴ ἀνύψωση τοῦ ἀναγνώστη ἀπὸ τὰ γνωστὰ τῆς γῆς στὰ ἄγνωστα τοῦ οὐρανοῦ.

Ὁ ἅγιος Ἰωάννης τῆς Κλίμακος λέγει ὅτι «εἶναι δυνατὸν μὲ παραδείγματα ἀπὸ τὴν φύση νὰ διδασκόμαστε καλῶς ὅλα τὰ πνευματικά» (ΚΣΤ' - γ' 5). Σὲ ἄλλο σημεῖο συμπληρώνει ὅτι «δὲν εἶναι ἀπρεπὲς ἐὰν ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα

πράγματα χρησιμοποιήσωμε παραδείγματα για τὸν πόθο καὶ τὸν φόβο καὶ τὴν ἐπιμέλεια καὶ τὸν ζῆλο καὶ τὴν δουλεία καὶ τὸν ἔρωτα τοῦ Θεοῦ» (Λ' 5). Ἐπίσης συμβουλεύει τὸν ποιμένα νὰ διδάσκει τὰ λογικά του πρόβατα ὡς ἑξῆς:

Ἡ οὐρανοδρόμος «Κλίμαξ»

«Μὲ τις αἰσθητὲς εἰκόνες καὶ μεθόδους γύμναζέ τους στὰ πνευματικά» (στίχ. 6).

Ἄνθρωπος εἶναι προσκολλημένος στὰ αἰσθητὰ καὶ

στό γύρω περιβάλλον του. Ἔχει γνώσεις γιά τή φύση, τὰ δέντρα, τὰ βουνά, τοὺς ποταμούς, τὶς λίμνες, τὴ θάλασσα, τὰ διάφορα ζῶα. Γνωρίζει λεπτομέρειες, ἔχει κάνει συγκρίσεις καὶ συνδυασμοὺς καὶ κατέληξε σὲ μερικὰ συμπεράσματα, ποὺ γι' αὐτὸν δὲν ἐπιδέχονται ἀμφισβήτηση. Γνωρίζει π.χ. τὴν πονηριὰ τῆς ἀλεποῦς, τὴν ἀγριότητα τοῦ λύκου, τὴ δίψα τοῦ ἐλαφιοῦ, τὸ ὕψος ποὺ πετάει ὁ ἀετός. Ἔχει παρατηρήσει ἐπίσης τὴ θάλασσα, τὶς τρικυμίες, τοὺς κινδύνους ποὺ ἐπιφυλάσσει στοὺς ναυτικούς. Ἔχει στρέψει πολλές φορές τὰ μάτια του στὸν οὐρανὸ καὶ παρατήρησε τὴν πορεία τοῦ ἡλίου ἀπὸ τὴν Ἀνατολὴ ὡς τὴ δύση, τοὺς ἀνέμους, τὰ σύννεφα, τὶς βροχές, τοὺς κερανοὺς, τὰ χιόνια. Θαύμασε τὸν ἑναστρο οὐρανὸ, τὴν πανσέληνο καὶ τοὺς διάττοντες ἀστέρες. Ὅπωςδήποτε δὲν παρέλειψε νὰ χαρεῖ τὴν ὠραιότητα καὶ εὐωδία τῶν ἀνθέων, τὴν γλυκύτητα τῶν καρπῶν κ.λπ. Ὅλα αὐτὰ καὶ τόσα ἄλλα, γίνονται ἀφετηρία γιά μιὰ διδασκαλία ἐποπτική, αἰσθητὴ καὶ εὐληπτή. Μὲ τέτοιες εἰκόνες οἱ Πατέρες τῆς ἐρήμου ἐκφράζουν καὶ ἀποσαφηνίζουν τὶς ἐμπειρίες τῆς πνευματικῆς ζωῆς, ποὺ ἀπέκτησαν ἀπὸ τὴν ἐπίωση τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ.

Διαβάζοντας γιά πολλοστὴ φορά τὴν Κλίμακα τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, διαπίστωσα ὅτι τὸ ἱερὸ αὐτὸ κείμενο περιέχει πάρα πολλές τέτοιες εἰκόνες. Θεώρησα καλὸ νὰ ἀνθολογήσω εἴκοσι εἰκόνες, ποὺ ἀναφέρονται φυσικὰ στὴν πνευματικὴ ζωὴ, ἀλλὰ μποροῦν νὰ προεκταθοῦν γενικότερα στὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας. Εἶναι περιττὸ δὲ νὰ σημειώσω ὅτι οἱ ἀκόλουθες κρίσεις μου εἶναι προσωπικὲς καὶ διατυπώνονται χωρὶς ἰδιοτελεῖς σκοπιμότητες. Μέσα στὸν λειμῶνα τῶν πατερικῶν βιβλίων διαπιστώνει κανεὶς πνευματικὴ ἐλευθερία, πλούσια καὶ πυκνὴ ἔκφραση ἐμπειριῶν καὶ ἐννοιῶν. Δὲν λείπει καὶ ἡ κριτικὴ τῶν παρεκκλίσεων ἀπὸ τὴν ὀρθόδοξη παράδοση.

α'. Ὁ ἡλιος καὶ οἱ ἐποχές

Τὰ φυσικὰ δῶρα ὁ Θεὸς τὰ μοιράζει ἀδιακρίτως. Καὶ

τὰ ἀπολαμβάνουν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι. Ὁ ἥλιος, ἡ ἀκτινοβολία τοῦ φωτός καὶ οἱ τέσσερις ἐποχὲς εἶναι προσιτὰ σὲ ὅλους, ὅπως ἐπίσης ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς εἶναι γιὰ ὅσους θέλουν, ἡ ζωὴ καὶ ἡ σωτηρία. «Καὶ τῶν πιστῶν καὶ τῶν ἀπίστων, καὶ τῶν δικαίων καὶ τῶν ἀδίκων, καὶ τῶν εὐσεβῶν καὶ τῶν ἀσεβῶν, καὶ τῶν ἀπαθῶν καὶ τῶν ἐμπαθῶν, καὶ τῶν μοναχῶν καὶ τῶν κοσμικῶν, καὶ τῶν σοφῶν καὶ τῶν ἀγραμμάτων, καὶ τῶν ὑγιῶν καὶ τῶν ἀσθενῶν, καὶ τῶν νέων καὶ τῶν ἡλικιωμένων» (Α' 4).

Συναθλητὲς στὸ στίβο ὅλοι, ὅσοι λαχταροῦν τὴν αἰώνια ζωή.

β'. Ὁ ἀετὸς

Στὸν πνευματικὸ ἀγῶνα ἡ ψυχὴ πολλές φορές χαλαρώνει. Ἡ μνήμη ὅμως τοῦ πρώτου ζήλου τὴν κεντᾶ σὰν κεντρὶ καὶ ἀναπτερόνεται, γιὰ νὰ συνεχίσει τὴν ἀνοδικὴ πορεία. Τὸ ξεκίνημα πρέπει νὰ εἶναι ὀρμητικὸ, γιὰ νὰ ἀνανεώνει τὶς δυνάμεις τῆς ψυχῆς, ὅπως κάνει καὶ ὁ ἀετὸς ποὺ κάθε χρόνο ἀνανεώνει τὰ φτερά του καὶ τὶς δυνάμεις του (Α' 22).

Ὁ μεγαλύτερος ἐχθρὸς μας εἶναι ἡ ἀμέλεια καὶ ἀδράνεια.

γ'. Ἡ φλόγα τῆς ἀγάπης

Ὅποιος ἀναχωρεῖ ἀπὸ τὸν κόσμο γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, διαφλέγεται ἀπὸ φλόγα ἱερὴ ποὺ συνεχῶς αὐξάνει καὶ ἐπεκτείνεται. Ἐκεῖνος ὅμως ποὺ ἀπὸ τὸν φόβο τῆς κολάσεως ἀπαρνεῖται τὸν κόσμο, μοιάζει μὲ τὸ θυμίαμα ποὺ στὴν ἀρχὴ εὐωδιάζει, ἀλλὰ στὸ τέλος ἐξ αἰτίας τῆς ἀμελείας καπνίζει. Ὅπως καὶ ἐκεῖνος ποὺ μονάζει γιὰ τὸ μελλοντικὸ μισθό, δὲν προοδεύει στὴν πνευματικὴ ζωὴ. Μοιάζει μὲ τὴ μολόπετρα ποὺ γυρίζει στὸ ἴδιο μέρος, φθείρει ἀλλὰ καὶ φθείρεται (Α' 24).

Ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸ μεθάει τὸν ἄνθρωπο καὶ τοῦ ἀνοίγει τοὺς πνευματικοὺς δρόμους. Πτώση καὶ ἀνάστασις. Καὶ πάλι πτώση καὶ πάλι ἀνάστασις. Τὴν κάθε πτώση διαδέχεται ἓνα βῆμα ἀνοδικό. Αὐτὴ τὴν καρποφορία τῆς πτώσης τὴν ἐξασφαλίζει ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεό.

δ'. Ἀλλαγὴ στὴν πνευματικὴ πορεία

Ἡ πνευματικὴ πορεία μοιάζει μὲ τὸ ἔργο τῶν οἰκοδόμων. Ὄταν νοθευτοῦν τὰ ὑλικά ἢ ὅταν τὰ θεμέλια δὲν εἶναι γερὰ, ἡ οἰκοδομὴ κινδυνεύει ἀνὰ πᾶσα στιγμή. Κτίστες πρὸ ἀρχισαν τὴν οἰκοδομὴ μὲ πέτρες καὶ ἄλλα στερεὰ ὑλικά, ἀλλὰ στὴ συνέχεια ἀντικατέστησαν τὶς πέτρες μὲ πλίνθους, δὲν ἀποπεράτωσαν σωστὴ οἰκοδομὴ. Μερικοὶ ἀρχίζουν «μὲ καλὲς καὶ στερεὲς βάσεις ἀλλὰ ἀργότερα ἀμελοῦν καὶ ὑποβαθμίζουν τὴν πνευματικὴ τους ζωὴ».

Στὰ πνευματικὰ χρειάζονται προϋποθέσεις - θεμέλια, πάνω στὰ ὁποῖα καὶ ὁ ράθυμος καὶ δίχως ζῆλο στὴν ἀρχή, μπορεῖ νὰ χτίσει, σημειώνοντας ταχεῖα πρόοδο (Α' 25). Μυστήριον εἶναι ἡ πνευματικὴ ζωὴ, μὲ εὐρύτατο πεδίο ἀγῶνος, ὅπου νικητὲς δὲν εἶναι πάντα οἱ πρῶτοι. Συχνὰ νικοῦν οἱ ἔσχατοι μὲ τὰ ἄλματα τῆς μετάνοίας τους. Τότε ἀνατρέπεται ἡ καθιερωμένη λογικὴ, δὲν ἰσχύει ἡ ἀνθρώπινη δικαιοσύνη καὶ εἶναι ἀδύνατη ἡ διάκριση τῶν ἀνθρώπων σὲ ἐνάρετους καὶ μή.

ε'. Ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ

Ἐλάχιστα εἶναι τὰ πνευματικὰ ἐνδιαφέροντά μας. Καὶ οἱ θρησκευόμενοι ξεχνοῦν τὸν Παράδεισο. Ἐντάσσονται καὶ αὐτοὶ στὴν κοινωνία ὡς «καλοὶ, δίκαιοι καὶ τυπικοὶ» μὲ σκληρότητα ὅμως στὴν καρδιά τους καὶ μὲ ἀφύσικο φόβο γιὰ τὴν τακτοποιημένη ζωὴ τους. Οἱ ἄνθρωποι φοβοῦνται περισσότερο τὰ γαυγίσματα τῶν σκύλων ἀπὸ τὸ Θεό. Ὁ πρῶτος φόβος εἶναι γιὰ τὸ σαρκίον μας, ὁ δεύτερος

για τὴν πνευματικὴ προκοπὴ (Α' 27). Πρέπει νὰ ἀντιστραφοῦν οἱ ὅροι. "Ἄμποτε!

στ'. Τὰ ὑδροχαρῆ φυτὰ

Πολλὲς «ἀρετὲς» τῶν ὑδροσκευομένων ἀνθρώπων ποὺ ζοῦν στὸν κόσμον εἶναι νοθευμένες καὶ ἐπιφανειακές, γιατίις ποτίζει ἢ κενοδοξία, τίς σκαλίζει τὸ πνεῦμα τῆς ἐπίδειξης καὶ τίς λιπαίνουν οἱ ἔπαινοι. Μὲ τέτοια ἐμπαδὴ καλλιέργεια τῶν ἀρετῶν δὲν ἀγιάζεται ὁ ἄνθρωπος. Μάταια κοπιᾶζουμε οἱ περισσότεροὶ γιὰ τὴν ἀπόκτηση τῶν ἀρετῶν. Ἄλίμονό μας! Σχηματίσαμε ἓνα κοινωνικὸ πρόσωπο στὶς ἀγιες ἀρετὲς καὶ μᾶς διαφεύγει τὸ γνησιο πρόσωπο, ποὺ εἶναι ἀνοιχτὸ στὴ γενικὴ ἀγάπη, στὴ βαθεῖα ταπεινώση, στὴν ἐκζήτηση τοῦ Παρραδείσου.

Οἱ «ἀρετὲς» μας μοιάζουν μὲ ἐκεῖνα τὰ ὑδροχαρῆ φυτὰ, ποὺ ἂν μεταφυτευθοῦν σὲ ἄνυδρο τόπο ξεραίνονται ἀμέσως. Δὲν ἀντέχουν στὸ καμίνι τῆς ἐρήμου, ἐκεῖ ποὺ ὁ πνευματικὸς ἀγώνας δὲν ἐξαντλεῖται στὴν ἡθικὴ συμμόρφωση, ἀλλὰ προχωράει στὴ σύνθλιψη τοῦ ἐγωισμοῦ καὶ ἀνοίγεται στὸν ἐν κατανύξει οὐρανοδρόμο βίον. Συνηθίσαμε δυστυχῶς στὴν ἀνώδυνη πνευματικότητα, ποὺ εἶναι ραθυμία πρώτου μεγέθους (Β' 9 - 10).

ζ. Ναυάγιο στὸ λιμάνι

Τὸ ἀπροσδόκητο εἶναι πιὸ φοβερὸ ἀπὸ τὸ ἐνδεχόμενον ἢ τὸ ἀναμενόμενον. Πολλὰ καράβια βυθίζονται μέσα στὸ λιμάνι ἀπὸ διάφορες αἰτίες, ἐνῶ τὸ πέλαγος τὸ διέπλευσαν χωρὶς κίνδυνον, γιατίις εἶχαν λάβει ὅλα τὰ μέτρα γιὰ νὰ ἀντιμετωπίσουν τίς θαλασσοταραχές. Ἡ χαλάρωση καὶ ἡ ἀμεριμνία εἶναι οἱ σημαντικότερες αἰτίες ποὺ χάνονται καράβια στὸ λιμάνι, ἀλλὰ καὶ ἀνθρω-

ποιοι πνευματικοὶ βυθίζονται στὴ νοητὴ θάλασσα. Γιὰ τὸ μοναχὸ «τὸ λιμάνι μπορεῖ νὰ γίνεи αἰτία καὶ σωτηρίας καὶ κινδύνων» (Β' 18). Τὸ ἴδιο μπορεῖ νὰ συμβεῖ καὶ στοὺς κοσμικοὺς. Ἡ ἀπειλὴ τοῦ ναυαγίου μᾶς παρακολουθεῖ. Δὲν εἶναι ἀσυνήθιστο νὰ συναντήσεις καὶ κληρικοὺς ναυαγισμένους ποὺ ἔπαθαν τὴ συμφορὰ στὸ λιμάνι τῆς Ἐκκλησίας. «Εἶναι ἐλεεινὸ θέαμα νὰ ἴδει κανεὶς αὐτοὺς ποὺ ἐσώθηκαν ἀπὸ τὸ πέλαγος νὰ ναυαγήσουν μέσα στὸ λιμάνι!» (Β' 18).

η'. Ἡ ἀγάπη καταργεῖ τὴ λογικὴ

Ἔχουν πολλὲς διαφορὲς τὰ κτίσματα μεταξύ τους. Ἐσωτερικὲς καὶ ἐξωτερικὲς. Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τους ποικίλλει. «Καὶ μεταξύ τῶν ἀδελφῶν μιᾶς συνοδείας παρατηροῦνται διαφορὲς στὴν πνευματικὴ πρόοδο καὶ στὸν τρόπο τῆς σκέψεως καὶ διαδέσεως» (Δ' 28).

Ἀπλὴ εἶναι ἡ παρατήρησις τοῦ Ἁγίου, ἀλλὰ λησμονημένη. Θαρρῶ πὼς μιὰ ἀπὸ τίς ἀδυναμίες τῆς Ἐκκλησίας εἶναι καὶ αὕτη. Στὴν ποικιλία τῶν ἀνθρώπων προβάλλουμε μιὰ ἄλφα ἡθικὴ «γραμμὴ», τὴν ἀπολυτοποιοῦμε καὶ ἀπαιτοῦμε ὕστερα νὰ τὴν ἀκολουθήσουν ὅλοι. Δὲν ἔχουμε τὴ δύναμη νὰ δεχτοῦμε τὸν ἄλλο ἀδελφό, ποὺ ἔχει διαφορετικὴ διάθεσις, ἄλλο τρόπο σκέψεως, ἄλλη πνευματικὴ πρόοδο. Ζητοῦμε ἀπ' ὅλους νὰ φτιάχνουν κεραμίδια, ὅπως λέει ἕνας ἀγιορείτης γέροντας. Αὐτὸ εἶναι ἀφύσικο καὶ δείχνει ἔλλειψη ἀγάπης. Ἰδιαίτερα προσεκτικοὶ πρέπει νὰ εἶναι οἱ πνευματικοί, στὴν κρίσις τῶν ὁποίων ἐμπιστεύονται τὴ σωτηρία τῆς ψυχῆς τους οἱ χριστιανοί. Ἡ πιὸ εὐκόλη λύσις εἶναι ὁ πνευματικὸς νὰ ἀντιμετωπίζει συνοφρυωμένος τὸν ἐξομολογούμενο καὶ ἔτοιμος νὰ τοῦ ἐπιβάλλει τὸ ἐπιτίμιο, ἀδιαφορώντας γιὰ τὰ πνευματικὰ ἀποτελέσματα. Ἐτσι ὅμως δὲν τελεῖται μυστήριον. Ἀντίθετα μάλιστα ἀπομακρύνονται ὀριστικὰ οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ τὴν ὁδὸ τῆς σωτηρίας.

Ἐκεῖνος ποὺ ἔφτασε στὸ ἐξομολογητήρι καὶ ἄνοιξε τὴν ψυχὴ του, ἔκανε ἕνα σημαντικώτατο βῆμα μπροστά. Ὁ

πνευματικός καλεῖται νὰ συνοδοιπορήσει κρατώντας ἀπὸ τὸ χέρι τὸν ἀδελφόν. Δὲν μπορῶ νὰ φανταστῶ πνευματικὸ δίχως ἀγάπη, δίχως φιλανθρωπία, δίχως διάθεση νὰ παρηγορήσει. Ἡ ἀγάπη καταργεῖ τὴ λογικὴ, ξεστρατίζει, τρέχει ἀγωνιώντας γιὰ νὰ βάλει στὸ θυλάκιο τῆς καρδιᾶς τοῦ ἀδελφοῦ τὸν αἰσιόδοξο καρπὸ τῆς παρηγορίας.

Ὁ ἐξομολόγος πρέπει νὰ ἐνεργεῖ μὲ πνευματικὴ ἐλευθερία, ἔχοντας σὰν σκοπὸ τὴ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἔχι τὴν ἐπιβολὴν τοῦ καθορισμένου γιὰ τὸ δεῖνα ἀμάρτημα ἐπιτιμίου. Ὑποθέτουμε ὅτι ἐξομολογοῦνται στὸν πνευματικὸ δύο ἄνθρωποι τὸ ἴδιο ἀμάρτημα. Τὸ ἐπιτίμιο δὲν μπορεῖ ὀπωσδήποτε νὰ εἶναι τὸ ἴδιο. Ὁ πνευματικὸς ἐξετάζοντας τὴ μετάνοια ἢ τὴ διάθεση μετανοίας θὰ προχωρήσει ἐλεύθερα στὴν «ἀδικία». Φυσικὰ πρόκειται γιὰ ἓνα σύνθετο πρόβλημα πού ἡ λύση του δὲν ἐξαρτᾶται μόνο ἀπὸ τὸν ἐξομολογούμενο, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν πνευματικὴ ὀριμότητα τοῦ ἐξομολόγου καὶ εἶναι ἀδύνατο αὐτὲς ἐδῶ οἱ σειρὲς νὰ βοηθήσουν. Ἀπλῶς ἐπισημαίνεται τὸ πρόβλημα.

θ'. Τ' ἀραγμένα καρᾶβια

Στὴν κοινωνία τῶν ἀνθρώπων ἑνὸς μοναστηριοῦ τὸ τάρτακι τοῦ θυμοῦ εὐκόλα ὀδηγεῖ στὴ σύγκρουση, ὅπως τὸ λιμάνι πού εἶναι γεμάτο μὲ πλοῖα εὐκόλα μπορεῖ νὰ τὰ συντρίψει, γιὰτὶ μὲ τὴ μικρὴ ταραχὴ τῶν νερῶν θὰ χτυπήσει τὸ ἓνα τὸ ἄλλο, ἐπειδὴ δὲν τὰ χωρίζει μεγάλη ἀπόσταση. Ἡ ζημιὰ θὰ εἶναι μεγαλύτερη ὅταν τὰ πλοῖα ἔχουν κρυφὲς φθορὲς, δηλ. εὐπαθῆ σημεῖα (Δ' 73).

Τέτοιες κρυφὲς φθορὲς ὑπάρχουν καὶ στοὺς ἀνθρώπους τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ ἓνας παρατηρεῖ τὸν ἄλλο, κρίνει τὴ συμπεριφορὰ του καὶ ἀρχίζει ἓνας κύκλος μὲ ὀλέθρια ἀποτελέσματα. Κύκλος κατακρίσεως καὶ πικρίας. Ὅταν ὁ προφορικὸς λόγος γίνῃ γραπτὸς, τὸ κακὸ μεγαλώνει καὶ ἡ γαλήνη στὴν Ἐκκλησία χάνεται. Ἀνεπαίσθητα οἱ ἀνθρω-

ποι χωρίζονται, δημιουργοῦν κύκλους ἀντιμαχόμενους πού φυσικά δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ ἔχουν τὸ ἴδιο κέντρο, νὰ εἶναι δηλ. ὁμόκεντροι. Ἡ βασικὴ αἰτία αὐτῆς τῆς κατάστασης εἶναι ἡ αὐτοπεποίθησις, πού βρίσκει πρόσφορο ἔδαφος ἀπὸ τὴν ἔλλειψη αὐτογνωσίας. Ἐτσι ὁ καθένας παίρνει τὸ διαβήτη καὶ μὲ κέντρο τὸν «πνευματικὸ» του ἑαυτὸ χαράσσει τὴν περιφέρειαν τοῦ «σωτήριου» κύκλου. Ἄμποτε νὰ γίνουν οἱ κύκλοι ὁμόκεντροι, μὲ κέντρο τὸν Κύριο. Γιὰ νὰ ἐπουλωθοῦν οἱ πληγές, γιὰ νὰ μπορούμε νὰ καλλιεργοῦμε τὶς ἀρετὲς καὶ ν' ἀποφεύγονται τὰ ναυάγια μέσα στὸ λιμάνι.

ι'. Τὸ ἄκαρπο κλωνάρι

Σὲ ἓνα καρποφόρο δέντρο ἐνδέχεται νὰ συναντήσῃ κανεὶς καὶ μερικὰ κλωνάρια χωρὶς καρπούς. Εἶναι ἐκεῖνα πού ἔχουν βλαφτεῖ ἢ ἔχουν ξεραθεῖ. Κάτι παρόμοιο συμβαίνει καὶ μὲ τοὺς γέροντες καὶ μερικοὺς μαθητὲς τους. Οἱ πρῶτοι μὲ τὴν ἀσκήση καὶ τὴν προσευχὴ ἔχουν καρπούς πνευματικούς. Μερικοὶ ἀπὸ τοὺς μαθητὲς τους ἀρέσκονται νὰ ὁμιλοῦν μόνο γιὰ τοὺς γέροντές τους, γιὰ νὰ δοξάζονται οἱ ἴδιοι, ἐνῶ δὲν καταβάλλουν καμιά προσπάθεια στὴ ζωὴ τους (Δ' 77). Σ' αὐτοὺς ταιριάζει ἡ ἀποδοκιμασία: «πῶς ἓνα τόσο καλὸ δέντρο ἔβγαλε ἄκαρπο κλωνάρι;». Ἐκεῖνο πού μᾶς ἐξασφαλίζει πνευματικούς καρπούς εἶναι ὁ προσωπικὸς ἀγὼνας τοῦ καθενός, ἡ ἰσόβια ἀγωνία γιὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς μας καὶ ὄχι ἡ ἀσκήση καὶ ἡ ἀγιότητα τοῦ γέροντά μας. Ἐκεῖνος βοηθάει, παροτρύνει, δίνει τοὺς χυμούς. Σὲ μᾶς ἀπομένει ἡ ἀσκήση καὶ ἡ καρποφορία. Δὲν πετυχαίνεται ὁ ἀγιασμός μὲ ἐξουσιοδότηση...

ια'. Ὁ καθαρὸς ὑδράργυρος

Ὁ ἐπιμελὴς μοναχὸς ὅταν ζεῖ ἀνάμεσα σὲ ἁμαρτωλοὺς, προσέχει ἰδιαίτερα τὸν ἑαυτὸ του μήπως κατακρίνοντας τοὺς ἀμελεῖς, καταδικασθεῖ περισσότερο ἀπὸ αὐτούς.

Ἐναδεικνύεται δίκαιος σὰν τὸ Λώτ, «ἐνῶ ζοῦσε ἀνάμεσα σὲ τόσο ἀμαρτωλούς, δὲν φάνηκε ποτὲ νὰ τοὺς κατακρίνει». Ὑπόδειγμα ἅς μᾶς εἶναι καὶ ὁ ὑδράργυρος «ὁ ὁποῖος καὶ ὅταν κυλιέται κάτω ἀπ' ὅλα, μένει ἐντελῶς ἀδίκτος ἀπὸ ἀκαθαρσίες (Δ' 100).

Τὸ ἴδιο ἰσχύει καὶ γιὰ ἐκείνους πού ζοῦν στὸν κόσμο, κληρικούς καὶ λαϊκούς, καὶ πού ἔρχονται κάθε ὥρα σὲ ἐπαφή μὲ πρόσωπα ἀμαρτωλὰ καὶ καταστάσεις ἀντιχριστιανικές. Χρειάζεται σιωπηλὴ ὑπομονή. " Ο χ ι δ ρ ι μ ὺ ς καὶ ἀπότομος ἔλεγχος, πού κανένα πνευματικὸ ἀποτέλεσμα δὲ φέρει. Ἄνοχή, αὐτοσυγκράτηση καὶ προσευχή. Τότε καὶ ἄλλοι θὰ ὠφεληθοῦν καὶ ἐμεῖς θὰ μείνουμε καθαροί, τουλάχιστον ἀπὸ τὶς ἔξωθεν ἐπιθέσεις. Ὁ ὑδράργυρος κόβεται σὲ μικρότερα κομμάτια πολὺ εὐκόλα. Ἄλλὰ μένουν ὅλα ἀνεπηρέαστα ἀπὸ τὶς διάφορες οὐσίες, μὲ τὶς ὁποῖες ἔρχονται σὲ ἐπαφή. Ὁ περισπασμὸς ἐδῶ κι ἐκεῖ, ὁ συγχρωτισμὸς μὲ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους δὲν πρέπει νὰ μᾶς ἀνοίγει πληγές, νὰ διεγείρει τὰ πάθη καὶ νὰ ὀδηγεῖ σὲ ὀδυνηρὲς καταστάσεις. Αὐτὸ πετυχαίνεται ὅταν μέσα μας δουλεύει ὁ Χριστός.

ιβ'. Αὐθαιρετες ἀναλύσεις

Εἶναι ἀδύνατο νὰ θέλεις νὰ διατηρεῖς τὴ μνήμη τοῦ θανάτου καὶ συγχρόνως νὰ περισπᾶσαι σὲ φροντίδες καὶ μέριμνες ὑλικές (ΣΤ' 12). Δεμένοι καθὼς εἴμαστε μὲ τὴ γῆ, δὲν μπορούμε νὰ ἀνυψωθοῦμε στὰ πνευματικά, νὰ ἀφοσιωθοῦμε στὸ Θεό. Ἐχουμε ὅμως τὸ θράσος νὰ προβάλλουμε διάφορα ἐπιχειρήματα, δῆθεν θεολογικά, γιὰ νὰ πείσουμε τοὺς ἑαυτοὺς μας καὶ τοὺς ἄλλους ὅτι σχεδὸν ὅλα ἐπιτρέπονται στὴ ζωὴ, ὅλες οἱ μέριμνες, ἀρκεῖ νὰ ἔχουμε καλὴ διάθεση. Μερικοὶ μάλιστα στοχαστὲς αὐθαιρετοῦν καὶ ὑποστηρίζουν πράγματα ἐξωφρενικά καὶ ἀπαράδεκτα. Εἶναι βαθυστόχαστοι καὶ ἀετοὶ στὶς θεωρίες, ἐνῶ στὴν πράξη χωλαίνουν καὶ ἀπὸ τὰ δύο πόδια. Καὶ θέ-

λουν νὰ μᾶς πείσουν ὅτι ἔχει σχετικὴ ἀξία ἢ νηστεία, ἢ προσευχὴ κ.λπ. ἢ ὅτι εἶναι εὐλογημένη ἢ προσπάθεια τοῦ ἀνθρώπου γιὰ μιὰ ἐγκόσμια ἀποκατάσταση, ἐνῶ ἀπ' τὴν ἄλλη μεριὰ μπορεῖ ν' ἀδιαφορεῖ γιὰ τὰ πνευματικά, ποὺ ἔχουν προτεραιότητα καὶ ὀδηγοῦν στὸν Παράδεισο. Ὑπερτονίζουν τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ.

Ἐκεῖνος ποὺ κολυμβᾷ δὲν μπορεῖ ταυτόχρονα νὰ χτυπᾷ καὶ παλαμάκια. Θὰ βυθισθεῖ στὸν πυθμένα. "Ὅπως πάλι ὁ σκύλος δὲν ἀπομακρύνεται ὅταν τὸν πετροβολᾷς μὲ ψωμί· τότε πλησιάζει ἀφοβα. "Ὅποιος θέλει νὰ ἀποκτήσει τὸν θησαυρὸ τοῦ πένθους τρυφώντας καὶ γελώντας, μάταιο πο- νεῖ (Ζ' 17).

ιγ'. Ἐξω ἀπὸ τὸν κῆπο τῆς καρδιᾶς

Συχνὰ μᾶς προκαλοῦν ἱερὲς συγκινήσεις διάφορες θρησκευτικὲς ἐκδηλώσεις, ποὺ τυχαίνει νὰ παρακολουθήσουμε. Μᾶς πιάνει ἓνας ἐνθουσιασμός καὶ νομίζουμε ὅτι πνευματικὴ πορεία σημαίνει ἀκούσμα, θέαμα ἢ ἀφύπνιση τοῦ συναισθηματικοῦ μας κόσμου. Τρέχουμε γύρω ἀπὸ τὸν κῆπο τῆς καρδιᾶς, ἀλλὰ δὲν τολμοῦμε νὰ μποῦμε μέσα, νὰ τὸν περιποιοῦμε καὶ νὰ διαπιστώσουμε θλιβερὲς καταστάσεις... "Ὅποιος δέχεται αὐτὴ τὴ γνώμη, ποὺ εἶναι πατερική, θεωρεῖ τὶς διάφορες αὐτὲς ἐκδηλώσεις, ποὺ διοργανώνονται ἔξω ἀπὸ τὸν ἱερὸ χῶρο τοῦ ναοῦ, ἀνεπαρκεῖς. Προτιμᾷ τὸ σκοτεινὸ στασίδι ἐνὸς μοναστηριοῦ ἢ κανένα ἀπόμερο ἐξωκκλήσι, ὅπου τὸ «Κύριε, ἐλέησον» ἀλλοιώνει τὴν ψυχὴ καὶ τὴν σταθεροποιεῖ στὴν πνευματικὴ ζωὴ. Συγχρόνως δὲν δίνει ἐμπιστοσύνη «στὶς πηγὲς τῶν δακρύων του, πρὶν ἀπὸ τὴν τελεία κάθαρση. Δὲν μποροῦμε νὰ παραδεχτοῦμε ὡς καλὸν τὸν οἶνο, ποὺ μόλις, μετὰ τὸ πατητήρι, τὸν ἐβάλαμε στὰ βαρέλια» (Ζ' 37).

ιδ'. Κερί και μέλι

Οί ποικίλοι πειρασμοὶ τῆς ζωῆς μᾶς προκαλοῦν συχνὰ μιὰ ἐναλλαγὴ ἐμπειριῶν. Ἐκεῖ πού κουρασμένος ἀπὸ τὶς βιωτικὲς μέριμνες βιάζεσαι νὰ βρεῖς τὸ ἥσυχο λιμάνι τῆς περισυλλογῆς καὶ τῆς προσευχῆς, ἔρχονται λογισμοὶ καὶ σοῦ ἀφαιροῦν τὴ δυνατότητα γιὰ μιὰ τέτοια ἐργασία. Ἐμεῖς οἱ κοσμικοὶ ζοῦμε μιὰ διαφορετικότερη χαρμολύπη ἀπὸ ἐκείνη πού βιώνουν οἱ μοναχοί. Ἄς τὴν ὀνομάσω ἐξωτερικὴ χαρμολύπη. Βρισκόμαστε στὴν ἀρχὴ τοῦ ἀγώνα. Δὲν ξέρω ἂν ποτὲ φτάσουμε στὸ τέρμα, πού εἶναι τὸ πένθος καὶ ἡ λύπη συμπλεγμένα μὲ τὴ χαρὰ καὶ τὴν εὐφροσύνη.

Ὁ μελισσοκόμος βγάζοντας ἀπὸ τὴν κυψέλη τὶς κηρῆδρες βλέπει ὅτι τὸ μέλι εἶναι ἐνωμένο μὲ τὸ κερί. Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μὲ τὸ χαροποιὸ πένθος, πού εἶναι δῶρο Θεοῦ. Ἡ ψυχὴ πού κατανύσσεται ἔχει μέσα τῆς μιὰ ἀληθινὴ ἡδονή, διότι ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς μὲ μυστικὸ τρόπο τὴν παρηγορεῖ (Ζ' 50).

ιε'. Περὶ θυμοῦ

Ἀπὸ τοῦς ὀρισμοὺς πού δίνει γιὰ τὴν ὀργὴ καὶ τὸ θυμὸ ὁ ἅγιος Ἰωάννης, διαλέγω τοῦτον:

«Ὁργὴ σημαίνει, νὰ διατηρεῖς συνεχῶς μέσα σου κάποιον μίσος, νὰ ἐνδυμεῖσαι τὸ κακὸ πού σοῦ ἔγινε. Ὁργὴ σημαίνει, νὰ ἐπιθυμεῖς νὰ ἐκδικηθεῖς αὐτὸν πού σέ παρώξυνε» (Η' 5). Οἱ θυμώδεις ἄνθρωποι μάχονται γεμάτοι πικρία καὶ θυμὸ καὶ ἐναντίον ἐκείνων πού ἀπουσιάζουν. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ καταντοῦν ἀπὸ ἄνθρωποι δαίμονες (Η' 20).

Τὸ πάθος τοῦ θυμοῦ στοὺς ἐπηρμένους ἀνθρώπους τῆς ἐποχῆς μας εἶναι εὐρύτατα διαδεδομένο. Ἐκδηλώνεται μὲ λόγους —προφορικοὺς καὶ γραπτούς— μὲ πράξεις καὶ τρικυμιώδεις ἐκδηλώσεις. Πάντοτε γιὰ ἰδιοτελεῖς σκοπούς. Τὸ φαινόμενο αὐτὸ τὸ συναντοῦμε καὶ μέσα στὴν Ἐκκλησία, ἐκεῖ ὅπου ἔπρεπε νὰ ὑπάρχει ἡ ἀοργησία καὶ πραότητα, πού διατηρεῖ «ἀκίνητη καὶ ἀτάραχη τὴν ψυχὴ, τόσο στὶς ἀτι-

μίες ὅσο καὶ στοὺς ἐπαίνους» (Η' 3).

Ὁ θυμώδης, σὰν λύκος μέσα στὴν ποίμνη, μὲ τὴ βοήθεια τοῦ δαίμονος προξενεῖ ταραχὴ καὶ ἀναστάτωση στοὺς ἀδελφούς, ἐνῶ ὁ ἀόργητος μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Ἀγγέλου χύνει λάδι ἀπὸ τὸν ἐκλεκτὸ ἀσκό του καὶ μὲ τὴ θεικὴ σοφία του ἐπαναφέρει τὴ γαλήνη στοὺς ἀδελφούς (Η' 25).

Μόνο σὲ μιὰ περίπτωση χρειάζεται ὁ θυμός: «Ὅταν πρόκειται νὰ ὑπερασπιστοῦμε τὴν πίστη μας. Πρέπει νὰ θυμώνομε, ὅταν βλέπουμε νὰ πολεμεῖται ἡ πίστη μας. Ἄν κατηγορήσουν ἐμένα, ἔχω ὑποχρέωση νὰ τὸ δεχτῶ. Ἀλλὰ γιὰ τὴν Ὀρθοδοξία χρειάζεται θυμός» (π. Παΐσιος, σύγχρονος ἀγιορείτης γέροντας).

ιστ'. Ἡ ταπείνωση

Τὸ ἀλεσμένο σιτάρι μᾶς δίνει τὸ ἀλεύρι πού, ἀφοῦ ἐνωθεῖ μὲ τὸ προζύμι καὶ τὸ νερό, θὰ μᾶς δώσει τὸ ψωμί. Κατὰ παρόμοιο τρόπο καὶ ἡ ψυχὴ συντρίβεται καὶ λεπτύνεται πρῶτα μὲ τὴ μετάνοια, ἔπειτα ἔρχεται σὲ στενὴ ἐπαφή μὲ τὸ Θεὸ μὲ τὸ νερὸ τοῦ ἀληθινοῦ πένθους καὶ μὲ τὴ φωτιὰ τοῦ Κυρίου ἐμφανίζεται στὴν ψυχὴ «ὡς στερεὸς ἄρτος ἢ μακαρία ταπείνωση» (ΚΕ' 7).

ιζ'. Γιὰ τὴν κατάκτηση τῆς ἀρετῆς

Οἱ γεωργοὶ σπέρνουν τὸν ἴδιο σπόρο, ἀλλὰ μὲ διαφορετικὸ σκοπὸ ὁ καθένας. «Ὁ ἓνας, γιὰ νὰ ἐξοφλήσει τὰ χρέη του. Ὁ ἄλλος, γιὰ νὰ ἀποκτήσει πλοῦτο. Ὁ ἄλλος, γιὰ νὰ προσφέρει δῶρα στὸ Δεσπότη Χριστό. Ὁ ἄλλος, γιὰ νὰ θηρεύει ἐπαινο ἀπὸ τοὺς διαβάτες πού θὰ ἔβλεπαν τὴν καλλιέργειά του. Ὁ ἄλλος, γιὰ νὰ προξενήσει θλίψη στὸν ἐχθρό του, κάνοντάς τον νὰ ζηλεύει. Καὶ ὁ ἄλλος, γιὰ νὰ μὴν ὄνειδίζεται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ὡς ἀργός».

Οἱ πρακτικὲς ἀρετὲς (νηστεία, ἀγρυπνία, ἐλεημοσύνη, διακονία κ.λ.π.) εἶναι δυνατὸ νὰ ἐκτελοῦνται μὲ διαφορετικὸ σκοπὸ ἀπὸ τοὺς ἀγωνιστές. Χρειαζέται διά-

κριση γιά νά στοχεύουν στήν κα-
τάκτηση τῆς ἀρετῆς καί ὄχι στήν
ικανοποίηση τῶν παθῶν (ΚΣΤ' 36).

ιη'. Ἀλίευση βατράχου!

«Πολλές φορές καθὼς καλλιεργοῦμε τίς ἀρετές ὑπη-
ρετοῦμε καί τίς κακίες, πού χωρίς νά φαίνονται εἶναι συμ-
πλεγμένες μαζί τους». Ἐνεργοῦμενοι ἀπό τὰ πάθη, μᾶς
διαφεύγει ὅτι διατρέχουμε ἄμεσο κίνδυνο ὁ ἀγώνας μας γιά
τίς ἀρετές νά ἀποβεῖ ἄκαρπος. Ἀντλώντας νερό ἀπό τὸ πη-
γάδι μπορεῖ νά ἀντλήσουμε μαζί μέ αὐτό, χωρίς νά το κατα-
λάβουμε, καί ἕναν βάτραχο! (ΚΣΤ' 37, πρβλ. καί 38).

ιθ'. Πνευματικὴ ἀκτινογραφία

«Ἡ ἡλιακὴ ἀκτίνα πού εἰσχωρεῖ ἀπὸ κάποιο ἄνοιγμα
στό σπίτι, τὸ φωτίζει τόσο, ὥστε νά διακρίνεται καί ἡ πιὸ
λεπτὴ σκόνη πού αἰωρεῖται στὸν ἀέρα». Κατὰ παρόμοιο τρό-
πο καί ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ ὅταν εἰσέλθει στὸν ἄνθρωπο, φανε-
ρώνει ὅλα τὰ ἁμαρτήματα τῆς καρδιᾶς του (ΚΣΤ' - γ' 23).

Πολλὴ χρησιμὴ ἡ πνευματικὴ ἀκτινογραφία πού πε-
τυχαίνεται μέ τὸ φόβο τοῦ Θεοῦ. Παρατηρεῖται κα-
νεῖς μικρὰ καί μεγάλα ἁμαρτήμα-
τα ἐμπαθεῖς κινήσεις καί ἐγωϊ-
στικὲς ἀκαμψίες τῆς ψυχῆς του,
κενόδοξα σκιρτήματα «εὐσεβείας»
καί γενικότερα τίς πανουργίες τῆς
κενοδοξίας.

Ἄν εἶχαμε τὸν φόβο τοῦ Θεοῦ μέσα μας καί προχω-
ρούσαμε στήν πνευματικὴ ζωὴ μέ τὴν βοήθειά του, πολλὰ
δυσάρεστα θὰ ἀποφεύγονταν. Πολλές ἀκόμη ἐνέργειες τοῦ
«οὐκ κατ' ἐπίγνωσιν ζήλου» μας θὰ ἐλέγχονταν σὰν μὴ
θεάρεστες, ἀφοῦ ὁ ζήλος μας αὐτὸς μᾶς στερεῖ τὴν διακρι-
τικὴ μας ικανότητα.

κ'. Βιωματικὸ κήρυγμα

«Δὲν ἀρμόζει στοὺς διδασκάλους νὰ διδάσκουν ἀπὸ ἀντίγραφα καὶ χειρόγραφα, ὅπως καὶ στοὺς ζωγράφους νὰ ἀντιγράφουν παλαιοὺς πίνακες» (Εἰς τὸν Ποιμένα, στίχ. 5). Ὁ λόγος αὐτὸς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου ταρασσεῖ τὰ λιμνάζοντα ὕδατα τῆς κηρυκτικῆς διακονίας τῆς Ἐκκλησίας. Συνηθίσαμε τὰ κηρύγματα. Ἀκούγονται συχνὰ καὶ αὐτὸ ἐκ πρώτης ὄψεως εἶναι παρήγορο. Ἀλλάξε ἡ ἐποχὴ μας, ἐπανδρώθηκε ἡ Ἐκκλησία μὲ ἱκανοὺς ἱεροκήρυκες καὶ ἡ ἄγνοια περὶ τῆς θρησκείας λιγότεψε. Πληθωρικὸς ὁ προφορικὸς λόγος, πληθωρικὸς καὶ ὁ γραπτὸς. Δοξάζουμε τὸ Θεὸ καὶ εὐχόμεσθε νὰ εὐλογεῖ τοὺς ἐργάτες τοῦ ἀμπελῶνος Του.

Στὴ δύσκολη ἐποχὴ μας ἡ καρποφορία τοῦ ἱεροῦ κηρύγματος δὲν εἶναι ἐκείνη πού θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι. Σύγχρονος ἀγιορείτης Γέροντας λέγει, ὅτι μὲ ἓνα κήρυγμα ὁ ἀπόστολος Πέτρος ὁδήγησε στὴ σωτηρία τρεῖς χιλιάδες ἀνθρώπους. Σήμερα τρεῖς χιλιάδες κηρύγματα δὲν σώζουγ ἓναν ἄνθρωπο! Ἐπισημαίνεται μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο κάποια ἀδυναμία τοῦ σύγχρονου ἱεροκήρυκος. Διδάσκαλος πραγματικὸς εἶναι αὐτὸς πού ἔλαβε ἀπὸ τὸ Θεὸ πνευματικὸ βιβλίον διὰ δακτύλου Θεοῦ, δηλ. διὰ τῆς ἐνεργείας τῆς θεικῆς ἐλλάμψεως» (ὅπ. π.). Αὐτὸ τὸ πνευματικὸ βιβλίον δὲν τὸ ἔχουν ὅλοι οἱ ἱεροκήρυκες, δὲν ἀποκτᾶται εὐκόλα. Χρειάζεται σκληρὸς ἀγώνας, ἀσκητικὸς, σύμφωνος μὲ τὴν ὀρθόδοξη παράδοση τῆς Ἐκκλησίας. Δευτερευόντως χρειάζεται ἡ γνώση τῶν κανόνων τῆς ὁμιλητικῆς καὶ ἡ προσεκτικὴ προετοιμασία τοῦ κηρύγματος.

Ἐδῶ ἴσως πρέπει νὰ σημειώσω δυὸ λόγια γιὰ τὰ διάφορα κηρύγματα πού ὑπηρετοῦν ἐπίγειες σκοπιμότητες. Ἀπὸ τὴν πολὺ πρόσφατη περιπέτεια τῆς Ἐκκλησίας μας πρέπει νὰ βγάλουμε ἓνα δίδαγμα σχετικὸ μὲ τὸ θέμα μας. Ὁταν ὁ καίσαρας νομοθετοῦσε γιὰ τὴν ἀρπαγὴ τῆς μοναστηριακῆς περιουσίας, ἀκούστηκαν πύρινα κηρύγματα πού ἀποδείκνυαν τὰ δόλια σχέδια του. Ὅλοι τότε τὰ δεχτήκαμε

καὶ ζούσαμε στιγμὲς δρασκευτικῆς ἔξαρσης. Ἡ φωνὴ τῶν ἱεροκηρύκων, ἡ φωνὴ τοῦ πιστοῦ λαοῦ, ἦταν ἡ βροντώδης φωνὴ τῆς ἐλευθέρου καὶ ζωῆς Ἐκκλησίας. Μετὰ ἀπὸ λίγους μῆνες ὅλα ἀνετράπησαν. Ἄλλαξε τὸ ὄψος, ἄλλαξε καὶ τὸ περιεχόμενον τοῦ ἐπισήμου κήρυγματος. Ἀλλοιώθηκε αἰφνιδίως τὸ κήρυγμα. Ἀρχισαν διαπραγματεύσεις, οἱ συναντήσεις τῶν κορυφῶν, τὰ ἀνταλλάγματα, οἱ κατὰ τῶν μοναχῶν ἀνακοινώσεις, δηλ. ἀρνηθήκαμε ὅσα χθὲς ὑποστηρίζαμε. Τὸ κήρυγμά μας εἶχε γίνει πολιτικός λόγος πού φυσικὰ δὲν ἔπρεπε νὰ ἔχει δεσφὴ στὸν ἄμβωνα... Ἀνατρέπουμε ὅσα χθὲς ὑποστηρίζαμε. Τὸ κήρυγμά μας κινδυνεύει νὰ γίνει πολιτικός λόγος, πού φυσικὰ δὲν μπορεῖ νὰ ἔχει δεσφὴ στὸν ἄμβωνα. Μιὰ φορὰ τὰ λέγαμε ἔτσι καὶ τὴν ἄλλη ἀλλιῶς. Ποῦ εἶναι τὸ βίωμα, ποῦ εἶναι τὸ «πνευματικὸ βιβλίον» πού μᾶς ὑποδεικνύει ὁ ἅγιος Ἰωάννης;...

***

Τὸ ἀνωτέρω κείμενο εἶναι ἓνα ἐρέθισμα γιὰ μελέτη τῆς ἴδιας τῆς Κλίμακος, πού ἀποτελεῖ, μετὰ ἀπὸ τὴν Ἀγία Γραφή, τὸ σπουδαιότερο βοήθημα γιὰ τὴν πνευματικὴ ζωὴ τοῦ κάθε χριστιανοῦ. Εἶναι ἓνα βιβλίον πού τὸ διαβάσεις καὶ γνωρίζεις σὲ βάθος τὸν ἁμαρτωλὸ ἑαυτό σου.

3. ΑΠΟΔΗΜΙΑ ΣΤΟ ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ (Α)

Τὸ ὁδοιπορικὸ πὺ ἀκολουθεῖ δὲν ἔχει καμιὰ ἀξίωση. Δὲν ἀντέχει σὲ κριτική. Εἶναι προσωπικὲς ἐντυπώσεις ἀπὸ τὸ προσκύνημα μου στὸ "Ἁγιον" Ὄρος (27 Αὐγ. - 1 Σεπτ. 1977), οἱ ὁποῖες τώρα πὺ τὶς καθαρογράφω μὲ ξανασυγκίνησαν ἰδιαίτερα. Ἴσως, παρὰ τὴ φτώχειά τους, νὰ γλυκάνουν καὶ κάποιον ἄλλο πὺ δὰ εἶχε τὴν ὑπομονὴ νὰ τὶς παρακολουθήσει. Μὲ παρακίνησε νὰ τὶς δημοσιεύσω καὶ ὁ λόγος τοῦ Φῶτη Κόντογλου: « Ἡ ψυχὴ μου ἔχει μιὰ περίεργη ἰδιοτροπία νὰ θέλει νὰ μοιράζεται μὲ ἄλλους τὶς συγκινήσεις ». Πιστεύω ὅτι καὶ τὸ κείμενο αὐτό, ὅπως καὶ τὰ ἐπόμενα τρία τούτου τοῦ βιβλίου, βοηθάει νὰ πάρει ὁ φίλος ἀναγνώστης μιὰ γεύση ἀπὸ τὸ Ὄρος. Εὐκόλα δὰ διαπιστώσει ὅτι ὁ γράφων βρίσκει ἀνάπαυση σὲ ὠρισμένες περιοχὲς τοῦ Ὄρους, χωρὶς αὐτὸ νὰ σημαίνει ὅτι ὁὲν ὑπάρχουν καὶ ἄλλες ἐξίσου σημαντικὲς ἀπὸ πνευματικῆς πλευρᾶς.

Δίψα Θεοῦ

Τὸν Ἰούνιο τοῦ 1969 πῆγα γιὰ πρώτη φορὰ στὸ "Ἁγιον" Ὄρος. Τὸν Αὐγούστο τοῦ 1977 πραγματοποίησα τὴν ἑβδομὴ ἐπίσκεψη. Καὶ μέχρι σήμερα συνεχίζω τὴν παράδοσιν. Ἀπ' ὅλες αὐτὲς τὶς ἐπισκέψεις ἀποκομίζω μοναδικὲς πνευματικὲς ἐμπειρίες. Ὅσο αὐξάνεται ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐπισκέψεων, τόσο ἡ δίψα μὲ καίει. Ἐδῶ ἀνατρέπεται «τῆς φύσεως ἢ τάξις». Τὸ νερὸ δὲ σβῆνει τὴ φλόγα. Πίνεις καὶ διψᾷς. Δίψα Θεοῦ.

Ὅταν λέω "Ἁγιον" Ὄρος, ἐννοῶ περισσότερο τοὺς μοναχοὺς, τοὺς ἐνσαρκους ἄγγελους. Λιγότερο τὰ κειμήλια,

τὰ οἰκοδομήματα, τῆ φύση του. Ἐννοῶ τὸ ἔμψυχο " Ἀγιον " Ὄρος ποὺ συγκινεῖ βαθιὰ τὴν καρδιά μου: τῶν μοναχῶν τὴν ἀσκητικότητα, τὴν ἀπλότητα, τὴν ὀρθόδοξη μαχητικότητα, τὴν ἀμεριμνία καὶ κατάνυξή τους, τὴν ἀληθινὴ φιλοσοφία τους, τὸ μεταθανάτιο στοχασμό τους, τὴν ἀδιάλειπτη προσευχή τους καὶ τὸ ἀσταμάτητο κομποσχοίνι τους. Ὅλα αὐτὰ δὲν θὰ μπορέσω νὰ τὰ σημειώσω. Ὁ λόγος μου εἶναι ξερός, ἄτονος, ἀστόλιστος καὶ ἄτεχνος. Μολοντοῦτο δὲν χάνω τὴν ἐλπίδα.

Τὸ καλύτερο ἀντίδοτο

Στὴν Οὐρανούπολη ἀποχαιρετᾶμε τὸν κόσμο. Ἀπ' ἐδῶ θὰ μποῦμε στὸ καΐκι γιὰ τὴ Δάφνη. Ἀναγκαστικὰ ὅμως περιμένουμε κάμποση ὥρα. Σὲ τοῦτο τὸ χωριὸ δὲν μπορῶ νὰ μείνω. Μὲ πιάνει ἀνησυχία. Ἀνυπομονῶ νὰ πάρω τὰ μάτια μου. Ἡ θάλασσα ποὺ λούζει τὰ πόδια τοῦ χωριοῦ προσελκύει πολλοὺς τουρίστες. Καὶ ὅπου τὸ «πτῶμα», ἐκεῖ καὶ τὰ «κοράκια». Ἄντρες μὲ κοντὰ παντελόνια, σὰ σχολιαρόπαιδα. Γυναῖκες ἀκάλυπτες, δίχως αἰδώ. Παροξυσμὸς πνεύματος. Ἄν δὲν μπορέσεις νὰ κλείσεις τὰ μάτια σου, ἀνοιξε ἓνα βιβλίο. Τὸ καλύτερο φυσικὰ εἶναι νὰ ἀνταμώσεις κάποιο ἀγιορείτη ποὺ θὰ περιμένει ἐκεῖ γιὰ τὸν ἴδιο σκοπό. Ἡ συζήτηση μαζί του εἶναι τὸ καλύτερο ἀντίδοτο. Αὐτὸ ἰσχύει καὶ γιὰ τὸ ταξίδι μὲ τὸ καΐκι. Θυμᾶμαι κάποτε ποὺ ἔτυχε νὰ ταξιδεύει καὶ ὁ ἡγούμενος τῆς μονῆς Σταυρονικήτα π. Βασίλειος* καὶ τρύγησα τὸ καλύτερο σταφύλι. Γιατὶ κάθε ἀγιορείτης μοναχὸς ἔχει ἀποδησαυρισμένους μέσα του καρπούς ἀπὸ τὸ «Περιβόλι τῆς Παναγίας» ποὺ πρόθυμα τοὺς προσφέρει. Ἀλλὰ δὲν τοὺς ζητοῦν ὅλοι. Μερικοὶ μάλιστα,

* Τώρα εἶναι ἡγούμενος τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ἰβήρων.

πού ἔχουν «ζῆλον οὐ κατ' ἐπίγνωσιν», αὐτογνωμόνως, ἀναλαμβάνουν τὸ ἔργο τοῦ δραγάτη, ἔστω καὶ γιὰ λίγες μέρες. Ὅμως τὸ Ὅρος εἶναι, ὑπὸ πνευματικὴ ἔννοια, ξέφραγο ἀμπέλι. Ἀπλώνεις τὰ χέρια καὶ παίρνεις καρπούς. Καὶ ἔχει ὅλες τὶς ἐποχὲς ὠριμασμένους καρπούς.

Ἐκ Δάφνης γιὰ Καρυῆς

Τὸ καίκι πλέει γιὰ τὴ Δάφνη. Κόσμος πολὺς. Κληρικοί, μοναχοί, λαϊκοί. Οἱ περισσότεροι γιὰ τὴν πανήγυρι τῶν

Χάρτης τοῦ Ἁγίου Ὄρους

Ἰβήρων. Αὔριο μὲ τὸ παλιὸ ἡμερολόγιο εἶναι Δεκαπενταύγουστος. Διασχίζουμε τὴ θάλασσα μὲ ἥλιο καυτερό. Ὁ νοῦς μου φτερουγίζει. Τρέχει μπροστά· σὲ ἐκείνους τοὺς μοναχοὺς πού σκοπεύω νὰ ἐπισκεφτῶ. Γυρίζει πίσω· στὸ παρελθόν. Τότε, πού σπουδαστὴς ἀκόμα, λαχταροῦσε ἡ ψυχὴ μου νὰ ἀπολαύσει τοὺς πνευματικοὺς λόγους τῶν ἀγιορειτῶν πατέρων. Τότε πού καθὼς ἀντίκρυζα τὰ ἀδωνικά μοναστήρια καὶ τὶς ἀετοφωλιές τῶν ἐρημιτῶν ἢ κατάνυξη ἀπλωνε καὶ ριγοῦσα.

Μετὰ ἀπὸ δυὸ ὥρες φθάσαμε στὴ Δάφνη, «τὸ πρῶτον ἐπίνειον τοῦ Ἁγίου Ὄρους. Ἡ Δάφνη εἶναι ὁ χῶρος ἐποὺ καθρεπτίζει ὅλην τὴν ἐμπορικὴν κίνησιν τῆς Μοναστικῆς κοινωνίας, ποὺ δὲν ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀγγέλους. Εἶναι ἐπομένως ἡ ὑλιστικωτέρα ἔκφρασις τῆς ζωῆς τῶν ἀγιορειτῶν. Διὰ τοῦτο καλὸν εἶναι ὁ ἐπισκέπτης νὰ ἀναχωρῇ ἐκεῖθεν τὸ ταχύτερον. Αἱ πρῶται ἐντυπώσεις εἶναι κακὸς σύμβουλος, ἀλλὰ καὶ ἄδικος, διὰ τὰς ἀσθενεῖς κυρίως ψυχάς...» (μοναχὸς Θεόκλητος Διονυσιάτης).

Ἡ Δάφνη εἶναι μιὰ χούφτα σπίτια μὲ 4-5 καταστήματα. Ἐδῶ ὑπάρχουν μερικοὶ λαϊκοὶ ποὺ πωλοῦν διάφορα ἀγιορείτικα εἶδη. Συχνὰ συγκρούονται τὰ μικροσυμφέροντα καὶ χάνεται ἡ ἀγάπη. Ἀνοίγονται καὶ συζητήσεις μὲ πεζοδρομιακὸ περιεχόμενον. Εἶχαμε τὴν ἀτυχία νὰ δοῦμε δυὸ ναυαγισμένα γεροντάκια — ὄχι μοναχοὺς — νὰ εἶναι μεθυσμένα καὶ νὰ ἀνοηταίνουν. Τὸ Ὄρος φιλοξενεῖ καὶ τέτοιους ἀνθρώπους. Κάποτε γιὰ πολλοὺς μῆνες. Ἡ ἀγάπη ἐδῶ εἶναι τυφλὴ καὶ ἀνοιχτή.

Σὲ λίγο ἀκούστηκε τὸ αὐτοκίνητο. Ἐρχεται ἀπὸ τὴν Καρυές, τὴν πρωτεύουσα τοῦ Ὄρους. Δὲν πρόλαβε ν' ἀνασάνει τὸ καημένο. Ὁρμησαν οἱ ἀναμένοντες. Μπαίνουν μέσα ἀπάνωταί. Μερικοὶ ἀπ' ἔξω, σκαρφαλωμένοι στὶς λαμαρίνες καὶ τὰ σιδερικά. Βογγώντας ἀνηφορίζει, ἀφοῦ ἄφησε πίσω του πολλοὺς, γιὰ δεύτερο δρομολόγιο.

Ἀγρουπνία στὴν Ἰβήρων

Τὸ ἀπόγευμα, μὲ καθυστέρηση, φθάσαμε στὶς Καρυές. Βγάλαμε τὸ διαμονητήριο — ἄδεια παραμονῆς στὶς εἰκοσι μονές τοῦ Ἁδωνα — καὶ παρακολουθήσαμε τὸ μικρὸ ἑσπερινὸ στὸ ναὸ τοῦ Πρωτάτου, ποὺ εἶναι ἀριστούργημα τέχνης. Ὠραιότατες οἱ εἰκόνες καὶ τοιχογραφίες τοῦ Πανσέληνου.

Ὁ χρόνος μᾶς πιέζει. «Ὁ ἥλιος ἔγνω τὴν δύσιν αὐτοῦ». Κατηφορίζουμε γιὰ τὸ μοναστήρι τῶν Ἰβήρων. Σταθήκαμε λίγο στὴ στροφή ποὺ ὁδηγεῖ πρὸς τὴ Σταυρονικήτα.

Ἄγναντέψαμε χαμηλὰ τὴν καλύβη τοῦ π. Παϊσίου, μὲ τὸ ψηλόκορμο κυπαρίσσι καὶ τὶς λιγοστὲς ἐλιές. (Σήμερα ὁ ἀσκητὴς βρίσκεται κοντὰ στὸ Κουτλουμούσι).

Οἱ ἀποχαιρετιστήριες ἀκτίνες τοῦ ἡλίου μᾶς ἀναγκάζουν νὰ ἐπιταχύνουμε τὰ βήματά μας. Στὴν Ἰβήρων φτάσαμε μετὰ τὴ δύση τοῦ ἡλίου. Πολλοὶ προσκυνητὲς. Μοναχοὶ ἀπ' ὅλο τὸ Ὄρος. Στὴ βραδινὴ τράπεζα, σὲ δύο δόσεις, παρεκάθησαν περὶ τὰ 700 ἄτομα. Τὸ ἴδιο ἔγινε καὶ τὴν ἄλλῃ μέρα, μετὰ τὴ θεία Λειτουργία.

Ἡ Πορταίτισσα μᾶς τρέφει.

Ἡ ἀγρυπνία βάσταξε 13 ὥρες. Τὸ καθολικὸ κατὰ μεστο. Κάτω ἀπὸ τὰ ἄπειρα μάτια τῶν Ἀγίων ὅλοι προσευχόμεστε. Μπροστά μας ἡ Πορταίτισσα, ἡ προστάτις τῆς μονῆς. Στὴν Ὠραία Πύλη ἢ θαυματουργὸς καντήλα. Εὐμεγέθης καὶ ἐντυπωσιακὴ. Μὲ τὶς αἰωρήσεις τῆς προμηνάει εὐχάριστα ἢ δυσάρεστα γεγονότα ποὺ πρόκειται νὰ συμβοῦν στὸ Ὄρος καὶ στὴν Ἑλλάδα γενικότερα. Εἶχα ἀκούσει γι' αὐτὸ τὸ θαῦμα. Ἐμένα ὅμως ἀσυγκίνητος γιατί κλυδωνιζόμουνα. Μὲ χτυποῦσαν λογισμοὶ ἀμφιβολίας. Τώρα πιά δὲν μπορῶ νὰ σιωπήσω. Οὔτε νὰ ἀρνηθῶ. Κάτι ποὺ τὸ εἶδα ἐπισταμένα δὲν μπορῶ νὰ τὸ ἀμφισβητήσω. Ἐξιστορῶ τὸ θαῦμα:

Ὅταν ἡ ἀγρυπνία εἶχε προχωρήσει στὸν ὄρθρο, ἦρθε στὸ στασίδι μου ὁ γνωστὸς Θεολόγος Α.Σ. Προσκυνητὴς καὶ αὐτός. Μοῦ εἶπε ὅτι ἡ καντήλα κινήθηκε, ὅταν ψάλλονταν οἱ πολυέλαιοι. Τὸν ἄκουσα χωρὶς ἰδιαίτερη προσοχή. Τὴν ὥρα ἐκείνη δὲν ἦμουν μέσα στὸ ναό. Κατάκοπος ἀπὸ τὸ ταξίδι καὶ τὴν ὁδοιπορία ξεκουραζόμουν σὲ δυὸ καναπέδες στὸ ἀρχονταρίκι. Ἡ ἀγρυπνία βάδιζε πρὸς τὸ τέλος τῆς. Στὸ κοινωνικὸ, ἐνῶ ὅλοι εἶχαν ἐτοιμαστῆ γιὰ νὰ κοινωνήσουν καὶ εἶχαν στραμμένη τὴν προσοχή τους στὴν Ὠραία Πύλη, ἡ καντήλα ἄρχισε τὴν κανονικὴ τῆς αἰώρηση. Ἐνας θόρυβος θαυμασμοῦ καὶ χαρᾶς ἀκούστηκε. Θαυμασμὸς γιὰ τὴ ρυθμικὴ κίνηση. Χαρὰ γιὰ τὰ καλὰ προμηνύματα. Οἱ πα-

τέρες ἔχουν διαπιστώσει ὅτι οἱ κανονικὲς καὶ ρυθμικὲς κινήσεις τῆς καντήλας προμηνύουν κάτι καλό. Οἱ ἄτακτες κάτι κακό: σεισμό, φωτιά, ἀρρώστια, πόλεμο κ.λπ. Πρόσεξα γιὰ πολλὴ ὥρα ὅλα τὰ καντήλια. Βεβαιώθηκα ὅτι κανένα ἄλλο δὲν κουνιόταν. Ρεῦμα ἀέρος δὲ σχηματιζόταν μέσα στὸ ναό. Ἦταν θαῦμα. Ὁ ὑποβολέας τοῦ πονηροῦ ἀποδείχτηκε ψεύτης.

Στὴν ἀγρυπνία χοροστάτησε ὁ Πισιδίας Ἰεζεκιήλ. Μόνος κοινώνησε τὸ πλῆθος καὶ στὸ τέλος μίλησε. Μετὰ τὴ θεία Λειτουργία ἀσπαστήκαμε τὴν Πορταίτισσα καὶ ἀναχωρήσαμε γιὰ τοῦ Σταυρονικήτα.

Στὴ μονὴ Σταυρονικήτα

Τὰ δυὸ μοναστήρια Ἰβήρων καὶ Σταυρονικήτα εἶναι κοντὰ στὴ θάλασσα. Προχωροῦμε πατώντας τὴ βρεγμένη ἄμμο. Ἡ θάλασσα μὲ ἐλαφρὸ κυματάκι. Τὰ νερὰ μᾶς χτυποῦν καθὼς προχωροῦμε συγκινημένοι ἀπὸ τὴν ἀγρυπνία. Ἡ μέρα τῆς Παναγιάς εἶναι ἡλιόλουστη. Τὴν ὥρα πού φτάσαμε στοῦ Σταυρονικήτα ὅλοι ἠσύχαζαν. Μόνο ὁ ἀρχοντάρης μᾶς κατάλαβε. Καλόκαρδα μὲ πρόσφερε νεράκι, γλυκὸ καὶ ρακί. Ἐπειτα μᾶς ξενάγησε στὸ καθολικό, ὅπου θαυμάσαμε τὴν τέχνη τοῦ Θεοφάνους τοῦ Κρητός. Μᾶς χαροποίησε καὶ ἡ εἶδηση πού μᾶς ἔδωσε ὅτι στὸ μοναστήρι βρισκόταν καὶ ὁ π. Παΐσιος, πού δὲν ἄργησε νὰ φανεῖ. Ἀνέβηκα τὰ σκαλοπάτια γιὰ νὰ τοῦ φιλήσω τὸ χέρι. Ὁ γέροντας μὲ χαμηλὴ καὶ κουρασμένη φωνὴ μού εἶπε:

—Τί κάνεις, εὐλογημένη ψυχὴ; Πότε ἦρθες;

—Καλὰ πάτερ, νὰ σᾶς δοῦμε λίγο.

—Ναί, παπά μου, περίμενε λίγο κάτω νὰ ἐτοιμαστῶ καὶ θὰ τὰ ποῦμε.

Χαρούμενοι καὶ ἀνυπόμονοι περιμέναμε. Ὁ π. Παΐσιος ἀργοῦσε. Πέρασαν σχεδὸν δυὸ ὥρες. Μὰ γιατί; Μᾶς ξέχασε. Εἶναι δύσκολο στοὺς κοσμικοὺς νὰ ἀκολουθήσουν τὶς γαλήνιες κινήσεις τῶν μοναχῶν. Γι' αὐτοὺς δὲν συμβαίνουν πολλά. Γιὰ μᾶς ὅλα εἶναι ἐπείγοντα, ἀγωνιώδη.

Ὁ γέροντας μὲ τὸν τρουβὰ στὸν ὦμο καὶ τὸ ραβδί στὸ χέρι κατεβαίνει τὰ σκαλιά. Ἐτοιμος γιὰ ἀναχώρηση. Τὸν συνοδεύει ἕνας νεαρὸς γιατρός. Μᾶς ξαναβλέπει.

—Σᾶς καθυστέρησα λίγο, ἀλλὰ τί νὰ κάνω; Ἦταν ἕνα θέμα καὶ ἔπρεπε νὰ τὸ συζητήσουμε μὲ τὸν ἡγούμενο. Τώρα τί θὰ κάνετε; θὰ φύγετε ἢ θὰ κοιμηθεῖτε ἐδῶ;

—Γέροντα, θὰ φύγουμε γιὰ τὸ Κουτλουμούσι.

—Καλά, ἄς προχωρήσουμε.

Τὴν ὥρα πού βγαίναμε δυὸ μοναχοὶ ἔρχονταν κρατώντας αὐτά. Ὁ γέροντας ὕψωσε τὸ ραβδί του καὶ τοὺς εἶπε μειδιώντας.

—Σταδεῖτε, σταδεῖτε νὰ τὰ σπάσω...

—Εὐλόγησον, ἀπάντησε ὁ ἕνας.

Ἐτεντώμα τοῦ πνευματικοῦ τόξου. Μία στιγμὴ διάλειμμα.

***

Ὁ γέροντας μᾶς εἶπε ὅτι θὰ προχωρήσει πιὸ μπροστὰ μὲ τὸ γιατρὸ πού ἤθελε νὰ τὸν δεῖ. Ἀπὸ κοντὰ ἀκολουθήσαμε. Νιώθαμε τὴν ἀγάπη του ν' ἀπλώνεται παντοῦ. Σ' ὄλους μας. Ἀνεξάντλητη. Ἄς εἶναι κατάκοπος. Ἄς εἶπε ὁ ἴδιος στὸν ἡγούμενο ὅτι «ἔπεσε ἡ μπαταρία». Εἶχαμε προχωρήσει κάμποσο. Ἀπὸ πίσω ἐμεῖς. Ὁ ἐρημίτης, ὅταν τελίωσε μὲ τὸ γιατρό, μᾶς φώναξε. Ἦρθε ἡ σειρά μου. Οἱ ἄλλοι ξεμάκρυναν λίγο. Μαζί του, ὅπως πάντα, ἔνιωθα σὰν σὲ λιμάνι. Τοῦ εἶπα ὅ,τι μὲ ἀπασχολοῦσε. Ὅλες οἱ συμβουλές του πνευματικές. Ὅχι ἀκραῖες καὶ αὐτοπιστικές. Προσγειωμένες, μὲ πολλὴ ἀγάπη γιὰ τὸ εὐόλισθο τοῦ ἑαυτοῦ μου. Προτοῦ νὰ μοῦ δώσει τὴν ἀπάντηση σὲ κάποιο πρόβλημα, προσευχότανε. Ὑστερα ἔλεγε τὸ λογισμό του. Ὅταν τοῦ ἀνέφερα κάτι πού μὲ ἀπασχολοῦσε ζωηρὰ ἄργησε νὰ μοῦ ἀπαντήσῃ. Προχωρούσαμε σιωπηλοί. Νόμισα πὼς δὲν μὲ ἄκουσε. Μετὰ ἀπὸ πέντε λεπτὰ μοῦ λέει:

—Ἄκουσε εὐλογημένη ψυχὴ, ...αὐτὸς ὁ λογισμὸς μοῦ ἦρθε.

Ἡ ἐξομολόγηση ἔγινε ἴαση ψυχῆς.

“Όλοι μαζί ανεβαίνουμε. Συναντούμε μιὰ συκιά φορτωμένη. Ὁ γέροντας μὲ φωνὴ ἀγάπης εἶπε:

—Ἀνεβεῖτε πάνω. Κόψτε καὶ φάτε. Τά ’χω πληρωμένα ἐγώ, μὴ στενοχωριέστε.

Καθίσαμε στὴν ἄκρη τοῦ δρόμου. Ἡ συζήτηση στράφηκε σὲ ἀπλὰ καὶ βιωτικὰ θέματα. Εἶναι ἀλήθεια πὼς ἀπὸ τὸν π. Παῖσιο ἂν δὲν τὸν ρωτήσεις γιὰ κάποιο συγκεκριμένο πνευματικὸ θέμα, δὲν παίρνεις λόγο Θεοῦ. Ἀκοῦς ὅμως πάντοτε τὸ «Δόξα σοι, ὁ Θεός» ποὺ συνεχῶς ἀναπέμπει.

Συνεχίζοντας τὴν πεζοπορία μας φτάσαμε σὲ ἓνα ξύλινο σταυρό. Ἐκείνη τὴ στιγμή κάποιος ξένος τουρίστας ἐρχότανε ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ τοῦ δρόμου. Μόλις εἶδε τὸ σταυρό, ἀπόδωσε τὸ σάκο του καὶ μὲ μιὰ ἀπότομη κίνηση ἔκανε ἐδαφιαία μετάνοια καὶ σταυροκοπήθηκε. Ἐαναπῆρε τὸ σάκο καὶ ἔφυγε. Τὴ σκηνὴ τὴν εἶδε καὶ ὁ γέροντας. Δὲν τὴ σχολίασε ὅμως.

Χωρὶς νὰ τὸ καταλάβουμε εἴχαμε φθάσει στὸ σημεῖο τοῦ δρόμου ἀπ’ ὅπου ὁ π. Παῖσιος θὰ ἔπαιρνε τὸ μονοπάτι γιὰ τὴν καλύβη του.

—Ἐδῶ τώρα θὰ χωρίσουμε, μᾶς εἶπε μὲ ἐξαντλημένη φωνή.

—Τὴν εὐχὴ σας πάτερ, τοῦ εἶπαμε ὅλοι μὲ συγκίνηση, καθὼς σπύδαμε νὰ τοῦ φιλήσουμε τὸ χέρι.

—Τοῦ Κυρίου. Στὸ καλὸ κι ἡ Παναγιὰ μαζί σας.

Πῆρε τὸν κατήφορο καὶ σὰν φτερό, ἀνάλαφρα ἀνάλαφρα, ἀπομακρύνθηκε καὶ κρύφτηκε στοὺς δάμνους. Ὁ ἐρημίτης ἔφυγε... Καὶ μεῖς περίλυποι γιὰ τὸ χωρισμὸ συνεχίσαμε τὸ δρόμο.

Ἐπ’ τὸ Κουτλουμούσι στὴ Δάφνη

Φτάσαμε στὸ μοναστήρι μὲ τὴ δύση τοῦ ἡλίου. Τὸν πρῶτο μοναχὸ ποὺ συναντήσαμε, τὸν π. Ἀρσένιο, τὸν χαιρετήσαμε ἐγκάρδια, γιὰτὶ ὁ φίλος Νικόλαος τὸν γνώριζε καὶ μᾶς εἶχε μιλήσει σχετικά. Ἐποῦτος ὁ μοναχός, γεωπόνος καθηγητής, ἀσχολεῖται ἀδιαλείπτως μὲ τὴ νοερὰ προσευ-

χή. Κρατάει ένα μεγάλο κομποσχοίνι στα χέρια του, τριακοσάρι, και με σκυφτό κεφάλι εργάζεται ένδιάθετα.

Ἰδιαίτερη ἐντύπωση σὲ τοῦτο τὸ μοναστήρι μοῦ προξένησε ὁ ἡγούμενος π. Χριστόδουλος κατὰ τὴ θεία Λειτουργία πὺ παρακολουθήσαμε τὸ πρωὶ τῆς ἄλλης μέρας. Κατάνυξη, φόβος Θεοῦ, μελωδικὴ φωνή, χαμηλόφωνη ἀπαγγελία τῶν εὐχῶν καὶ πραότητα σπάνια. Λειτουργία δίχως καμιὰ βιασύνη, πραγματικὴ μυσταγωγία. Μετὰ τὸ πέρας τῆς Λειτουργίας πήραμε κάτι στὴν Τράπεζα καὶ χωρὶς καθυστέρηση ἀνεβήκαμε στὶς Καρυές μετὰ τὴν ἐλπίδα πὺς θα μᾶς κατέβαζε τὸ λεωφορεῖο στὴ Δάφνη. Αὐτὸ ὅμως εἶχε χαλάσει. Κόσμος πολὺς εἶχε ἀνεβεῖ πάνω καὶ δὲν ἄντεξε τὸ κακόμοιρο, ἔσπασαν τὰ σίδερά του. Εἶναι ἀλήθεια πὺς στοὺς ἄλλους τῆς παρέας δὲν ἄρεσε ἡ εἶδηση. Ὅμως ἐγὼ χάρηκα, γιατί, ὅσο παράξενο καὶ νὰ φαίνεται, εὐχαριστιέμαι νὰ ὁδοιπορῶ μέσα στὸ λιοπύρι καὶ ἄς τρέχει ποτάμι ὁ ἰδρώτας. Ἀφοῦ ἀγοράσαμε μερικὰ ἀγιορειτικὰ εἶδη, ξεκινήσαμε γιὰ τὴ Δάφνη. Μετὰ ἀπὸ δυὸ περίπου ὥρες φτάσαμε στὴ μονὴ Ἐηροποτάμου, ὅπου προσκυνήσαμε καὶ χωρὶς καθυστέρηση κατηφορίσαμε ἀπὸ τὸ καλντερίμι γιὰ νὰ βγοῦμε στὴ Δάφνη.

Διανυκτέρευση στὴν Ἁγίου Παύλου

Μὲ τὸ καίκι γύρω στὶς 3 τὸ ἀπόγευμα φθάσαμε στὸν ἄρσανά τῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου Παύλου. Προχωρήσαμε περίπου μισὴ ὥρα γιὰ νὰ μποῦμε στὸ μεγαλόπρεπο μοναστήρι. Ἐδῶ ὁ τόπος εἶναι δικός μας. Γνωρίζω πολλοὺς μοναχοὺς ἀπὸ παλιότερες ἐπισκέψεις μου. Στὸ ἀρχονταρίκι μᾶς ἔδωσαν τὸ καθιερωμένο κέρασμα καὶ μᾶς ἔδειξαν τὸ δωμάτιο στὸ ὁποῖο θὰ διανυκτερεύαμε.

Σὲ λίγο ἀκούστηκε μιὰ γνώριμη καὶ συμπαθῆς φωνή. Ἦταν ὁ π. Γεράσιμος, πὺ μόλις μᾶς εἶδε χάρηκε πολὺ καὶ ἔτρεξε κοντά μας. Ἐκανε μιὰ μετάνοια, παρὰ τὴν ἀντίδρασή μου καὶ μοῦ φίλησε τὸ χέρι. Καθήσαμε. Χαρούμενος καὶ ἀνοιχτόκαρδος, ὅπως πάντα, μᾶς εἶπε πολλά. Τὸν βοηθήσα-

με στήν κουζίνα, μιὰ καὶ εἶχε τὸ διακόνημα τοῦ μαγείρου. Καθαρίσαμε μαζί τὰ φασολάκια. Τὸ βράδυ φάγαμε ὅλοι οἱ προσκυνητές, περὶ τοὺς 30 καὶ ὕστερα συνεννοηθήκαμε μὲ τὸν ἡγούμενο π. Παρθένιο γιὰ νὰ μοῦ ἐπιτρέψει νὰ λειτουργήσω στὸ παρεκκλήσι τοῦ ἁγίου Γεωργίου. Ὁ γέροντας ἔδωσε εὐλογία καὶ ἀνέλαβε τὴν ἐτοιμασία ὁ π. Γεράσιμος. Κουρασμένοι ἀπὸ τὴν ὁδοιπορία τῆς ἡμέρας ἀποσυρθήκαμε.

Τὸ πρωί, ὄρθρου βαθέος, στὶς 4, ἀνεβήκαμε στὸ μικρὸ παρεκκλήσι γιὰ τὴ θεία Λειτουργία. Τὸ φῶς ἐλάχιστο. Δυὸ κεράκια στὸ ἱερὸ καὶ ἓνα στὸ χέρι τοῦ π. Γερασίμου. Ἡ Λειτουργία μας ἦταν ἡσυχῆ, ἀπέριπτη, κατανουκτική. Ἐψέλνε ὁ π. Γεράσιμος ὁ γλυκόφωνος καὶ ὁ Νικόλαος ὁ καλλικέλαδος, ἓνας ἀπ' τὴν ομάδα μας. Μετὰ τὴν ἀπόλυση ὁ μοναχὸς μὲ πολλὴ προθυμία μᾶς προσέφερε στήν κουζίνα μπόλικο καφέ καὶ πρόσφορο. Δὲν παρέλειψε νὰ μᾶς δώσει σ' ἓνα μοναχικὸ σακούλι λίγα ψωμοτύρι γιὰ τὸ ὄρομο μας πρὸ τὴν ἔρημο.

Πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου τραβήξαμε γιὰ τὴν ἡσυχαστικότερη περιοχὴ τοῦ Ὄρους, γιὰ τοὺς φημισμένους ἐρημίτες καὶ ἀσκητές.

Στὴν καλύβη τοῦ π. Ἐφραῖμ

Τὸ τέρμα μας ἦταν τὰ Κατουνάκια. Σκοπὸς μας νὰ δοῦμε τὸν φημισμένο ἀσκητὴ π. Ἐφραῖμ. Ὁλη ἡ ὁδοιπορία μας ἦταν εὐχάριστη. Ὅταν φτάσαμε στοὺς Δανιηλαίους, θέσαμε σὲ ἐφαρμογὴ τὸ «πονηρό» μας σχέδιο: νὰ μὴ πᾶμε ὅλοι μαζί, μήπως καὶ δὲ θελήσει ὁ γέροντας νὰ μᾶς δεῖ. Ἔτσι οἱ ἄλλοι σταμάτησαν πιὸ πάνω καὶ μόνος μου κατηφόρισα πρὸς τὴν καλύβη τοῦ ἐρημίτη, παρόλο ποὺ μιὰ ἐπιγραφή μοῦ ἔλεγε ὅτι ὁ ἱερομόναχος δὲν δέχεται ἐπισκέψεις λόγῳ ἀσθενείας. Μὲ χαρὰ τὸν εἶδα νὰ κουβαλάει μ' ἓνα καρότσι πέτρες καὶ χώματα. Προχώρησα κοντά του καὶ μόλις μὲ εἶδε τοῦ εἶπα:

—Εὐλογεῖτε, πάτερ.

Ὁ ἀσκητὴς ξαφνιασμένος μὲ κοίταξε ἐρευνητικά. Ἐ-

πειτα με χαμόγελο μου ἀπάντησε:

—Ὁ Κύριος. Καλὰ ἦρθες, παπά μου. Τώρα θὰ σὲ βάλω νὰ δουλέψεις. Τί νομίζεις, ἔτσι θὰ σ' ἀφήσω;

Ἀρχίσαμε τὴ συζήτηση. Μοῦ εἶπε γιὰ τὴν καινούργια στέρνα πὺ φτιάνει καὶ γιὰ τὰ πολλὰ μπάζα πὺ ἔχει βγάλει καὶ πρέπει νὰ τὰ πετάξει. Ὁ γέροντας συνέχιζε τὴ δουλειά του. Σταματοῦσε λίγο, μοῦ ἔλεγε μερικές φράσεις καὶ συνέχιζε τὸ ἔργο του. Τοῦ ζήτησα νὰ μοῦ δώσει τὸ φτυάρι γιὰ νὰ τὸν βοηθήσω. Στὴν ἀρχὴ ἀντέδρασε:

—Κάθισε, μοῦ λέει. Θὰ λερώσεις τὸ ράσο σου καὶ ὕστερα θὰ σὲ μαλώσει ἡ Παπαδιά σου. Θὰ σοῦ πεί πῆγες στὸ Ὄρος καὶ λερώθηκες...

Ὁ π. Ἐφραὶμ εἶναι πνευματικὸς μοναχός. ἔχει καὶ χάρισμα λόγου καὶ διδασκαλίας. Τὰ λόγια του σὲ τραβοῦν. Σὲ μαγεύει ἢ εὐφράδειά του, σὲ ἀναγκάζει νὰ πιστέψεις τὰ λεγόμενά του ἢ ὀλόασπρη γενειάδα του καὶ τὸ ἔταστικὸ βλέμμα του. Προσφιλέστατο θέμα του ἡ ἱερωσύνη. Ὁ ἴδιος ἱερεὺς μιλάει γιὰ τὴν ἱερωσύνη μὲ ἱερὸ πάθος καὶ μακαρίζει τοὺς καλοὺς ἱερεῖς. Πρὸ ἐτῶν πὺ τὸν εἶχα ξαναδεῖ γιὰ τὴν ἱερωσύνη μοῦ μίλησε. Τώρα τὸ ἴδιο. Αὐτὸ πὺ ἤθελα καὶ πὺ πάντα ἐπιζητῶ μιὰ τόνωση, μιὰ διαβεβαίωση πὺς ὁ ἱερέας δὲν εἶναι ἀπλὸς ἄνθρωπος, ἀλλὰ ἔχει μιὰ ἐξουσία ἀπὸ τὸ Θεό. Εἶναι ψηλότερα ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, γιὰυτὸ πρέπει νὰ προσέχει πολὺ, νὰ προσεύχεται, ν' ἀγνίζει τὸν ἑαυτὸ του, ἀλλὰ θέλει νὰ τοῦ ἀναγνωρίζουν καὶ τὴν ἱερωσύνη. Προπαντὸς ὁ ἱερέας αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκη νὰ τὸν ἀναγνωρίζει ὁ ἐπίσκοπός του. Δυστυχῶς οἱ ἐπίσκοποι ἐνδιαφέρονται περισσότερο νὰ ἐπικοινωνοῦν μὲ τοὺς ἀξιωματούχους τοῦ στρατοῦ καὶ τῆς πολιτείας, ἐνῶ μὲ τοὺς «παππούληδες» ἀσχολοῦνται μόνο γιὰ ὑποθέσεις ὑπηρεσιακῆς καὶ τίποτε πιὸ πέρα. Καὶ φυσικὰ οἱ «παππούληδες» δὲν πρέπει νὰ ἔχουν φωνή. Μόνο αὐτιά... Ἀντίθετα στὸ Ὄρος ὁ ἱερέας τιμᾶται ξεχωριστά. Θυμᾶμαι παλιότερα, προτοῦ νὰ χειροτονηθῶ, πὺ μ' ἓνα φίλο μου εἶχαμε φιλοξενηθεῖ στὸ Διονυσιάτικο Κονάκι στὶς Καρυές ἀπὸ τὸν γέροντα Θεόκλητο Διονυσιάτη, τὸν γνωστότατο συγγραφέα βιβλίων ὀρθοδόξου

πνευματικότητος, καὶ πού ὅταν τὸν ἀποχαιρετήσαμε, ἔσκυψε γιὰ νὰ μᾶς φιλήσει τὸ χέρι, ἐπειδὴ, ὅπως εἶπε, εἴμαστε ὑποψήφιοι ἱερεῖς!

Μετὰ ἀπὸ λίγο φώναξα καὶ τοὺς ἄλλους τῆς παρέας, κατόπιν ἀδείας τοῦ γέροντα. Ὁ π. Ἐφραὶμ τοὺς παρατήρησε στὰ μάτια.

—Ἐσένα σὲ γνωρίζω, λέγει στὸ Νικόλαο.

—Ἐσένα ὄχι, ἐσένα ὄχι. Ἄγνωστοι καὶ οἱ δύο σας, εἶπε στοὺς ἄλλους δύο. Καλὰ ἦρθατε. Τώρα δὲ δουλέψετε πολὺ ἐδῶ.

Πράγματι δουλέψαμε ἀρκετὴ ὥρα. Ὅταν ὁ ἥλιος ἦρθε στὸν τόπο τῆς ἐργασίας μας, σταματήσαμε καὶ καθισμένοι σ' ἓνα σωρὸ ἀπὸ πέτρες ἀρχίσαμε τὴ συζήτηση. Ὁ γέροντας τόνιζε πολὺ ὅτι ὁ ἱερέας πρέπει νὰ ὁμιλεῖ πάντα μὲ γλυκύτητα. Μόνο γλυκόλογα νὰ βγαίνουν ἀπὸ τὸ στόμα του. Νὰ εἶναι προσεκτικὸς στὰ λεγόμενά του, γιὰ τὸ τοῦ ἱερέως πιάνονται καὶ οἱ εὐχὲς καὶ οἱ κατάρεις. Ποτὲ νὰ μὴ καταρᾶται, πάντα νὰ εὐχεται. Νὰ λέγει λόγια γλυκὰ καὶ ὠφέλιμα. Μὲ καλωσύνη νὰ μιλάει στοὺς συνανθρώπους του. Νὰ προσέχει ἀκόμη ὅταν πρόκειται νὰ λειτουργήσῃ. Νὰ μὴν ἔχει τὸ παραμικρὸ στὴν ψυχὴ του ἐναντίον κάποιου. Ἄν κάτι τὸν βαραίνει πρέπει ὅπωςδὴποτε νὰ ζητήσῃ συγχώρηση. Διαφορετικὰ δὲ μπορεῖ νὰ πιάσῃ τὰ Ἅγια.

—Πρέπει νὰ τὸ προσέχεις αὐτό, παπά μου, καὶ γύρισε πρὸς τὸ μέρος μου καὶ μὲ κοίταξε κατάματα.

Στὸ σημεῖο τοῦτο παραδέτω τις σημειώσεις πού κρατοῦσε ὁ φίλος Νικόλαος (σήμερα εἶναι ἱερέας):

«Ὁ γέροντας διηγεῖται:

—Κάποτε ἦτανε ἄρρωστος ὁ γέροντάς μου. Κατέβηκα στὴν παραλία γιὰτὶ περίμενα κάτι πράγματα. Βλέπω μέσα στὸ καΐκι τὸ γιατρὸ (μοναχό). Ἀνεβαίνω λοιπὸν γρήγορα

για να τον ρωτήσω σχετικά με την αρρώστια του γέροντά μου. Σκέφτηκα πώς μέχρι να ξεφορτώσει ο βαρκάρης, θα προλάβω να συνεννοηθῶ. Χωρίς να τὸ καταλάβω ὁ καπετάνιος τελείωσε καὶ ξεκίνησε κιόλας. Τοῦ φωνάζω πὼς δὲ θὰ ταξιδέψω καὶ πρέπει νὰ σταματήσει για νὰ κατεβῶ. Ἐκεῖνος νευρίασε καὶ ἄρχισε νὰ φωνάζει καὶ μάλιστα εἶπε «ἄι στὸ διάολο...».

Δὲν μίλησα καθόλου. Ἐκεῖνος γύρισε θυμωμένος καὶ κατέβηκα καταπικραμένος. "Όταν ἔφτασα στὴν καλύβη, ἀνέφερα τὸ περιστατικὸ στὸ γέροντά μου. Πρέπει νὰ συγχωρεθεῖτε, μοῦ εἶπε. Ἄλλὰ ποῦ νὰ βρῶ τὸ βαρκάρη; Τὴν ἄλλη μέρα ἔπρεπε νὰ λειτουργήσω. Τί νὰ κάνω; Τελικὰ δὲ λειτούργησα. Τὸ πρωὶ πῆρα ἓνα κουτὶ λουκούμια καὶ ξανακατεβαίνω νὰ συγχωρεθῶ μὲ τὸ βαρκάρη. Τὸν συνάντησα καὶ τοῦ λέω:

—Εὐλογημένε, συγχώραμε, γιατί ἔγινε αἰτία νὰ νευριάσεις χθὲς καὶ δὲ μπόρεσα νὰ ἤσυχάσω.

—Συγχωρεμένος, μοῦ ἀπάντησε. Συγχώραμε καὶ σύ.

—Συγχωρεμένος, συγχωρεμένος, συγχωρεμένος, τοῦ εἶπα μὲ ὅλη μου τὴν ψυχὴ. Ἔτσι μπόρεσα καὶ λειτούργησα τὶς ἄλλες μέρες».

Παραθέτω κι ἄλλους λόγους τοῦ π. Ἐφραίμ:

«Μὴ λειτουργεῖς καὶ μὴ κοινωνεῖς μὲ τυχούσα συνείδηση.

"Όταν σὲ ἐλέγχει ἡ συνείδηση, μὴ τολμᾶς για λειτουργία. Ζήτησε συγγνώμη καὶ ὕστερα λειτούργησε, ἀλλιῶς παίρνεις φωτιὰ μέσα σου καὶ ὄχι "Αγιο Πνεῦμα.

Πρέπει ὅταν λειτουργεῖς νὰ χαριτώνεσαι, νὰ αἰσθάνεσαι ἀγαλλίαση καὶ εὐχαρίστηση.

Λειτουργᾶμε ἀπὸ ἀγάπη νὰ σώσουμε ζωντανούς καὶ πεθαμένους.

Τὸ βράδυ νὰ κάνεις ἀναδρομὴ στὴν ἡμέρα τί εἶπες, τί ἔκανες, τί ἄκουσες...

Στεφανώνεται ὅποιος βάζει μετάνοια, ἀλλὰ καὶ ὁ δεχόμενος αὐτή.

"Όσο ζητᾶτε, θὰ δίνει ὁ Θεός.

Τὸ στόμα τοῦ παπαῦ πρέπει νὰ στάζει μέλι καὶ στὰ παπαδάκια καὶ στοὺς ψάλτες καὶ σ' ὄλους μὲ τοὺς ὁποίους συναναστρέφεται.

Εἶσαι παπάς; σὲ τρέμουν τὰ σύμπαντα.

Δὲν πρέπει νὰ βγαίνει λόγος βαρὺς ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ παπαῦ. Πιάνει καὶ ἡ εὐχή του καὶ ἡ κατάρα του. Δὲν πάει στὸ κούφιο ὁ λόγος του. Κάποιος παπάς εἶπε σ' ἓνα παιδί νὰ σὲ φωτίσει ὁ Θεὸς καὶ πράγματι τὸν φώτισε, εἶπε σ' ἄλλο νὰ ἀλυχτήσεις καὶ νὰ πεθάνεις καὶ πράγματι εἶχε δύσκολο θάνατο.

Σὲ κάθε δύσκολο πρόβλημα νὰ λὲς στὴν Παναγία «φώτισέ με Παναγία μου, τί νὰ κάνω» καὶ πάντα θὰ σοῦ δίνει τὴ λύση.

Πρέπει νὰ εἶσαι μ' ὄλους εἰρηνικός.

Νὰ μὴ γίνετε μοντέρνοι παπάδες μὲ κομμένα μαλλιά καὶ γένεια».

***

Καθὼς δουλεύαμε στὴν πετρώδη πλαγιά τῆς καλύβης τοῦ γέροντα, σιγά - σιγά πλώσαμε ὁ ἥλιος νὰ καίει περισσότερο καὶ ἡ χειρονακτικὴ ἐργασία νὰ γίνεται σχεδὸν ἀνυπόφορη. Πλησίαζε μεσημέρι. Ὁ ὑποτακτικὸς τοῦ π. Ἐφραίμ μᾶς εἰδοποίησε πὼς εἶναι ἔτοιμο τὸ φαγητό. Ἀνεβήκαμε στὸ στίβον ἀπὸ τὰ σκαλοπάτια τοῦ τοίχου, τὶς πλατιῆς πλάκες ποὺ ἐξέχουν ἀπὸ τὸν τοῖχο καὶ χρησιμεύουν γιὰ σκάλα.

Καθίσαμε λίγο στὸ μπαλκόνι γιὰ ν' ἀνασάνουμε. Ὁ ἀσκητὴς ἔβγαλε τὸ παλιό του ράσο, τὸ χιλιομπαλωμένο καὶ φόρεσε ἄλλο καθαρό. Τὸ φαγητό μας ἦταν ζυμαρικά. Ὁ γέροντας ἀστεειευόμενος ρωτᾶει τὸ Γιώργο, ἓναν τῆς παρέας:

— Ποιὸ φαγητό εἶναι τὸ πιὸ καλό;

Ἐκεῖνος ἀπορημένος δὲν ἀπάντησε.

— Δὲν ξέρεις, ἔ; Νὰ σοῦ τὸ πῶ ἐγώ. Εἶναι ἡ πείνα. Ἄμα πεινᾶς τρῶς τὸ πιὸ καλὸ φαγητό...

Κατὰ τὴν ὥρα τοῦ γεύματος ὁ πνευματοφόρος ἀσκη-

τῆς φανέρωσε τὸν πραγματικό του ἑαυτό. "Ὅλο τὸ πνευματικό του κάλλος. Μᾶς ἀνέβασε σὲ πνευματικὸ ὕψος. Μᾶς ἀπογείωσε κυριολεκτικά. Μᾶς μίλησε μὲ πολλὴ ὄρεξη καὶ βαθειὰ ἐμπειρία γιὰ τὴν εὐχὴ «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ἐλέησόν με». Τὸ ἅπαν τῆς ζωῆς εἶναι ἡ εὐχή, ὅ,τι ἄλλο νὰ κάνεις ματαιοπονεῖς, εἶπε. Μόνον εὐχόμενος προκόβεις, εὐφραίνεσαι, εἰσέρχσαι στὴ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ.

—Νὰ τὴν λέτε τὴν εὐχὴ. Νὰ τὴν λέτε πάντοτε. Ἐτσι ὁ νοῦς σας θὰ συνηθίσει τὴν εὐχὴ καὶ μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου θὰ γίνεи ἀπὸ προφορικὴ καρδιακὴ. Τότε θὰ εἶστε οἱ εὐτυχέστεροι ἄνθρωποι στὸν κόσμο. Εὐχή, εὐχή, τόνιζε καὶ ξανατόνιζε ὁ γέροντας.

—Μὰ γέροντα, δὲν θὰ κάνουμε ἄλλη δουλειά; Μόνον θὰ προσευχόμεσθε; ρώτησε ἓνας τῆς παρέας.

—"Ὅχι. Θὰ δουλεύετε, ἀλλὰ τὴν εὐχὴ θὰ τὴν λέτε. Καὶ στὴν δουλειὰ καὶ στὴν ἀνάπαυση. Καὶ στὸ δρόμο καὶ στὸ αὐτοκίνητο. Ἐτσι θὰ ἐφαρμόζετε τὸ ἀποστολικὸ «ἀδιαλείπτως προσεύχεσθε».

Πνευματικὴ πανδαισία ἦτανε ἡ ἀκρόαση τῶν λόγων τοῦ πατρός. Ὁμολογῶ πὼς μᾶς μέδυσε ἱερῶς. Ἡ εὐχὴ γιὰ τὸν π. Ἐφραίμ εἶναι ἡ εὐτυχία του. Μ' αὐτὴ προγεύεται τὴν εὐφροσύνη τοῦ Παραδείσου.

Ἐπιστροφὴ στὰ μοναστήρια

Βιαστικοὶ πήραμε τὸ δρόμο τῆς ἐπιστροφῆς. Ἐπρεπε νὰ ἐπιστρέψουμε στὴ μονὴ τοῦ Ἁγίου Παύλου. Περάσαμε ἀπὸ τοὺς Δανιηλαίους, τὴν Ἁγία Ἄννα καὶ μὲ τὸ βασίλειμα τοῦ ἡλίου φθάσαμε στὸ μοναστήρι.

—Λίγο ἔλειψε καὶ θὰ σᾶς ἐκλείνα ἔξω, μᾶς εἶπε μὲ χαμόγελο ὁ ἀγαπητός μας π. Γεράσιμος.

Τὴν ἄλλη μέρα ὁδοιπορώντας περάσαμε ἀπὸ τὴ μονὴ Διονυσίου καὶ σταθμεύσαμε στὴ μονὴ Γρηγορίου ὅπου καὶ διανυκτερεύσαμε. Ἐδῶ συναντήσαμε τὸ νέο ἡγούμενο π.

Γεώργιο πού μᾶς δέχτηκε μὲ πολλή ἀγάπη στὸ ἡγουμενεῖο καὶ μᾶς μίλησε γιὰ διάφορα θέματα. Πρέπει νὰ σημειώσω πὼς ἡ μονὴ Γρηγορίου εἶναι ἀπὸ τὶς ἀνθοῦσες μονές τοῦ Ὁρους. Ἔχει πολλοὺς νέους μοναχοὺς πού προσιονίζονται λαμπρὸ τὸ μέλλον της. Μᾶς ἔδωσαν «εὐλογία» καὶ τὸ ἐτήσιο περιοδικὸ «ΟΣΙΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ» (τεῦχος 2ο) πού ἐκδίδουν.

Ἐπιστροφή στὸν κόσμο

Οἱ μέρες εἶχαν κυλήσει ἀνεπαίσθητα. Ὅλα τὰ περιθώρια τοῦ χρόνου εἶχαν ἐξαντληθεῖ. Τὸ πρωὶ τῆς ἐπομένης κατεβήκαμε στὸν ἄρσανά γιὰ τὸ γυρισμό. Περιμένοντας τὸ καΐκι — θὰ ἐρχόταν γιὰ δεύτερο δρομολόγιο λόγῳ κομμοσυρροῆς — ἀποτραβήχτηκα λίγο στὰ παραθαλάσσια βράχη, πού ἀποτελοῦν καὶ τὰ θεμέλια τῆς μονῆς Γρηγορίου. Ἐκεῖ χωμένος ἠσύχασα. Ἄλλοτε βύδιζα τὸ βλέμμα μου στὸ ἀπέραντο καὶ ἀκύμαντο πέλαγος καὶ ἄλλοτε γύριζα στὸν ἐσωτερικὸ μου κόσμο καὶ διαπίστωνα τὴν βασανιστικὴν τρικυμία τῶν παθῶν μου, τὴν ἀπύθμενη ἀθλιότητά μου. Καὶ ψιδύριζα τὸ «Κύριε, ἐλέησον»...

Ἐκεῖ στοὺς βράχους ἀναπαύτηκα πολὺ. Χάρηκα τὴν ἠσυχία τοῦ Ὁρους. Διαπίστωσα πὼς στὸ Περιβόλι τῆς Παναγίας μπορεῖ νὰ πάθει τοῦτο τὸ κακό: ἀντὶ γιὰ ἠσυχία νὰ ζῆσει μιὰ ἀγωνιώδη ἀνησυχία τρέχοντας ἀπὸ μοναστήρι σὲ μοναστήρι, προγραμματίζοντας καὶ μὴ πραγματοποιώντας, ἐρευνώντας τὰ κτίσματα καὶ ἀδιαφορώντας γιὰ τὰ πνευματικὰ καὶ ψυχωφελή. Γι' αὐτὸ χρειάζεται προσοχή.

Στὸ βάθος ἀγναντεύω τὸ καΐκι νὰ πλησιάζει ἀθόρυβα. Μὲ περίλυπη τὴν ψυχὴ μου ξεπρόβαλα ἀπὸ τὸ πέτρινο καταφύγιό μου καὶ περίμενα μὲ τοὺς ἀδελφοὺς τὸ καραβάκι. Τὸ ταξίδι τῆς ἐπιστροφῆς ἀρχίζει μὲ κοινὴ τὴν ἐπιθυμία νὰ ξαναέρθουμε στὸ Ὄρος, παρόλο πού οἱ βιοτικὲς μέριμνες ἀναβάλλουν συνήθως τὴν πραγματοποίησή της.

4. ΑΠΟΔΗΜΙΑ ΣΤΟ ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ (Β')

Τὸ "Ἄγιον" Ὄρος ἀσκεῖ ποικίλες ἐπιδράσεις στοὺς ἐπισκέπτες του. Δὲν γνωρίζω ἂν ὅλοι ὅσοι ταξιδεύουν γιὰ ἐκεῖ, ἔχουν τὶς προϋποθέσεις τοῦ προσκυνητῆ. Μπορεῖ μερικοὶ νὰ εἶναι ἐντελῶς ἀδιάφοροι γιὰ τὰ πνευματικὰ καὶ ... ἀδιάβροχοι. Αὐτοὶ δὲν θὰ ἔχουν «εὐαισθητοποιήσει τὴν ἀκοή τους γιὰ νὰ ἀκούσουν τὸ μήνυμα τοῦ "Ἄθω"». Μετὰ ἀπὸ μιὰ ἐπίσκεψη ὅμως, δὲν ξέρουμε τί μπορεῖ νὰ συμβεῖ στὴν καρδιά τους. Βέβαιο πάντως εἶναι ὅτι ὅλοι φεύγουν ἀπὸ τὸ "Ἄγιον" Ὄρος μὲ ἐνθουσιασμὸ γιὰ τὸ μεγαλεῖο τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ μὲ ἱκανοποίηση, γιὰτὶ πάτησαν σὲ τόπο ἁγιασμένο. Εἶναι αὐτὸ μιὰ ἐνδειξη ὅτι ὁ Χριστὸς ἄρχισε γὰ ἀρδευεῖ στὶς ψυχές τους. Πότε θὰ ἔχουμε καρπούς, εἶναι ἀόηλο. Ἴσως καὶ αὔριο, ἂν γίνεῖ ἡ ἐπανάσταση τῆς μετάνοιας. Ἴσως ἀργότερα, ὅταν μαλακώσουν οἱ καρδιές.

Ἡ ἔξοδος

Ἡ νοσταλγία τοῦ Ἁγίου Ὄρους εἶναι ἐξίσου γόνιμη πνευματικὰ, ὅσο καὶ ἡ ἐπίσκεψή του. Ἐννοεῖται γιὰ ἐκεῖνον ποὺ τὸ ἐπισκέφθηκε πολλές φορές καὶ ἔχει συσσωρευμένα μέσα του ἱερὰ βιώματα. Καθὼς πλησιάζει ὁ καιρὸς τῆς ἐξόδου ἀπὸ τὸν «κόσμο», ὁ νοῦς στρέφεται στὸ Περιβόλι τῆς Παναγίας. Τὰ «Κύριε, ἐλέησον» λέγονται καταφυκτικότερα. Γιὰ τοῦτο τὸ ταξίδι δὲν χρειάζονται ἀποσκευές, εἶναι περιττές. Ἐσωτερικὴ προετοιμασία χρειάζεται, γιὰ νὰ ἀποκομίσει κανεὶς ὠφέλεια.

Ἀφήνω τὰ πολλὰ λόγια γιὰ τὴ διαδρομὴ μέχρι τὴν Οὐρανούπολη. Εἶναι δευτερεύοντα. Ἀπ' ὅποιο σημεῖο τῆς πατρίδας κι ἂν ξεκινᾷς, δὲν ἔχει ἰδιαίτερη σημασία. Ὅλα τὰ μέρη εἶναι ἴδια. Οἱ ταξιδιωτικὲς ἐντυπώσεις ἐπίσης ἴδιες. Τὰ βουνὰ καὶ οἱ πεδιάδες, τὰ ὄρεινά καὶ τὰ νησιὰ ἔχουν τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς Ἑλλάδας. Τὸ "Ἄγιον" Ὄρος ὅμως εἶναι ἐντελῶς διαφορετικὸ κομμάτι γῆς. Εἶναι καμω-

μένο φυσικά από χῶμα, ἀλλὰ ἔχει ποτιστεῖ ἀπὸ τὰ δάκρυα τῶν μοναχῶν! Ἐπὶ πλέον ὁ τόπος αὐτός εἶναι φορτωμένος παράδοξη καὶ στολισμένος με βυζαντινὰ πλουμῖδια. Γι' αὐτὸ ἄς ξεκινήσουμε τοῦτο τὸ κείμενο ἀπὸ τὴν Οὐρανούπολη, ἢ ὁποῖα πάντα μοῦ δημιουργεῖ πικρὴ ἐντύπωση. Μὲ μαστιγῶνουν κυριολεκτικὰ οἱ κολυμβητές της, οἱ πολλοὶ ἔμποροι διαφόρων ἀντικειμένων καὶ οἱ τουρίστες μὲ ὅλα τὰ παρεπόμενά τους. Ἡ ὀλιγόωρη παραμονὴ σὲ τοῦτο τὸ χωριὸ γίνεται ἀφόρητη, ἂν δὲν κλείσεις τὰ μάτια σου. Μόλις ὅμως πατήσεις στὸ καράβι πὺ δὰ πάει γιὰ τὴ Δάφνη, νιώθεις ἓνα ὀροσερὸ ἀνοιγμα στὴν ψυχὴ σου. Γιὰ νὰ ἀκριβολογήσω πρέπει νὰ ἀναφέρω ὅτι τὸ Ἅγιον Ὄρος ἀρχίζει μετὰ τὴν Οὐρανούπολη, ὅταν τὴ χάσεις ἀπ' τὰ μάτια σου.

Πρὸς τὴ Δάφνη

Παρατηρῶ τοὺς συνταξιδιωτὲς μου. Ἐχουν ὅλοι ἔκφραση σοβαρὴ. Εἶναι σιφασμένοι καὶ ἀπαθείς. Οἱ νέοι εἶναι ἤρεμοι, ἀδύορυθοι, με καλὴ ἀνησυχία. Τὰ κοσμικά τους ἐνδιαφέροντα μπῆκαν σὲ δεύτερη καὶ τρίτη μοῖρα. Καὶ εἶναι περισσότεροι ἀπὸ τοὺς μεσήλικες. Ὅσοι πηγαίνουν στὸ Ὄρος γιὰ δεύτερη ἢ πολλοστὴ φορά, ἔχουν κάποια ἐξοικείωση με τοὺς μοναχοὺς, συζητοῦν μαζί τους — πάντα ὑπάρχουν στὸ καράβι μοναχοὶ πὺ ἐπιστρέφουν ἀπὸ κάποια ἐργασία στὴ Θεσσαλονίκη ἢ κάπου ἄλλου—, κρατοῦν κι ἐκεῖνοι κομποσχοῖνι, προσεύχονται με τὴ σύντομη κατανυκτικὴ εὐχὴ «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ἐλέησόν με», βυθίζονται στὸν ἑαυτὸ τους ἢ ἀτενίζουν ἀπαθῶς τὸ πέλαγος.

Τὸ ταξίδι με τὸ καράβι τελειώνει γρήγορα. Φτάνουμε στὴ Δάφνη καὶ μοῦ ἔρχονται στὸ νοῦ οἱ στίχοι τοῦ ἀγιορείτη ποιητῆ Μωυσῆ:

«Ἡ Δάφνη με τὶς δάφνες καὶ τὸ μικρὸ λιμάνι,
τὶς βάρκες, τὰ καράβια, τὰ δυὸ καφενεῖα,
τὰ μαγαζιά με τ' ἀναμνηστικὰ καὶ τὰ τεφτέρια,

τὸ τελωνεῖο, τὸν χαλασμένο δρόμο,
τὸν σερδάρη μὲ τὰ χαρτιά καὶ τὸ μπαστούνι
καὶ στὴν ἄκρη τὸ θόλο ποτάμι.
Οἱ "Ἄγιοι Πάντες μητρόπολη τοῦ λιμανιοῦ...».

"Ἐχουμε καλὸ ἔθνος

Κάθε φορά πού πηγαίνω στὸ "Όρος, ἀποταμιεύω στὴ μνήμη μου ὅ,τι ἀκούω σχετικὸ μὲ τὴν πνευματικὴ ζωὴ καὶ λίγες φορές τὸ καταγράφω σὲ κάποιο χαρτί. Καὶ στὸ φετινὸ προσκύνημα (Ἰούλιος '88) κράτησα μερικές ἐπιγραμματικές σημειώσεις γιὰ νὰ βοηθοῦν τὴ μνήμη μου. Δὲν εἶχα σκοπὸ νὰ τίς δημοσιεύσω. Ὡστόσο δὲν ἤσυχάζα. Κάθε φορά πού τίς διάβαζα μὲ κεντοῦσαν. Πῆρα τὴν ἀπόφαση νὰ τίς ἐπεξεργαστῶ, νὰ τίς ἐμπλουτίσω καὶ νὰ τίς στεγάσω σὲ τοῦτο τὸ φτωχότατο κείμενο.

Στις λίγες ἡμέρες πού ἔμεινα στὸ "Όρος, εἶχα τὴν εὐκαιρία νὰ συνομιλήσω μὲ ἀρκετοὺς πατέρες, γνωστοὺς καὶ ἄγνωστους. Διαπίστῳσα ὅτι ὅλοι τους ἔχουν συνειδητοποιήσει «τὴν πανταχοῦ καὶ ἐν παντὶ συνεχῆ παρουσία τοῦ ζῶντος Θεοῦ καὶ τὴν ταχεῖα βοήθεια τῶν ἁγίων καὶ τῆς Θεοτόκου» (μοναχὸς Μωυσῆς). "Ἐχουν ἀγωνία γιὰ τὴ σωτηρία τῆς ψυχῆς τους καὶ ἀγωνίζονται μὲ ὅλες τους τίς δυνάμεις νὰ τὴν πετύχουν. Παράλληλα ἀνησυχοῦν καὶ γιὰ τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ ἀδελφούς. Θλίβονται ἀπὸ τίς ἀντιχριστιανικές ἐνέργειες τῶν πολιτικῶν, ιδίως τῶν σοσιαλιστῶν, οἱ ὁποῖοι ταλαιπώρησαν τὴν Ἐκκλησία πολλές φορές.

Εὐτυχῶς πού ἔχουμε καλὸ ἔθνος, εἶπε ἓνας γέροντας. Τὸ κράτος, ἀλίμονο, βαδίζει πολὺ ἄσχημα. "Ἄλλο ἔθνος καὶ ἄλλο κράτος. Μὲ ἐντυπωσίασε αὐτὴ ἡ λεπτὴ διάκριση καὶ σκέφτηκα ὅτι ὅταν λέει ἔθνος, ἐννοεῖ ὅτι ὁ λαός μας κατὰ ἓνα μεγάλο ποσοστὸ ἔχει τίς ρίζες του στὴν παράδοση καὶ τὴν Ὁρθοδοξία. Ἐνῶ τὸ κράτος εἶναι ὑποχείριο τῶν πολιτικῶν, οἱ ὁποῖοι δὲ θρησκευοῦν καὶ πολεμοῦν τὴν Ἐκκλησία, ἄλλοτε φανερά καὶ ἄλλοτε κρυφά.

Ὁ ἄθωνικὸς λόγος

Χαίρομαι τοὺς ἀγιορεῖτες πατέρες ποὺ ὅταν τοὺς πλησιάσεις καὶ τοὺς ζητήσεις κάτι πνευματικό, δείχνουν προθυμία νὰ μιλήσουν. Πάντα βέβαια μὲ ἀπλὸ καὶ ταπεινὸ τρόπο. "Ὁ, τι λένε, τὸ ἀποδίδουν σὲ ἄλλους. Μὲ ιδιαίτερη ἱκανοποίηση καὶ ἱερὸ καύχημα ἀναφέρονται στοὺς παλιότερους μοναχοὺς καὶ διηγοῦνται θαυμαστὲς ἱστορίες ἀπὸ τὴ ζωὴ τους, ποὺ ἦταν ἀσκητικότερη ἀπὸ τὴ σημερινή. Τότε καταπονοῦνταν οἱ μοναχοὶ μὲ τὶς ὁδοιπορίες καὶ τὰ γεμάτα σακίδια. Τώρα λίγο πολὺ ὑπάρχουν κάποιες εὐκολίες καὶ ἀνέσεις. Τὸ αὐτοκίνητο χρησιμοποιοεῖται ἀπ' ὅλους. Καὶ τὰ τηλέφωνα ἐπίσης. Ἐξασφαλίζεται μὲ αὐτὸ τὸν κάπως ἐκσυγχρονισμένον τρόπο ζωῆς περισσότερος χρόνος γιὰ πνευματικὲς ἀπασχολήσεις.

Τὶς θαυμαστὲς διηγήσεις τῶν ἀγιορειτῶν τὶς ἀκούω μὲ εὐχαρίστηση. Εἶναι πάντα δεμένες μὲ κάποιο θαῦμα. Ἀπὸ στόμα σὲ στόμα μεταδίδονται στοὺς νεώτερους καὶ ἀποτελοῦν μιὰ προφορικὴ παρακαταθήκη. Γίνονται ἀξιέπαινες προσπάθειες στὸν καιρὸ μας γιὰ τὴν ἀποδησαύρισή τους σὲ περιοδικὰ καὶ βιβλία. Τὸ ἄθωνικὸ περιοδικὸ (ἐτήσιο) «**Ο ΟΣΙΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ**» συχνὰ δημοσιεύει τέτοιες διηγήσεις. Τελευταία τὸ βιβλίον «**ΔΙΟΝΥΣΙΑΤΙΚΑΙ ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ**» μᾶς προσέφερε μιὰ συλλογὴ ἀπὸ 76 θαυμαστὲς διηγήσεις. Ὁ ἀείμνηστος συγγραφέας Λάζαρος, μοναχὸς τῆς Μονῆς Διονυσίου, «ὡς φίλεργη μέλισσα, συνέλεξε πνευματικὴ γῦρι ἀπὸ εὖοσμες ψυχές, ἀξιόλογες διηγήσεις, θαύματα καὶ ἐμφάνειες ἀγίων, τὰ ὅποια συνέβησαν εἰς τοὺς συγχρόνους του, γινόμενος μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο ἐστιάτωρ μιᾶς, ἀγνωστης στοὺς πολλοὺς, πνευματικῆς τραπέζης».

Ἄλλὰ τὸ Ὄρος ἔχει καὶ σήμερα πολλοὺς γέροντες ποὺ ζοῦν τέτοιες καταστάσεις. Οἱ σύγχρονοι αὐτοὶ ἅγιοι μὲ τοὺς πνευματικοὺς λόγους τους στηρίζουν καὶ τοὺς μοναχοὺς καὶ τοὺς κοσμικοὺς. Στὸ Ἅγιον Ὄρος τηρεῖται ἡ θεοφιλὴς τακτική: γιὰ προσωπικὰ θέματα ἢ καὶ γιὰ γενικότερα σοβαρὰ προ-

βλήματα που παρουσιάζονται, ζητοῦν τὴ γνώμη τῶν γερόντων καὶ τὴ δέχονται χωρὶς τὴν παραμικρὴ ἀντίρρηση.

Συμβαίνει κάποτε κι ἐμεῖς οἱ «κοσμικοὶ» νὰ ρωτᾶμε τοὺς γέροντες γιὰ διάφορα πνευματικὰ θέματα καὶ μένουμε κατάπληκτοι, γιατί πάντα ἀπαντοῦν μὲ κάτι νεώτερο πὸ ἱκανοποιεῖ καὶ πείθει.

Οἱ καλοπροαίρετοι

Στὶς ἡμέρες μας γίνονται πολλές προσπάθειες γιὰ νὰ ὠφεληθοῦν πνευματικὰ οἱ ἄνθρωποι. Ὁ προφορικός καὶ ὁ γραπτὸς λόγος ἀνθεῖ. Ὅμως δὲν ὠφελοῦνται ὅλοι. Μόνο ὅσοι ἔχουν καλὴ διάθεση τὸν δέχονται, δηλ. οἱ καλοπροαίρετοι ἄνθρωποι. Αὐτοὶ πὸ ὠφελοῦνται καὶ ἀπὸ ἕνα κεραινό, μιὰ βροχή, ἕνα δέντρο, ἕνα ποτάμι. Αὐτὸ εἶπε ἕνας ἀγιορείτης, ὅταν ἡ συζήτησή μας εἶχε θέμα τὰ διάφορα βιβλία πὸ κυκλοφοροῦν. Ὅταν λέμε ὠφέλεια, δὲν ἐννοοῦμε ἀπλῶς τὴν πληροφορία, τὴ γνώση, ἀλλὰ κάτι περισσότερο, πὸ κυρίως ἀπευθύνεται στὴν καρδιά καὶ ὁδηγεῖ στὴν πνευματικὴ ζωὴ χωρὶς ταλαντεύσεις ἢ συμβιβασμούς.

Ἀπλὴ διδασκαλία

Μὲ τίς συζητήσεις πὸ κάνω στὸ Ὄρος φρεσκάρω μέσα μου ὅσα εἶχα ἀκούσει παλιότερα ἢ εἶχα διαβάσει, γιατί, καθὼς κυλάει ὁ χρόνος καὶ μὲ φορτώνει μὲ περισσότερες βιοτικὲς μέριμνες, ἀτονοῦν κάπως καὶ μπαίνουν στὸ ἀρχεῖο τῆς μνήμης, ἐνῶ τὸ ἐνδιαφέρον μου ἀνεπαίσθητα στρέφεται στὶς ὑλικὲς ἀνάγκες. Στὸ Ἅγιον Ὄρος δὲν περιμένω νὰ ἀκούσω βαδυστόχαστες θεολογικὲς ἀναλύσεις. Εἶναι ἰδιοτροπία μου αὐτή. Βέβαια ὅσοι ἐπιθυμοῦν βαδιὰ νοήματα, βρίσκουν τὴν εὐκαιρία νὰ τὰ ἀκούσουν ἀπὸ τοὺς λόγιους μο-

ναχούς, αλλά και αὐτοὶ καταλήγουν σὲ προτροπὲς γιὰ πρακτικὴ ζωὴ, ἀκολουθώντας ἔτσι τὴν παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας καὶ εἰδικότερα τοῦ μοναχισμοῦ. Ἐγὼ ὅμως ζητῶ πάντα τὰ ἀπλά λόγια, τὰ ἐκφραστικὰ παραδείγματα καὶ τὴν πνευματικὴ μελέτη τῆς φύσης. Μὲ συγκίνησε π.χ. τὸ παράδειγμα τῆς γάτας ποὺ συντρέφει στὴν καλύβη τὸ μοναχὸ καὶ συχνὰ χάνονταν μέσα στὰ χορτάρια καὶ τοὺς θάμνους, ψάχνοντας γιὰ μικρὰ ποντίκια. Ὅταν ἔπιανε κάποιον, ἔτρεχε πίσω στὰ παιδιὰ τῆς γιὰ νὰ τοὺς δώσει τὴν τροφή. Ἡ εἰκόνα αὐτὴ θύμιζε τὶς στοργικὲς μητέρες, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνες ποὺ ἀδιαφοροῦν γιὰ τὰ παιδιὰ τους. Ὁ μοναχὸς εἶχε παρατηρήσει πολλὰ φορὲς τὴ γάτα καὶ εἶχε πάρει τὸ πνευματικὸ μήνυμα ἀπὸ τὴ φροντίδα ποὺ ἔδειχνε πρὸς τὰ παιδιὰ τῆς. Μοῦ τὸ εἶπε μὲ ἀπλότητα καὶ τὸ δέχτηκα χωρὶς ἀντίρρηση. Οἱ μοναχοὶ παρατηροῦν αὐτὲς τὶς ἀπλὲς εἰκόνες καὶ βγάζουν πνευματικώτατα συμπεράσματα. Τὴ ματαιότητα πάλι τῆς ζωῆς τὴ βλέπουν καὶ ὅταν καθαρίζουν τὰ χωράφια τους. Μαζεύουν σωρούς μὲ ξερὰ χορτάρια καὶ κλαδιά, ποὺ μὲ μιὰ φωτιά γίνονται ὅλα στάχτη. Ὁ μεγάλος ὄγκος τους μέσα σὲ λίγα λεπτὰ γίνεται μιὰ φτυαριὰ ἀποκαΐδια. Κάπως ἔτσι γίνεται καὶ ὁ ἄνθρωπος. Ὅλα θὰ χαθοῦν σὲ λίγα λεπτὰ. Καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου καὶ οἱ φιλοδοξίες του. «Πάντα ματαιότης τὰ ἀνθρώπινα...».

Τὸ προζύμι

Ὁδοιπορώντας ἀπὸ καλύβη σὲ καλύβη καὶ ἀπὸ μοναστήρι σὲ μοναστήρι, αἰσθάνομαι γαλήνη στὴν ψυχὴ μου. Προτιμῶ τὸ περπάτημα καὶ ἀποφεύγω τὶς συνομιλίες μὲ ἀδελφοὺς προσκυνητὲς. Διατηρῶ ἔτσι τὸ νοῦ μου ἀδιατάρακτο καὶ ζῶ τὰ πνευματικὰ μου προβλήματα ἐντονότερα. Περπατώντας σιωπηλὰ γιὰ νὰ φτάσω στὴν καλύβη τοῦ πνευματικοῦ, ἡ εὐχὴ μου ἀπαλαίνει τὴν καρδιά καὶ γίνομαι διάφανος στὴν ἐξομολόγησιν. Δοξάζω τὸ Θεό. Ἐλαφρωμένος συνεχίζω τὴν πορεία. Ἐκθέτω στοὺς γέροντες τὰ διάφορα

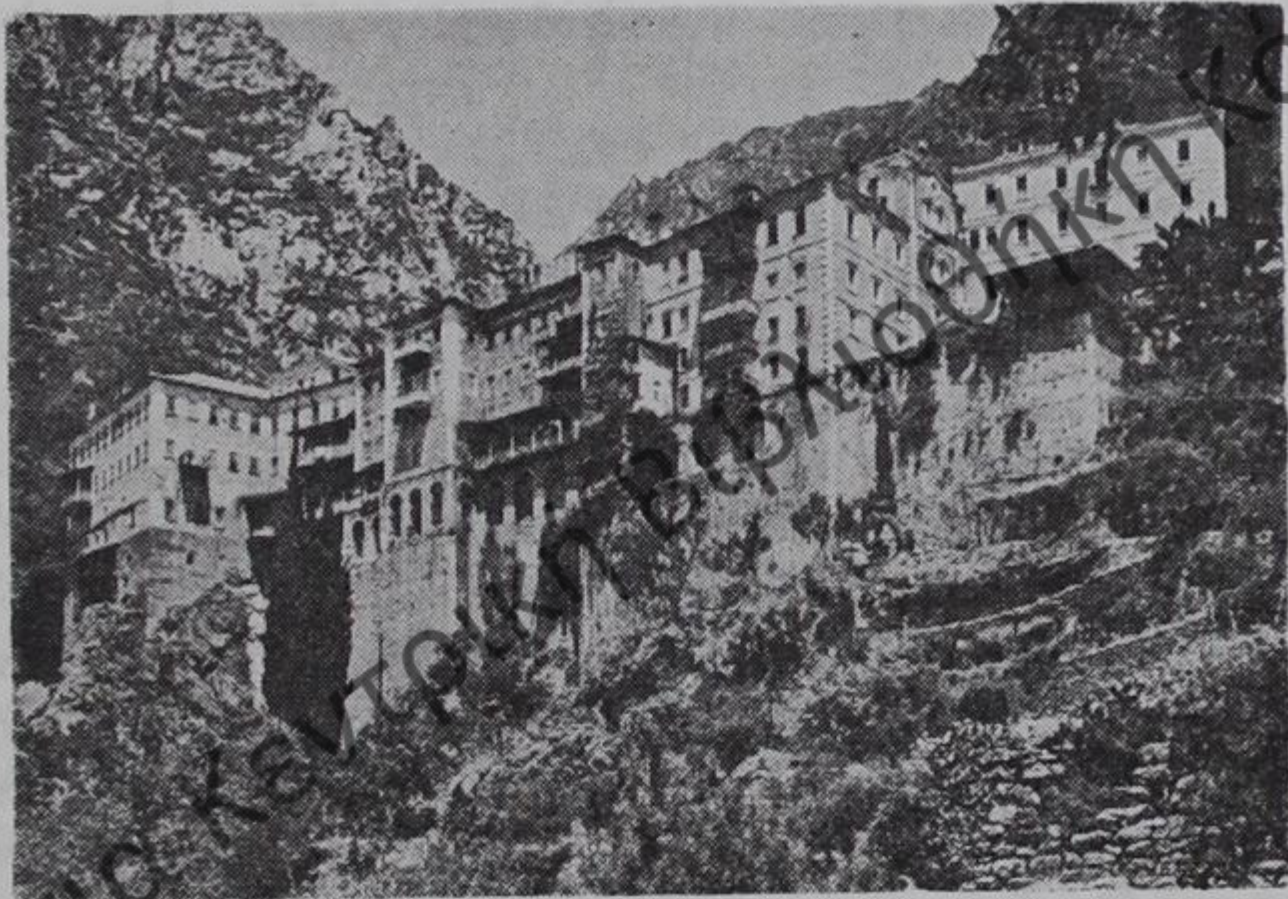
ποιμαντικά προβλήματα. Τὰ κουβεντιάζουμε καὶ καταλήγουμε σὲ λύσεις ἐφικτές. Συγκρίνω τὰ μοναστήρια μὲ τὶς ἐνορίες μου, ποὺ ἔχουν ἀπὸ τριάντα μόνιμους κατοίκους! Ἀποροῦν οἱ πατέρες ποὺ ρήμαξαν τὰ χωριά. Μὲ ρωτοῦν σὲ ποιά πνευματικὴ κατάσταση βρίσκονται αὐτοὶ οἱ λιγοστοὶ ἄνθρωποι ποὺ ζοῦν στὰ χωριά. Ἐπιμένουν ὅτι παντοῦ πρέπει νὰ συγκροτηθοῦν μικροὶ πνευματικοὶ πυρῆνες, οἱ ὁποῖοι θὰ ἐπηρεάσουν καὶ τοὺς ἄλλους. Ἐνα δυὸ ἄτομα στὴν ἀρχή, ποὺ σὲ λίγο θὰ γίνουν πέντε, δέκα κ.τ.λ. Ἐτσι ἀρχίζει ἡ ζύμωση.

Γιὰ τὸν ποιμένα

Σ' ἓνα κελὶ συζητῶ μὲ τὸ γέροντα. Μοῦ ἐκθέτει μὲ ἡρεμία τὶς ἀπόψεις του γιὰ διάφορα θέματα. Τονίζει ὅτι ὁ ἱερέας πρέπει νὰ διατηρεῖ καλὲς σχέσεις μὲ τὸ ποίμνιό του. Πρέπει οἱ ἄνθρωποι νὰ τὸν ἀγαποῦν καὶ νὰ ἐπικοινωνοῦν πνευματικὰ μαζί του. Ὅπως γίνεται μεταξὺ τοῦ γέροντα καὶ τῶν μοναχῶν. Αὐτὴ ἡ σχέση πρέπει νὰ καλλιεργεῖται. Ὅταν καμιά φορὰ ἀπουσιάζω, συνέχισε ὁ γέροντας, οἱ μοναχοὶ ἀνησυχοῦν. Μὲ θέλουν κοντά τους, μὲ θερμοπαρακαλοῦν νὰ ἐπιστρέψω γρήγορα. Ὑπάρχει δηλ. μιὰ ἐξάρτηση πνευματικὴ, ποὺ εἶναι πολὺ ἀναγκαῖα γιὰ τὴν κατὰ Θεὸ ζωή. Αὐτὴ ἡ πατρικὴ σχέση πρέπει νὰ καθοδηγεῖ καὶ τὸν ἱερέα, γιὰ νὰ ἔχει ἡ ποιμαντικὴ του δραστηριότητα ἐπιτυχία.

Εἶπαμε πολλὰ μὲ τὸ γέροντα. Ἡ συζήτησή μας κράτησε δυὸ ὥρες. Εὐχαριστημένος ἀπὸ τὶς ποικίλες ἐκδηλώσεις τῆς ἀγάπης του τὸν ἀποχαιρέτησα. Κατηφόρισα λίγο καὶ στάθηκα στὴ σκιά ἑνὸς δέντρου. Σημείωσα λίγες προτάσεις καὶ δοξολόγησα τὸ Θεό. Μιὰ καινούρια ἐμπειρία προστέθηκε. Κάθισα ἀρκετὴ ὥρα. Θυμήθηκα ὅτι παρόμοια συζήτηση εἶχα κάνει καὶ σὲ προηγούμενο ταξίδι μου στὸ Ὄρος μὲ ἄλλους γέροντες. Τότε εἶχαμε καταλήξει πὼς ὁ ἱερέας πρέπει νὰ γνωρίζει ὅτι κάθε ἐνορίτης του ἔχει μιὰ ἰδιαιτερότητα καὶ γι' αὐτὸ ἡ ποιμαντικὴ του δραστηριότητα

ἐπιβάλλεται νὰ ἔχει κάποια εὐκαμψία. "Ὅπως δὲν ἀντιμετωπίζουμε κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο τοὺς πόνους τοῦ σώματος, ἀλλὰ γι' ἄλλους παίρνουμε ἀσπιρίνες καὶ γι' ἄλλους βάζουμε ἔμπλαστρα, ἔτσι καὶ στοὺς ἀνθρώπους. "Ὅχι σὲ ὅλους τὴν ἴδια τακτική. Δὲν εἶναι σωστὸ γιὰ τὸν πονοκέφαλο νὰ κολλᾶμε ἔμπλαστρο στὸ μέτωπο! Ὑπάρχουν εὐαίσθητοι ἄνθρωποι πὺ μοιάζουν μὲ τὰ τρυφερὰ βλαστάρια καὶ δὲν ἀντέχουν στὴν κάψα τοῦ ἡλίου. Αὐτοὶ θέλουν θαλπω-

Ἡ Ἱερὰ Μονὴ Ἀγίου Παύλου

ρή, ἀγάπη καὶ προστασία. Ἐνῶ ἄλλοι εἶναι σκληροὶ χαρακτῆρες πὺ ἀντέχουν καὶ τὸ κλαδευτήρι, δηλ. τὴν ἀκαμπτη ἀντιμετώπιση, γιὰ νὰ συνέλθουν καὶ γιὰ νὰ πάρουν στὰ σοβαρὰ τὴ χριστιανικὴ ζωή.

Τὸ προσκύνημα στὸ Ὄρος ὁλοκληρώθηκε μὲ τὴ θεία Λειτουργία στὸ παρεκκλήσι τοῦ ἁγίου Γεωργίου τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Ἀγίου Παύλου. Ὁ χρόνος εἶχε περάσει καὶ ἔπρεπε νὰ ἐπιστρέψω. Μὲ μαλακωμένη τὴν καρδιά καὶ μὲ συγκίνηση ἀποχωρίζομαι τὸ Ὄρος, ἀποχαιρετῶ τοὺς ἁγιορεῖτες καὶ εὐχαριστῶ τὴν Παναγία γιὰ τοὺς καρπούς της. Γυρίζω στὰ βουνὰ μου μὲ τὸ νοῦ ἀφημένο στὸν Ἄθωνα.

5. ΑΠΟΔΗΜΙΑ ΣΤΟ ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ (Γ')

Μέσα στὸν κόσμον ὅλα μᾶς ὀδηγοῦν στὴ ραθυμία. Ἐξω ἀπὸ τὸν κόσμον, δηλ. στὸ Ἅγιον Ὄρος, ὅλα μᾶς ὀδηγοῦν στὸ Θεό. Ἐκεῖ, ἐλεύθερος ἀπὸ τὶς βιοτικὲς μέριμνες καὶ τὶς ὑνητὲς φιλοδοξίες, σοῦ δίνονται οἱ δυνατότητες νὰ αἰσθανθεῖς ὅτι εἶσαι παιδί τοῦ Θεοῦ καὶ ν' ἀποκτήσεις τὴν πνευματικὴ παρρησία.

Συμβαίνει ὅμως σ' ὅλους τοὺς ἐπισκέπτες αὐτό; Δυστυχῶς ὄχι. Σὲ πολλοὺς λείπουν οἱ προϋποθέσεις: τὸ ταπεινὸ φρόνημα, ἡ πίστη, ἡ καλὴ προαίρεση, τὸ πνεῦμα μαθητείας. Γι' αὐτὸ δὲν τρυγοῦν πνευματικὸς καρπὸς καὶ δὲν ἀποκτοῦν ἱερὲς ἐμπειρίες. Μένουν στὰ ἐξωτερικά: τὶς οἰκοδομὲς, τοὺς κήπους, τὴν ὡραία φύση, τὰ φαγητά, τὶς βιβλιοθήκες, τοὺς θησαυροὺς, τὴ νοικοκυροσύνη τῶν μοναχῶν. Σ' ἐκεῖνα ποὺ ἔχουν σχετικὴ ἀξία. Ἐπιτοὺς διαφεύγει ἡ μυστικὴ ἐν Χριστῷ ζωὴ τῶν μοναχῶν καὶ δὲν ἀποθησαυρίζουν στὴν καρδίᾳ τοὺς τὸν ἀγιορειτικὸ λόγον ποὺ εἶναι ἔκφραση ἁγίου βιώματος. Ἀξία γιὰ τὸν προσκυνητὴ ἔχει ν' ἀκούσει τί λένε οἱ ἀγιορεῖτες, γιὰ νὰ σταθεροποιήσῃ μέσα του τὴν πίστη στὸ Θεὸ καὶ νὰ πάρῃ ὀριστικὲς ἀποφάσεις γιὰ διόρθωση τοῦ βίου του.

Ἀπὸ χρόνια τώρα ἐπισκέπτομαι τὸ Ὄρος καὶ σημειῶνω ὅ,τι μὲ ἐντυπωσιάζει καὶ μὲ οἰκοδομεῖ. Τρέφω τὴν ἐλπίδα ὅτι μὲ τὴ δημοσίευση τῶν ἐμπειριῶν μου αὐτῶν προκύπτει κάποια ὠφέλεια στοὺς ἀναγνώστες καὶ γι' αὐτὸ συνεχίζω τὸ «Ἀδωνικὸ Ἡμερολόγιον», ζητώντας παράλληλα τὴν ἐπιείκεια τῶν ἀδελφῶν, οἱ ὅποιοι ἴσως νὰ ἔχουν περισσότερες ἀπαιτήσεις.

Σὲ τοῦτο τὸ κείμενο - ὀδοιπορικὸ καταγράφων τὶς ἐμπειρίες μου ἀπὸ τὸ Ἅγιον Ὄρος ὅπου βρέθηκα ἀπὸ 9 μέχρι 14 Ἰουλίου 1990, ἔχοντας συνοδοιπόρους δύο δασκάλους.

Ἄναμονή

Περιμένοντας ν' ἀναχωρήσει γιὰ τὴ Δάφνη τὸ «ΑΙΩΝ ΕΣΤΙ» —καράβι τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος τοῦ Ἁγίου Ὄρους— ἄφησα τὸ νοῦ μου νὰ περιπλανηθεῖ στὸ γύρω χῶρο τῆς Οὐρανούπολης. Διαπίστωσα γιὰ πολλοστὴ φορὰ ὅτι καὶ τοῦτο τὸ χωριὸ εἶναι δύμα τοῦ τουρισμοῦ. Συνεχίζεται ἐδῶ ἡ φοβερὴ ἀπὸ πνευματικῆς πλευρᾶς κατάστασις νὰ περιφέρονται οἱ ἄνθρωποι σχεδὸν γυμνοί. Ἕλληνες καὶ ξένοι, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, νέοι καὶ ζαρωμένοι γέροντες. Ἐκεῖνοι ποὺ φοροῦν μακριὰ παντελόνια ἀποτελοῦν πιά τὴν ἐξαίρεσιν. Τὸ φαινόμενο στὶς μέρες μας εἶναι συνηθισμένο. Ἐδῶ ὁμως, στήν... πόλιν τοῦ Οὐρανοῦ, προκαλεῖ περισσότερον.

Μέσα σ' αὐτὸ τὸ ἑτερόκλητο πλῆθος δύο-τρεῖς μοναχοὶ θυμίζουσι τὴν ἀσκητικὴν Ὁρθοδοξίαν. Ἐπιτελεῖται πάντα μὲ τοὺς ἀνθρώπους. Οἱ πολλοὶ τραβοῦσι τὸ δρόμον τῆς ἀνετης ζωῆς, χωρὶς πνευματικὰς ἀνησυχίας, ἐνῶ οἱ λίγοι ἀκολουθοῦσι τὸ δρόμον τῆς σωτηρίας ποὺ προϋποθέτει ἀπλή ζωὴν, προσοχὴν στὶς αἰσθησεις, κατὰ Θεὸν ἐπιθυμίας καὶ ἀγῶνα κατὰ τῶν παθῶν. Πιὸ ἔκει στήν προβλήταν, ὅπου πολλὰ αὐτοκίνητα ξεφορτώνουσι διάφορα πράγματα, ἓνας ἄλλος μοναχὸς πλέκει ἀδιάκοπα κομποσχοῖνι παρακολουθώντας μὲ κάποια ἀνησυχία τὴν κίνησιν καὶ τὴν φασαρίαν. Φαίνεται ὅτι σπαρταράει ὄντας μέσα σ' αὐτὴ τὴν ἀνεπιθύμητον κατάστασιν καὶ ἀνυπομονεῖ πότε νὰ βρεθεῖ στὴ γαλήνην τοῦ κελιοῦ του.

Καράβι καὶ δελφίνια

Στὶς 12 τὸ μεσημέρι τὸ «ΑΙΩΝ ΕΣΤΙ» ξεκίνησε γιὰ τὴ Δάφνη. Οἱ ἐπιβάτες - προσκυνητὲς εἶναι ἡσυχιοὶ καὶ ἀπολαμβάνουσι τὴ θάλασσαν καὶ τὸ δροσερὸ ἀεράκι. Εἴχαμε ἀφήσει ἀρκετὰ πίσω τὴν Οὐρανούπολιν, ὅταν κάποιος νεαρὸς ἀντιλήφθηκε ὅτι μᾶς ἀκολουθοῦσαν δελφίνια. Ἡ ἱερὴ ἡσυχία διακόπηκε καὶ ὅλοι σηκωθήκαμε νὰ τὰ δοῦμε. Μᾶς συν-

όδευαν πράγματι τέσσερα ζευγάρια δελφινιῶν. Τὸ θέαμα ἦταν ἐντυπωσιακό. Βλέπαμε τὶς ράχες τους, τὰ πηδήματά τους πάνω ἀπὸ τὰ νερά, τὸ λαμπρὸ φωτάκι μπροστὰ στὴ μύτη τους. Ἀκούραστα, ἄφωνα, ἀεικίνητα. Γεμάτα ζωντάνια καὶ παλμὸ ἔσχιζαν τὰ νερά κι ἔπαιζαν μεταξύ τους. Ἄλλοτε ἔκαναν δυὸ καὶ τρία συνεχῆ ἄλματα ἔξω ἀπὸ τὰ νερά, γεγονός πού μᾶς ἐπέτρεπε νὰ θαυμάζουμε τὸ μῆκος τους, τὴν ἀντοχὴ τους, τὸ συντονισμό τους. Ἐμοιαζαν μὲ στρατιωτικὴ διμοιρία ἐπιδείξεων. Καὶ ἄλλοτε γύριζαν ἀνάσκελα καὶ βλέπαμε τὴ λευκὴ κοιλιὰ τους. Οἱ φωτογραφικὲς μηχανὲς ἀποθανάτιζαν τὶς σκηνές. Μετὰ ἀπὸ μισή ὥρα ἐπιδείξεων, τὰ δελφίνια ἔστριψαν πρὸς ἄλλη κατεύθυνση καὶ βυθίστηκαν. Γυρίσαμε στὶς θέσεις μας καὶ ὅσοι γνωρίζαν ἀπὸ προσευχὴ χαμήλωσαν τὸ κεφάλι τους, ἐνῶ οἱ ἄλλοι θαύμαζαν τὴ χερσόνησο τοῦ Ἄθωνα καὶ τὰ μοναστήρια πού ἄρχισαν νὰ προβάλλουν καθὼς πλησιάζαμε τὴ Δάφνη.

Στὸ ὑπαίθριο ἀρχονταρῖκι

Ἡ πρώτη πνευματικὴ πανδαισία ἦταν στὸ κελὶ τοῦ π. Παϊσίου. Γύρω στὶς 5 τὸ ἀπόγευμα φθάσαμε ἔξω ἀπὸ τὸ σύρμα. Ὁ γέροντας ἦταν στὴ διάθεσή μας. Μᾶς προέτρεψε νὰ πάρουμε ἀπὸ ἓνα λουκούμι καὶ νὰ πιοῦμε ἀπὸ τὸ λάστιχο. Στὴ συνέχεια ξεκλείδωσε τὸ λουκέτι καὶ καθίσαμε στὸ ὑπαίθριο ἀρχονταρῖκι. Ἦδη εἶχαμε γίνει ἐπτὰ.

Ἡ συζήτηση μὲ τὸ γέροντα κράτησε δυὸ ὥρες. Ἀκούσαμε πολλὰ ψυχωφελή. Κανείς δὲν εἶχε λόγο νὰ διαφωνήσει, νὰ διατυπώσῃ ἄλλη γνώμη. Ὅλοι μὲ ἱκανοποίηση δεχτήκαμε τὰ λόγια του καὶ συμφωνήσαμε ἀπόλυτα. Καὶ πῶς μπορούσε νὰ γίνῃ ἄλλιῶς; Ἡ πνευματικὴ πείρα τοῦ γέροντα ἔχει μιὰ ἱερότητα καὶ τὴν εὐλαβεῖσαι, γιατί δὲν πρόκειται γιὰ γνώσεις ἐνὸς λογίου, ἀλλὰ γιὰ ἐμπειρία ἐνὸς μοναχοῦ πού λίγα διαβάζει καὶ πολλὰ βιώνει.

Καταχωρῶ ἐδῶ μερικὸς λόγους τοῦ π. Παϊσίου, ὅπως τοὺς ἔχει συκρατήσῃ ἡ μνήμη μου, μὲ τὴ δήλωση ὅτι προσπάθησα καὶ σὲ τούτη τὴν καταγραφὴ ν' ἀποδώσω πιστὰ

τὸ νόημα καὶ τὸ πνεῦμα τους. Θὰ μπορούσαν νὰ χαρακτηριστοῦν σὰν ἓνα μικρὸ ἀνθολόγιο σύγχρονου ἀγιορειτικοῦ λόγου ποὺ ἀποτελεῖ συνέχεια τῶν παλαιῶν Γεροντικῶν.

α'. Εἶπε ὁ γέρον: Τὸ κομποσχοῖνι εἶναι σὰν τὸ σχοινὶ ποὺ ἔχουν μερικές μηχανές. Τραβοῦμε μερικές φορές τὸ σχοινὶ γιὰ νὰ ζεσταθοῦν τὰ λάδια τῆς μηχανῆς καὶ ν' ἀρχίσει νὰ δουλεύει. Κάτι παρόμοιο πετυχαίνουμε καὶ μὲ τὸ κομποσχοῖνι. Λέμε τὴν εὐχὴ καὶ θερμαίνεται ἡ ψυχὴ μας.

β'. Εἶπε πάλι: Ἡ εὐκολία γεννάει δυσκολίες. Κάποτε ἦρθε ἐδῶ ἓνας καὶ μὲ ρωτοῦσε τί νὰ κάνει, γιατί ἔχει τρία αὐτοκίνητα καὶ ἀντιμετωπίζει πολλὰ ἔξοδα καὶ δυσκολίες. Τοῦ εἶπα νὰ περιοριστεῖ στὸ ἓνα αὐτοκίνητο καὶ νὰ κάνει λίγες μετακινήσεις, γιατί τὰ πολλὰ αὐτοκίνητα ποὺ τὰ ἀγοράζουμε γιὰ εὐκολία μᾶς δημιουργοῦν δυσκολίες. Ἔχουμε συνεργεῖα, μηχανές, καύσιμα καὶ πιθανὰ τρακαρίσματα. Ὅσο πιὸ πολλές εὐκολίες ἀποκοῦμε, τόσο περισσότερες δυσκολίες ἔχουμε.

γ'. Εἶπε πάλι: Ὁ ἄνθρωπος σήμερα χάλασε τὴ φύση. Βλέπεις ἐδῶ στὸ Ἅγιον Ὄρος τὰ δέντρα νὰ εἶναι πολὺ ὠραῖα. Ἄλλα εἶναι μικρά, ἄλλα μεγαλύτερα. Τὸ πράσινο ἐπίσης τὸ βλέπεις σὲ πολλές ἀποχρώσεις. Ὅλα ἔχουν ποικιλία. Ἐνῶ περνᾶς ἀπὸ τὴ Χαλκιδική, ὅπου ὁ ἄνθρωπος φυτεύει τὰ δέντρα, καὶ βλέπεις νὰ μοιάζουν μὲ τοὺς Ἰταλοὺς στρατιῶτες τοῦ 1940. Ἐκεῖ εἶναι ὁμοιόμορφα καὶ δὲν ἔχουν ὁμορφιά.

δ'. Εἶπε πάλι: Ὁ ἄνθρωπος μὲ τὰ φάρμακα χάλασε τὴ φύση. Τώρα τρῶμε ντομάτες καὶ ἀγγουράκια τὸ Γενάρη μήνα. Αὐτὸ δὲν εἶναι καλό. Τὰ φάρμακα καὶ οἱ ὁρμόνες βλάπτουν.

ε'. Εἶπε πάλι: Ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος μὲ τὰ φάρμακα σκότωσε τὰ τριζόνια ποὺ ἔδιωχναν τὰ κουνούπια. Τώρα ἔφτιαξε τριζόνια μὲ μπαταρίες καὶ ὑπερήχους. Τί νὰ πεῖ κανεὶς;

στ'. Εἶπε πάλι: Προσέξτε πόσο ὠραῖα εἶναι τ' ἀστέρια. Δεῖτε καὶ τὰ φῶτα μιᾶς πόλης. Δὲ συγκρίνονται. Τὰ φῶτα εἶναι κουραστικά, γιατί δὲν ἔχουν ὁμορφιά.

ζ'. Ρωτήσαμε τὸ γέροντα γιὰ τοὺς πονηροὺς λογι-

σμούς κι εκείνος απάντησε: Νὰ κάνετε πάντα καλούς λογισμούς. Για νὰ καταλάβετε θὰ σᾶς διηγηθῶ δυὸ περιστατικά πὸ μού συνέβηκαν ἐδῶ.

Εἶχε ἔρθει κάποτε ἓνα παιδὶ περίπου δεκαεφτὰ ἐτῶν καὶ χτυποῦσε νὰ τοῦ ἀνοίξω. Ἦταν κιόλας πρωί. Βγαίνω καὶ πλησιάζω στὸ σύρμα.

—Θέλω νὰ δῶ τὸν π. Παῖσιο, μού λέει.

Ἐγὼ γιὰ νὰ δοκιμάσω λίγο τὸ λογισμό του τοῦ λέω.

—Δὲν εἶναι ἐδῶ. Πῆγε στὶς Καρυές νὰ πάρει τσιγάρα.

—Καλά, θὰ τὸν περιμένω, μού απάντησε, ἔχοντας στὸ νοῦ του πάντα καλὸ λογισμό.

—Φύγε, τοῦ λέω. Τί περιμένεις νὰ τὸν δεις. Αὐτὸς εἶναι...

—Ἦχι, γέροντα, ἐγὼ θέλω νὰ τὸν δῶ, ἐπέμεινε.

Αὐτὸ τὸ παληκάρι εἶχε καλούς λογισμούς καὶ δὲν μπόρεσα νὰ τοὺς χαλάσω, παρόλο που τὸ παιδεψα πολλὴ ὥρα. Δὲ δεχόταν μέσα του κακὸ λογισμό. Ἦταν μιὰ καλὴ ψυχὴ.

Μιὰ ἄλλη φορὰ ἦρθε ἓνας πατέρας καὶ μού ζητοῦσε νὰ προσευχηθῶ γιὰ τὸ παιδί του πὸ ἦταν βαριὰ ἄρρωστο.

—Ἐγὼ καὶ θὰ κάνω, τοῦ εἶπα, ἀλλὰ πρέπει καὶ σὺ νὰ βοηθήσεις. Βέβαια δὲ γνωρίζεις ἀπὸ προσευχή, νηστεία, μετάνοιες κ.λπ. Νὰ κόψεις ὅμως ἓνα ἐλάττωμά σου.

—Τί νὰ κόψω, γέροντα; μὲ ρώτησε.

—Νὰ κόψεις τὸ τσιγάρο, τοῦ εἶπα.

Μὲ ἄκουσε μὲ προσοχὴ καὶ ὅταν τοῦ ἀνοίξα τὴν ἐκκλησία νὰ προσκυνήσει, χωρὶς νὰ τὸν καταλάβω, ἄφησε σ' ἓνα στασίδι τὸ πακέτο καὶ τὸν ἀναπτήρα. Τὴν ὥρα ἐκείνη ἦρθε κι ἓνας ἄλλος πὸ μπῆκε κι αὐτὸς στὴν ἐκκλησία, ἔριξε μιὰ ματιὰ ἀπὸ περιέργεια καὶ βγῆκε ἔξω. Πῆγε καὶ κάθισε σὲ τοῦτο τὸ πεζούλι πὸ εἶναι στὸν τοῖχο τῆς ἐκκλησίας, ἀναψε ἓνα τσιγάρο καὶ κάπνιζε χωρὶς δισταγμὸ. Βγῆκα ἔξω καὶ τὸν εἶδα.

—Μὰ ἐδῶ καπνίζεις, εὐλογημένε, πὸ εἶναι ἡ ἐκκλησία; Πῆγαινε ἐκεῖ πέρα στὰ δέντρα καὶ κάπνισε. Δὲν κάνει ἐδῶ τοῦ εἶπα.

Αὐτὸς ὅμως εἶχε κακοὺς καὶ πονηροὺς λογισμοὺς καὶ μοῦ εἶπε μὲ προκλητικὸ ὕφος.

—Γιατί, πειράζει πὺ καπνίζω; Ἐσὺ καπνίζεις μέσα στὴν ἐκκλησία κι ἐγὼ πὺ καπνίζω ἀπ' ἔξω κάνω κακό;

Τοῦ ξαναεἶπα νὰ φύγει ἀπὸ ἐκεῖ, ἀλλ' αὐτὸς ἐπέμεινε καὶ μοῦ ἔλεγε τὰ ἴδια λόγια. Μὰ τί λείει, διερωτήθηκα. Δὲν μποροῦσα νὰ καταλάβω τί ἐννοοῦσε. Μπαίνω μέσα στὴν ἐκκλησία καὶ βλέπω τὸ πακέτο μὲ τὰ τσιγάρα πὺ εἶχε ἀφήσει ὁ πονεμένος πατέρας. Ἄμέσως κατάλαβα ὅτι μὲ εἶχε παρεξηγήσει καὶ νόμιζε ὅτι ἦταν δικὰ μου τὰ τσιγάρα καὶ κάπνιζα μέσα στὴν ἐκκλησία! Τοῦ ἐξήγησα πῶς ἔχει τὸ πράγμα, ἀλλ' αὐτὸς εἶχε κακὸ λογισμό. Τοῦ ἔλειπε ἡ διάθεση νὰ ὠφεληθεῖ. Ἐφαχνε κάτι κακὸ νὰ βρεῖ καὶ νὰ τὸ κρατήσῃ μέσα του. Ἐνῶ τὸ παιδὶ πὺ σὰς εἶπα πρωτύτερα εἶχε καλὸ λογισμό.

ζ'. Εἶπε πάλι ὁ γέροντας: Τὸ χάρισμα πὺ μᾶς ἔδωσε ὁ Θεὸς δὲν πρέπει νὰ τὸ κάνουμε δικό μας. Νὰ τὸ διαδέχουμε στοὺς ἄλλους. Ὅταν τὸ κάνουμε δικό μας, μπαίνει ὁ ἐγωισμὸς καὶ ἡ ὑπερηφάνεια καὶ τότε θὰ χρειαστεῖ νὰ ξελασκάρει τὴ βίδα ὁ Χριστὸς γιὰ νὰ ταπεινωθοῦμε.

δ'. Εἶπε πάλι: Ἡ ζωὴ σας πρέπει νὰ εἶναι ἀπλή. Νὰ μὴν ἔχετε πολλὰς ἀπαιτήσεις. Νὰ μὴ ζητᾶτε ὅλο εὐκολίες. Κάποτε μοῦ εἶχε φέρει ἐδῶ ἓνας Γερμανὸς κάποιο μηχανήμα πὺ ἔκοβε τὸ ψωμὶ φέτες. Μοῦ τὸ δῶρισε γιὰ εὐκολία μου. —Μὰ τί εἶναι αὐτό; τοῦ εἶπα. Ἐγὼ δὲν τὸ χρειάζομαι. Ὑστερα δὲν ἔχω καὶ πάντα ψωμί...

ι'. Εἶπε πάλι γιὰ τὸ ἴδιο θέμα: Παλιότερα οἱ ἄνθρωποι εἶχαν στὸ ζωνάρι ἓνα μαχαίρι, «λεβέντη» τὸ λέγανε, καὶ κόβανε ὅ,τι ἤθελαν. Τώρα ὅμως ἔβγαλαν μηχανήμα καὶ τὰ χέρια τους μένουν ἀδούλευτα, γι' αὐτὸ τοὺς πονᾶνε καὶ κάνουν μασάζ.

ια'. Εἶπε πάλι: Σὲ λίγο οἱ ἄνθρωποι θὰ μπαίνουν μέσα στὸ βλῆμα καὶ θὰ φτάνουν σὲ λίγα λεπτὰ στὴ Γαλλία. Αὐτὰ δὲν εἶναι σωστά. Αὐτὰ εἶναι τρέλα.

ιβ'. —Γέροντα, δὲ θὰ ἔρθεις στὴν Κόνιτσα νὰ σὲ δοῦμε; τὸν ρωτήσαμε.

Κι ἐκεῖνος ἀπάντησε:

—Μπά, τὸ αὐτοκίνητο τώρα πάλιωσε καὶ χάλασε. Καὶ τώρα πού εἶναι χαλασμένο ἔχει πολλοὺς ἐπιβάτες...

ιγ'. —Γέροντα, ἐγὼ ἔχω πονοκεφάλους, εἶπε ἓνας ἀπὸ τὴν παρέα.

Καὶ ὁ γέροντας ἀπάντησε:

—Νὰ προσέξεις πολὺ ἐσύ. Μπορεῖ νὰ πάθεις τίποτε χειρότερο. Νὰ πᾶς στὸ σουπερ μάρκετ ν' ἀγοράσεις λίγη καλὴ ἀδιαφορία. Νὰ ξέρεις ἀκόμα ὅτι δὲ φτάνει ἡ πίστη μόνο. Χρειάζεται ἐμπιστοσύνη στὸ Θεό.

ιδ'. Εἶπε πάλι: Νὰ μὴ μένει πολὺ χρόνο μέσα σας ὁ κακὸς λογισμὸς, γιατί κάνει ζημιὰ. Μοιάζει μὲ τὴ μύγα πού κάθεται πάνω στὸ κρέας καὶ γεννάει αἰγά. Σὲ λίγο τὸ κρέας σκουληκιάζει. Ἔτσι καὶ ὁ κακὸς λογισμὸς, ὅταν μένει στὸ νοῦ, κάνει μεγάλη ζημιὰ.

ιε'. Εἶπε πάλι: Κάποτε μοῦ ἦρθε ἐδῶ ἓνας πονεμένος πατέρας πού εἶχε τὸ γιό του μὲ λευχαιμία καὶ μοῦ ζήτησε νὰ προσευχηθῶ. Τοῦ εἶπα: Ἐγὼ κάτι θὰ κάνω, ἀλλὰ πρέπει καὶ σὺ νὰ βοηθήσεις. Βέβαια δὲν ξέρεις ἀπὸ πνευματικά. Ἀπλῶς νὰ κόψεις τὸ τσιγάρο. Πρὸθυμα τὸ δέχτηκε καὶ φεύγοντας μ' εὐχαρίστησε. Τὸ παιδί ἄρχισε νὰ καλυτερεύει μέρα μὲ τὴ μέρα. Ὁ πατέρας ἔβλεπε τὸ θαῦμα, μὲ τὸν καιρὸ ὅμως ξεχάστηκε καὶ ξανάρχισε τὸ κάπνισμα. Τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν ἡ ὑποτροπὴ τῆς ἀσθενείας τοῦ παιδιοῦ. Μετὰ ἀπὸ δυὸ χρόνια ἦρθε πάλι ὁ πατέρας καὶ μοῦ διηγήθηκε τί συνέβη. Τὸν ρώτησα γιατί ἄφησε τὸν πνευματικὸ ἀγώνα. Τοῦ εἶπα ὅτι ὁ Θεὸς θέλει νὰ δεῖ καὶ κάποια προσπάθεια.

Ἔτσι εἶναι. Δὲ φτάνει μόνο ἡ προσευχὴ τοῦ ἄλλου. Χρειάζεται καὶ οἱ ἄλλοι νὰ προσπαθοῦν καὶ νὰ προσεύχονται.

ιστ'. Εἶπε ὁ γέροντας σχετικὰ μὲ τὴν ἀντιμετώπιση τῶν ἠθικῶν σκανδάλων πού ξεσποῦν: Χρειάζεται προσοχή. Πρέπει νὰ βοηθηθεῖ ὁ ἀδελφός. Νὰ δεχόμαστε τὰ ὅσα λέει γιὰ νὰ δικαιολογηθεῖ καὶ νὰ προσπαθοῦμε νὰ τὸν βοηθήσουμε μὲ τὴν ἀγάπη. Ἄν ὅλοι τὸν περιφρονήσουν, τότε τί θὰ γίνει; Δὲν ὑπάρχει δρόμος καὶ γιὰ τὸ φεγγάρι, γιὰ νὰ

καταφύγει ἐκεῖ. Θέλει προσοχή καὶ ἀγάπη. Πρέπει νὰ μπαίνουμε ἐμεῖς στὴ θέση τοῦ ἄλλου γιὰ νὰ καταλαβαίνουμε τί πρέπει νὰ γίνει.

ιζ'. Διηγήθηκε πάλι ὁ γέροντας: "Ένας γέρος 78 ἐτῶν ποὺ ἡ γυναίκα του δὲν εἶχε σαράντα μέρες πεθαμένη, μοῦ ζήτησε νὰ προσευχηθῶ γιὰ νὰ τὸν βοηθήσει ὁ Θεὸς νὰ βρεῖ μιὰ νέα γυναίκα καὶ ὀρησκευόμενη γιὰ νὰ ξαναπαντρευτεῖ. Μά, τοῦ λέω, τί πράματα σκέφτεσαι. Δὲ βλέπεις ἐδῶ τοὺς καλόγερους, οἱ ὁποῖοι ἀφιέρωσαν ὅλη τους τὴ ζωὴ στὴν παρθενία ἀπὸ μικρὰ παιδιὰ; Κι ἐσύ ζητᾶς νὰ παντρευτεῖς πάλι; Μὰ πότε θ' ἀσχοληθεῖς καὶ λίγο μὲ τὴν ψυχὴ σου;

Τί νὰ πεῖ κανένας. Εἶδατε τί σκεφτόταν;

ιη'. Εἶπε πάλι ὁ γέροντας: Λαβαίνω πολλὰ γράμματα ἀπὸ καρκινοπαθεῖς, καρδιοπαθεῖς καὶ ψυχασθενεῖς. Μοῦ ζητοῦν νὰ προσευχηθῶ. Ὑπάρχει πολὺς πόνος. Στὰ γράμματα δὲν ἀπαντῶ. Εἶναι πολλὰ καὶ δὲν προλαβαίνω.

ιδ'. Σὲ ἐρώτηση ποῖο κόμμα πρέπει νὰ ψηφίζουν οἱ χριστιανοί, ὁ γέροντας εἶπε ἀλληγορικά: Νὰ προτιμᾶτε τὶς ἐλιές ποὺ δὲν ἔχουν δάκο. Ἄν δὲν ὑπάρχουν τέτοιες, νὰ προτιμᾶτε ἐκεῖνες ποὺ ἔχουν λιγότερο δάκο. Φαίνονται αὐτὲς ποιὲς εἶναι.

κ'. Εἶπε πάλι: Ἄντε τώρα, νὰ πᾶτε στὸ καλό. Νὰ κάνω κι ἐγὼ τὰ πνευματικά μου.

Στὴν καλύβη τοῦ ἁγ. Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου

Φεύγοντας ἀπὸ τὴν «Παναγούδα» τοῦ π. Παϊσίου, πήραμε τὸ μονοπάτι ποὺ θὰ μᾶς ἔβγαζε στὸ κελὶ τοῦ π. Μωυσῆ. Ἦδη εἶχαμε θερμανθεῖ πνευματικὰ καὶ θεωρούσαμε τοὺς ἑαυτοὺς μας εὐτυχεῖς, γιὰτὶ ἀξιωθήκαμε νὰ γευθοῦμε καρποὺς ἀπὸ τὸ Περιβόλι τῆς Παναγίας. Ὁ π. Μωυσῆς μοῦ εἶναι γνωστός, ὅπως εἶναι γνωστός καὶ σὲ πολλοὺς ἄλλους ἀπὸ τὶς ὁμιλίες του σὲ διάφορες πόλεις καὶ ἀπὸ τὰ ὠραῖα του βιβλία μὲ τὰ ὁποῖα μεταφέρει τὸ μήνυμα τοῦ Ἁγίου Ὄρους στὸν ταραγμένο μας κόσμο.

Μᾶς δέχτηκε μὲ προθυμία καὶ εὐκόλα ἄρχισε ἡ συζήτηση. Πολλὴ ὥρα μᾶς μίλησε γιὰ τὴ θεολογία τοῦ πόνου. Ὄντας ὁ ἴδιος ἀσθενής, ἔχει σχετικὲς ἐμπειρίες στὶς ὁποῖες στήριζε τὰ λεγόμενά του. Δεχόμαστε κι ἐμεῖς ὅτι πράγματι ὁ πόνος ὁδηγεῖ στὴ σωτηρία καὶ πρέπει νὰ τὸν δεχόμαστε μὲ δοξολογία καὶ εὐχαριστία.

Μᾶς μίλησε ἀκόμη γιὰ τὴν ἐξομολόγηση καὶ τὴν ἀναγκαιότητά της, γιὰ τὸν καλὸ λογισμό, γιὰ τὴ μετριοπάθεια καὶ συγκατάβαση ποὺ πρέπει νὰ ἐκδηλώνουμε στοὺς ἀδελφούς.

Ἡ ἐπίσκεψή μας στὸ περιποιημένο καὶ γεμάτο βιβλία κελλί τοῦ π. Μωυσῆ ἦταν μιὰ δεύτερη πνευματικὴ ἐμπειρία. Ἀναχωρήσαμε ἀργὰ τὸ ἀπόγευμα.

Μοναχικὴ κουρὰ

Στὴν ἱερὰ Μονὴ Κουτλουμουσίου διανυκτερεύσαμε καὶ εἶχαμε τὴν εὐκαιρία νὰ παρακολουθήσουμε μοναχικὴ κουρὰ εἰς μεγαλόσχημον. Ἡ ἀτμόσφαιρα ἦταν συγκινητικὴ. Μετὰ τὴ θεία Λειτουργία ἐπακολούθησε στὸ συνοδικὸ κέρασμα καὶ ὁ ἡγούμενος π. Χριστόδουλος μίλησε γιὰ τὴν Ἐκκλησία καὶ τοὺς ἐπισκόπους της, οἱ ὁποῖοι πρέπει νὰ λένε μὲ παρρησία τὴν ἀλήθεια. Ὁ πόνος του γιὰ τὴν πορεία τῆς Ἐκκλησίας ἐκδηλώθηκε μὲ ἄφθονα δάκρυα.

Ἀπὸ τὸ μοναστήρι ἀναχωρήσαμε στὶς 11 τὸ πρωί. Ἦταν ἡ δεύτερη μέρα στὸ Ἅγιον Ὄρος. Τώρα πιά ἀπολησμονήσαμε τὸν κόσμον. Κάθε μας κουβέντα εἶχε ἀγιορειτικὸ περιεχόμενο. Χαίρομαι ποὺ οἱ δύο μου σύντροφοι μένουν εὐχαριστημένοι. Σὰν παλιότερος ἐγὼ στὸν Ἄθωνα, δίνω τὶς ἀνάλογες ἐξηγήσεις καὶ πληροφορίες γιὰ νὰ ἐκτιμήσουν ὅσο γίνεται καλύτερα τὴν πνευματικὴ ζωὴ τῶν μοναχῶν.

Μικροὶ καὶ μεγάλοι σταθμοί. Καὶ μία παρένθεση

Ἐπόμενος σταθμὸς μας τὸ Μπουραζέρι. Ἐδῶ συναντήσαμε τὸν π. Κύριλλο, πατριώτη μας ἱερομόναχο. Μᾶς

ἐνημέρωσε γιά πολλά ἀγιορειτικά θέματα, ἀλλά καί γιά τή λύση τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ζητήματος τῆς Βορείου Ἡπείρου, μόλις δοθεῖ ἡ θρησκευτική ἐλευθερία. Μᾶς εἶπε γιά τοὺς νέους μοναχοὺς, γιά τὴν ἀφοσίωσή τους στὰ μοναχικά καθήκοντα, γιά τὶς δυσκολίες ποὺ ἀντιμετωπίζουν στὴν ἀνακαίνιση τῶν παλιῶν κελιῶν, ἀλλά καί γιά τὸ προορατικὸ χάρισμα ποὺ ἔχουν μερικοὶ μοναχοί, ἂν δηλ. εἶναι διαρκές ἢ ἔκτακτο. Ἰσχυρίσθηκε ὅτι τὸ χάρισμα αὐτὸ εἶναι ἔκτακτο καί τὸ δίνει ὁ Θεὸς σὲ μερικοὺς ἀνθρώπους, ὅταν πρόκειται νὰ βοηθηθοῦν πνευματικὰ οἱ ἀδελφοί.

Ἐδῶ θὰ πρέπει ν' ἀνοίξω μιὰ παρένθεση γιά ἓνα σχετικὸ θέμα, προκειμένου ν' ἀρθοῦν μερικὲς παρεξηγήσεις. Στὴν ἐποχὴ μας πολλοὶ ἀνθρώποι ζητοῦν ἀπὸ τοὺς φημισμένους γέροντες τὴ γνώμη τους γιά ποικίλα θέματα. Ὅχι μόνο γιά πνευματικὰ θέματα, δηλ. γιά τὴν προσευχή, τὴν ἀγάπη, τὴ μετάνοια, τὴν ἀνεξικακία, τὶς μεθοδεῖες τοῦ διαβόλου κ.λπ., ἀλλά καί γιά πρόσωπα καί καταστάσεις, γιά παρόντα καί μέλλοντα πολιτικά πράγματα, γιά τὸ τί θὰ συμβεῖ σ' ὅλο τὸν κόσμον, γεγονός ποὺ προδίδει μιὰ ἀρρωστημένη ἐμπιστοσύνη ποὺ ἔχουν στὴν κρίση τῶν γερόντων, ἢ ὁποῖα σὰν ἀνθρώπινη κρίση ἐπιδέχεται ἀμφισβήτηση καί δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ θεωρεῖται πάντοτε ὡς φωνὴ τοῦ Θεοῦ. Καί οἱ γέροντες εἶναι ἀνθρώποι, ἔχουν ἀδυναμίες, σφάλλουν πολλές φορές, ἀδικοῦν τὴν ἀλήθεια ὄχι φυσικὰ ἀπὸ ἰδιοτελή κίνητρα, ἀλλὰ ἀπὸ ἑλλειπὴ ἐνημέρωση ἢ κακὴ πληροφόρηση. Γιατὶ νομίζω ὅτι ὁ γέροντας ποὺ ζεῖ στὴν ἡσυχία τοῦ κελιοῦ του κινούμενος στὸν κατανυκτικὸ χῶρον τοῦ ἱεροῦ βιώματος τῆς εὐχῆς «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ἐλέησόν με» δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ γνωρίζει τὴν ἀξία π.χ. μερικῶν βιβλίων, τὰ ὁποῖα ποτὲ δὲν ξεφύλλισε, ἢ νὰ κρίνει ἓνα πρόσωπο ἄγνωστο σ' αὐτόν. Ὑπάρχει πάντα ὁ κίνδυνος ν' ἀδικήσει. Γι' αὐτὸ χρειάζεται προσοχὴ καί ἀπὸ τὶς δύο πλευρές. Οἱ μὲν νὰ μὴ ρωτοῦν τοὺς γέροντες γιά πράγματα ἄσχετα μὲ τὶς πνευματικὲς τους ἐμπειρίες καί δυσανάλογα μὲ τὶς γνωστικὲς τους ἰ-

κανότητες, οί δὲ γέροντες ἄς μὴ παρασύρονται ἀπὸ τὴν ἐμπιστοσύνη πού τοὺς δείχνουν οἱ ἄλλοι καὶ ἐξωτερικεύουν τὶς ἀπόψεις τους γιὰ ὅλα γενικὰ τὰ θέματα τῆς ζωῆς. Ἐχουμε δυστυχῶς περιπτώσεις ὅπου εὐσεβεῖς ἄνθρωποι ἀπολυτοποίησαν μερικὲς κρίσεις διαφόρων γερόντων καὶ δημιουργοῦν πνευματικὴ φθορὰ στὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας. Ἐδῶ κλείνω τὴν παρένθεση.

Ἀπὸ τὸ Μπουραζέρι συνεχίσαμε τὴν ὁδοιπορία μας πρὸς τὴν Καψάλα, γιὰ τὸ φτωχικὸ κελὶ τοῦ π. Ἰσαάκ. Μείναμε λίγη ὥρα, ἀλλὰ ἐπειδὴ ὁ γέροντας δ' ἀνέβαινε στὶς Καρυές, συνεχίσαμε τὸ δρόμο γιὰ τὴν ἱερὰ μονὴ Σταυρονικήτα καὶ ἀπὸ ἐκεῖ καταμεσήμερο γιὰ τὴν Ἰβήρων. Ἡ διαδρομὴ παρόλη τὴν κάψα τοῦ ἡλίου ἦταν εὐχάριστη. Τὰ κύματα ἔσβηναν ἀφρισμένα στὴν ἀκρὴ καὶ ἐπιστρέφοντας τὰ νερὰ παράσερναν χιλιάδες μικρὰ βότσαλα, διαφόρων μεγεθῶν καὶ σχημάτων, τὰ ὀπρῖα κροτάλιζαν ρυθμικὰ καὶ κοφτά. Τὰ ἴδια βότσαλα ἀπὸ τὸ ἐπόμενο κύμα ὠθοῦνταν πρὸς τὰ ἔξω καὶ ἀκούγονταν ἕνας ἄλλος ὑπόκωφος ἤχος. Παρατήρησα ὅτι ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἀδιάκοπη κατρακύλα ὅλα ἦταν δίχως γωνίες καὶ αἰχμές. Αἰσθητὴ εἰκόνα γιὰ πνευματικὴ ἀναγωγή. Στὴ μονὴ τῶν Ἰβήρων δὲν μπήκαμε, γιὰτὶ ἦταν ὥρα ἡσυχίας. Καθίσαμε ὅμως στὸ μουράγιο ἀρκετὴ ὥρα, περιμένοντας νὰ περάσουν τὰ αὐτοκίνητα τῆς μονῆς Φιλοδέου γιὰ νὰ μᾶς πάρουν. Περὶ τὶς 4 τὸ ἀπόγευμα φθάσαμε στὴ μονὴ Φιλοδέου. Θαυμάσαμε τὴ νοικοκυροσύνη καὶ τὴν ὀργάνωσής της, ἀλλὰ καὶ τὸ διαφορετικὸ πνευματικὸ κλίμα πού ἐπικρατεῖ ἀνάμεσα στοὺς μοναχοὺς.

Στιγμιότυπα στὴ μονὴ Καρακάλου

Τὴν ἄλλη μέρα πήραμε τὸ εὐκολο καὶ σκιερὸ μονοπάτι πού ὀδηγεῖ στὴ μονὴ Καρακάλου, ὅπου τὸ βράδυ εἶχε ἀγρυπνία, γιὰτὶ τὸ καθολικὸ τιμᾶται ἐπ' ὀνόματι τῶν κορυφαίων ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου καὶ μὲ τὸ παλιὸ ἡμερολόγιο

ἦταν 28 Ἰουνίου. Ἀξίζει νομίζω τὸν κόπο νὰ σημειώσω ἐδῶ καὶ νὰ σχολιάσω μερικές εἰκόνες - περιστατικά πού μοῦ προκάλεσαν ιδιαίτερη ἐντύπωση.

α'. Δυὸ μοναχοὶ χαιρετιοῦνται. Ὁ ἓνας ρωτάει: —Τί γίνεται, γέροντα; Καὶ ὁ ἄλλος ἀπαντάει: —Ζοῦμε γιὰ νὰ μὴ ρημάξει ὁ τόπος...

β'. Μὲ διαβεβαίωσε φίλος μου μοναχὸς ὅτι κάποιος ἄλλος μοναχὸς πού πουλάει διάφορα ἀντικείμενα κάνει πολλὴ ἐλεημοσύνη, ἐνῶ εἶναι εὐκόλο νὰ τὸν παραξηγήσει κανεὶς ἐκ πρώτης ὄψεως. Ἀπὸ τὴν πληροφόρηση αὐτὴ κατὰ λαβα τὴ μεγάλη ἀξία τοῦ καλοῦ λογισμοῦ πού πρέπει νὰ ἔχουμε γιὰ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Οἱ αἰσθήσεις συχνὰ μᾶς ἐξαπατοῦν. Θύμα τους ἔγινα κι ἐγὼ πολλές φορές. Καὶ στὴ συγκεκριμένη αὐτὴ περίπτωση. —Ἄγνωστέ μου ἀδελφέ, συγχώρησέ με τὸν εὐόλισθο.

γ'. Τὸ μεσημέρι κατέφθασε στὴ μονὴ ἓνας κραταιὸς παππούς. Στὸ ἀρχονταρῖκι μᾶς ἄρχισε τὶς διηγήσεις τῶν κατορθωμάτων του, ἐκαυχάτο γιὰ τὰ πολλὰ ταξίδια πού εἶχε κάνει στὸ ἐξωτερικὸ καὶ περιέγραφε μὲ ὑπερβολικὸ τρόπο τὰ ὅσα εἶχε δεῖ. Διαπίστωσα ὅτι ὁ γέρος αὐτὸς ἦταν ἀδιάβροχος πνευματικά καὶ ἀτομιστὴς σὲ μεγάλο βαθμό. Τέτοιοι «προσκυνητὲς» δυστυχῶς ὑπάρχουν πολλοί. Πηγαίνουν στὰ μοναστήρια χωρὶς νὰ ἔχουν διάθεση γιὰ κάποια ἀλλαγή στὴ ζωὴ τους. Ἀντίθετα ἔχουν ἀπαιτήσεις γιὰ περιποίηση καὶ παράλογη νοσταλγία παλιότερων ἐποχῶν, ὅταν τὰ μοναστήρια ἦταν σὲ παρακμῇ.

δ'. Οἱ ἐπαῖτες εἶναι συνηθισμένο φαινόμενο στὸ Ὄρος. Ἐφοδιασμένοι μὲ τὴν «πανταχοῦσα» —ἐγγραφο τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος πού τοὺς δίνει τὴν ἄδεια νὰ περιοδεύσουν ὅλο τὸ Ὄρος καὶ νὰ ζητήσουν οικονομικὲς ἐνισχύσεις ἀπὸ τὰ μοναστήρια καὶ τὰ κελιά— συγκεντρώνουν χρήματα. Στὰ πρόσωπα μερικῶν βλέπεις τὸ θράσος καὶ τὴν ἐπαγγελματικὴ διάθεση. Οἱ μοναχοὶ τοὺς γνωρίζουν πολὺ καλά ἀπὸ τὶς συχνὲς ἐπισκέψεις πού τοὺς κάνουν καὶ ἀπὸ τὶς ἀδυναμίες πού ἔχουν.

ε'. Μετὰ τὴν ἀγρυπνία, τὴν ὥρα τῆς τράπεζας, ἄ-

κουσα δυὸ μοναχοὺς νὰ μιλάνε γιὰ κάποιο ἀγιορειτικὸ θέμα. Κρίσεις, κατακρίσεις, ὑπονοούμενα. Κι αὐτὸ συνηθισμένο φαινόμενο ποὺ παγώνει τὶς καρδιές καὶ τσακίζει κόκκαλα. Λυπήθηκα.

Στὸν ἅγιο Παῦλο

Ἀπὸ τὴ μονὴ Καρακάλου φύγαμε μὲ αὐτοκίνητο καὶ κατεβήκαμε στὴ Δάφνη μὲ προορισμὸ τὴν ἱερὰ μονὴ Ἁγίου Παύλου. Ἐδῶ ἡ ἀγάπη τῶν πατέρων μᾶς ξεκούρασε καὶ νιώσαμε τὴν ἡσυχία ἐντονότερη. Τὴν ἄλλη μέρα τὸ πρῶν παρακολουθήσαμε τὴ θεία Λειτουργία καὶ πήραμε καφέ στὸ ἀρχονταρίκι. Βρῆκα τὴν εὐκαιρία καὶ πέρασα λίγη ὥρα μόνος στὸ μπαλκόνι, συνεχίζοντας τὴν πρωινή προσευχή. Ἦμουν ἀπρόθυμος γιὰ συζήτηση. Ἦθελα νὰ μονολογῶ, νὰ στρέφω τὸ νοῦ μου στὴν καρδιά, νὰ λέω τὴν εὐχή καὶ σὲ στιγμὲς κόπωσης νὰ στρέφω τὰ μάτια μου στὴν ἀθωνικὴ φύση. Σὲ τούτη τὴ θέση ἔχω καθίσει πολλές φορές παλιότερα. Εἶναι γνωστὸ ὅτι ὁ Ἅγιος Παῦλος μὲ ἔχει συγκινήσει βαθιὰ ἀπὸ τὸ 1969, ποὺ πρωτοπῆγα στὸ Ἅγιον Ὄρος. Γι' αὐτὸ σὲ κάθε μου ἀποδημία στὸ Ὄρος τὸν ἐπισκέπτομαι.

Χαμηλὰ ἔβλεπα τὴ θάλασσα γαλήνια καὶ πιὸ πάνω τὴν ποταμιά ποὺ χύνεται ὀρμητικὰ ἀπὸ τὸν Ἄθωνα. Κάτω ἀπὸ τὸ μπαλκόνι ὑψώνονταν δέντρα ποὺ παρόλη τὴν προσπάθειά τους, δὲν μπορούσαν νὰ ξεπεράσουν τοὺς τοίχους τοῦ μοναστηριοῦ. Ἀνάμεσά τους μιὰ λεύκα κουνιόταν ἀπὸ τὸν ἀέρα ρυθμικά, ὅπως οἱ πολυέλαιοι στὶς ἀγιορειτικὲς ἀγρυπνίες, μὲ μόνη διαφορὰ ὅτι ἐκεῖνοι κρέμονται ἀπὸ τοὺς τρούλους ἐνῶ ἡ λεύκα εἶναι ἓνας ἀντεστραμμένος πολυέλαιος. Ἀριστερὰ ἔβλεπα τὸ μονοπάτι ποὺ ὀδηγεῖ στὴ Νέα Σκήτη. Ἐκεῖ στὸ σταυροδρόμι ἓνας ἐκ τῶν δύο τῆς παρέας συνομιλοῦσε ἀρκετὴ ὥρα μὲ κάποιο μοναχό. Ἐπιθυμώντας νὰ γνωρίσει τὴν ἔρημο τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ξεκίνησε μόνος του μιὰ καὶ μείς δὲν δείξαμε τόση προθυμία. Ὄταν ἐπέστρεψε τὸ μεσημέρι, ἦταν ἱκανοποιημένος ἀπὸ τοὺς μοναχοὺς ποὺ συνάντησε καὶ τὴν προθυμία τους νὰ τοῦ ἀπαντήσουν σὲ

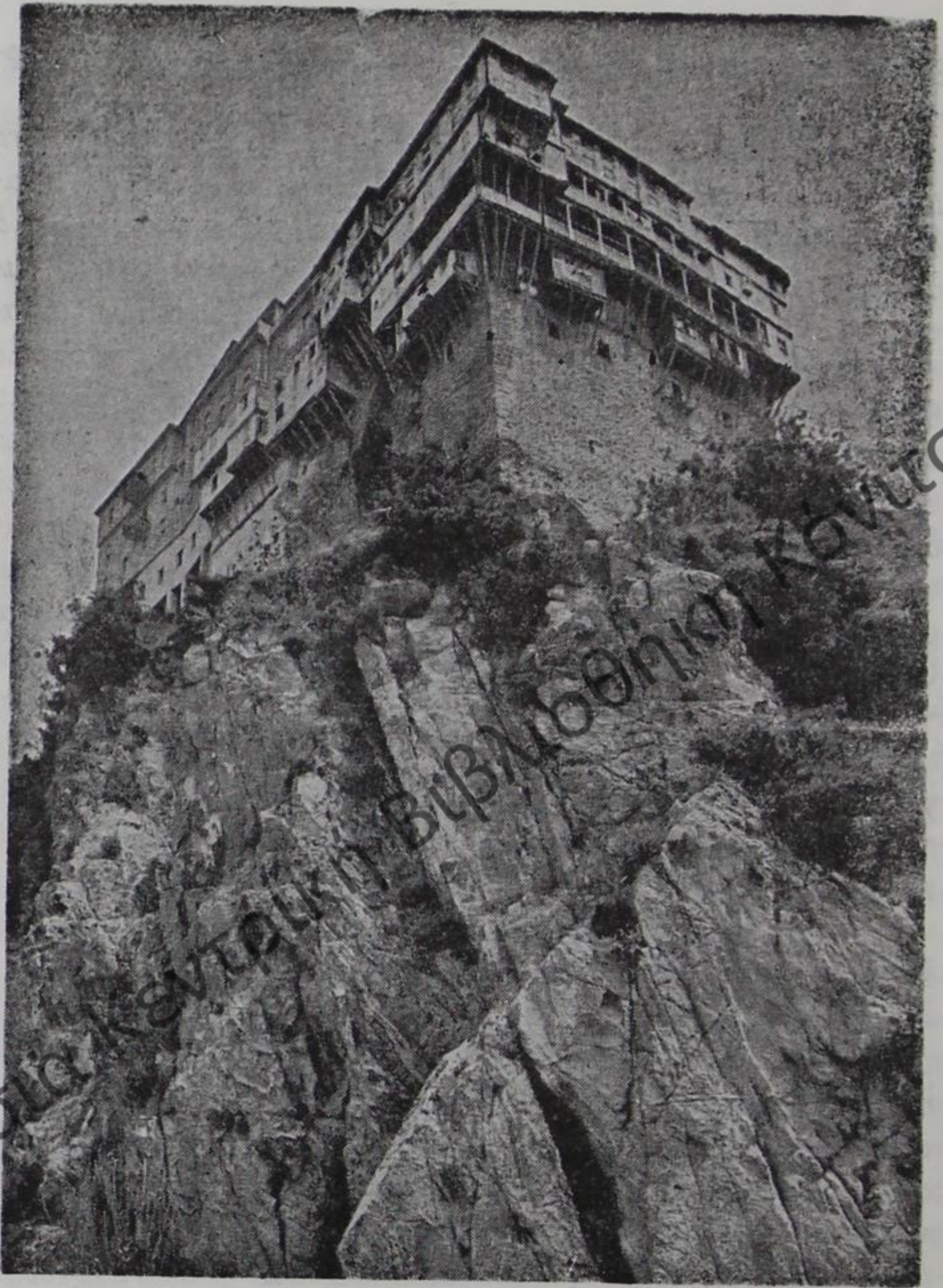
ὅ,τι τοὺς ρωτοῦσε ἀλλὰ καὶ ἐνθουσιασμένος ἀπὸ τὴν ὀμορφιά τοῦ τόπου.

Ἄργα τὸ ἀπόγευμα ξεκινήσαμε γιὰ τὴν ἱερὰ μονὴ Διονυσίου. Προτίμησα νὰ προπορευθῶ γιὰ νὰ χαρῶ τὴ διαδρομὴ, τὸ δύσκολο μονοπάτι, τὰ βράχια, τοὺς γλάρους, τὰ διάφανα νερὰ τῆς θάλασσας καὶ ν' ἀνασύρω παλιότερες ἐμπειρίες ἀπὸ τὸ ἀρχεῖο τῆς καρδιάς μου, νὰ φρεσκάρω κατανυκτικὰ βιώματα, πὺ ἐχουν παραμεριστεῖ κάπως ἀπὸ τὶς βιοτικὲς μέριμνες. Κάθισα στὰ μυτερὰ βράχια κι ἔβλεπα κάτω τὴ θάλασσα. Ἐπανελάβα πολλές φορές τὸ «Δόξα σοι, ὁ Θεός». Ὁ ἰδρώτας ἐξατμιζόταν καὶ τὸ ἀεράκι μου δρόσιζε τὸ πρόσωπο. Οἱ ἀκτίνες τοῦ δύοντος ἡλίου ἔπεφταν πάνω στὶς ρυτίδες τῆς θάλασσας καὶ ἀνακλόνηταν. Οἱ τρεμάμενες λάμπεις τοὺς ἀναπαράγονταν συνεχῶς καὶ ἔμοιαζαν μὲ ἀεικίνητες μικρὲς πυγολαμπίδες. Πιο κεῖ τέσσερις γλάροι συνομιλοῦσαν καθὼς ξεκουράζονταν ἀκίνητοι πάνω στὰ γαλανὰ νερά, ἐνῶ πιο πέρα ἕνας ἄλλος ζοῦσε τὸ μοναχικὸ βίον. Ἄγνές ἀγιορείτικες εἰκόνες πὺ μόνο ἀριστοτέχνες τοῦ λόγου καὶ τοῦ χρωστήρα θὰ μπορούσαν νὰ περιγράψουν καὶ ν' ἀποτυπώσουν.

Μὲ τὸ γέροντα Θεόκλητο

Στὴ Διονυσίου φτάσαμε τὴν ὥρα τοῦ ἑσπερινοῦ. Μετὰ τὴν πρᾶπεζα πήγαμε ἀπέναντι, στὸ κελὶ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, ὅπου ἡσυχάζει ὁ π. Θεόκλητος, γνωστὸς συγγραφέας καὶ παλιὸς ἀγιορείτης γέροντας. Μόλις χτυπήσαμε γιὰ νὰ μᾶς ἀνοίξει, βγῆκε στὴ βεράντα νὰ δεῖ ποιοὶ εἴμαστε. Παρόλο πὺ ἦταν κουρασμένος, γιὰτὶ εἶχαν προηγηθεῖ καὶ ἄλλοι ἐπσκέπτες, μᾶς δέχτηκε καὶ ἀρχίσαμε τὴ συζήτηση.

Ὁ γέροντας ἀρχίζει πάντα μὲ τὴ συγκλονιστικὴ ἀλήθεια τῆς πίστες μας, τὴ σάρκωση δηλ. τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ χάριν τῆς δικῆς μας σωτηρίας. Καὶ τονίζει τὴν ἀγάπη πὺ τοῦ ὀφείλουμε. Ὄταν ὀλοκλήρωνε τὴ σκέψη του ἔλεγε ἐκφώνως τὸ «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ἐλέησόν με» καὶ προχωροῦσε στὴ διατύπωση ἄλλης σκέψης. Ἄλλοτε πάλι ἐπανα-

Ἡ Ἱερὰ Μονὴ Διονυσίου

λάμβανε τὸ «Δόξα σοι, ὁ Θεός». Πολλές φορές προέτρεψε τοὺς δύο συνοδοιπόρους μου νὰ καταργήσουν τὴν τηλεόραση καὶ νὰ λένε τὴν εὐχή.

Στὸν π. Θεόκλητο αἰσθανθήκαμε ἄνετα, γιατί εἶναι πληθωρικός στὸ λόγο, ἔχει ἀνοιχτὴ σκέψη καὶ γνωρίζει τίς

δυνατότητες καὶ τὶς δυσκολίες τῶν ἐν τῷ κόσμῳ ἀδελφῶν. Μετὰ ἀπὸ δύο ὥρες βγήκαμε ἀπὸ τὸ κελὶ γιὰ νὰ πᾶμε στὸ μοναστήρι. Μᾶς συνόδεψε μέχρι τὸ κάγκελο τῆς ἔξω αὐλῆς λέγοντάς μας καὶ πολλές ἄλλες παραινέσεις. Ἐπὶ νῆλθε στὸ θέμα τῆς «εὐχούλας» καὶ μᾶς εἶπε ὅτι γαληνεύει τὴν ψυχὴ καὶ ἐλευθερώνει τὸ νοῦ ἀπὸ τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς. Ἡ πλούσια διδασκαλία τοῦ π. Θεοκλήτου ἦταν τὸ ἐπισφράγισμα τῆς πνευματικῆς μας συγκομιδῆς στὸ "Ἅγιον" Ὄρος.

Διανυκτερεύσαμε στὸ μοναστήρι. Στὰ πανύψηλα μπαλκόνια του μείναμε τὸ βράδυ πολλές ὥρες ἐν σιωπῇ καὶ προσευχῇ. Ἡ νύχτα ἦταν ἀσέληνη. Στὴν ἀπέραντη γαλήνη, ὅπου ἡ προσευχή μας παρατεινόταν πέρα ἀπὸ τὸ μεσονύκτιο, εἴχαμε ἀκοίμητους συντρόφους τὰ ψιθυρίσματα τῆς ἡσυχίας θάλασσας ποὺ ἰσοκρατοῦσαν στὴ δική μας μυστικὴ ψαλμωδία.

Τὸ πρωὶ παρακολοῦθήσαμε τὴ θεία Λειτουργία στὸ παρεκκλήσι τοῦ κοιμητηρίου. Πρόσεξα ἀνάμεσα στοὺς ἀπεριττους τάφους ἐκεῖνον τοῦ ἀείμνηστου Γέροντα Γαβριὴλ καὶ θυμήθηκα τὸν πρόθυμο ἡγούμενο καὶ στοργικὸ ἔξομολόγο, ὁ ὁποῖος μὲ εἶχε παραδειγματίσει ὅταν ἦμουν λαϊκός.

Κατηφορίζονται γιὰ τὸν ἄρσανά σκορπισμένοι, ἕνας μοναχὸς μὲ πλησίασε, δώσαμε κάποια γνωριμία καὶ μὲ γύρισε στὸ κατανυκτικὸ ἐκκλησάκι ποὺ εἶναι στὸ μεγάλο κτίριο τοῦ ἄρσανᾶ. Ἄναψε τὰ καντήλια, προσκύνησα μὲ συγκίνηση καὶ μακάρισα τὸ μοναχὸ γιὰ τὴν πραότητά του. Τὸν εὐχαρίστησα καὶ γιὰ κάποιο θαῦμα ποὺ μοῦ διηγήθηκε. Ἀπὸ τὸ μοναδικὸ παραθυράκι τῆς ἐκκλησίας εἶδαμε τὸ καράβι νὰ πλησιάζει κι ἔπρεπε νὰ βιαστοῦμε. Ἡ ἱερὴ μας ἀποδημία στὸ Ὄρος εἶχε ὀλοκληρωθεῖ. Ἀποχαιρετοῦμε τὸν ἱερὸ τόπο καὶ κατὰ τὴν ἐπτάωρη διαδρομὴ ἀπὸ Οὐρανούπολη γιὰ Κόνιτσα ἐπανερχόμεστε στὰ ὅσα εἶδαμε, στὰ ὅσα ἀκούσαμε καὶ προπαντὸς στὰ ὅσα ζήσαμε.

6. Ο ΓΕΡΩΝ ΘΕΟΚΛΗΤΟΣ ΔΙΟΝΥΣΙΑΤΗΣ

Με ιδιαίτερον ἐνδιαφέρον παρακολουθῶ τὰ δημοσιεύματα τοῦ γέροντος Θεοκλήτου τοῦ Διονυσιάτου, βιβλία καὶ ἄρθρα, ἀπὸ εἰκοσαετίας. Ὁμολογῶ ὅτι αὐτὰ ἔγιναν ἡ αἰτία νὰ συγκινοῦμαι ἀπὸ τὰ ἀσκητικὰ κείμενα καὶ νὰ τρέφω βαθειὰ ἐκτίμηση στοὺς ἀγιορεῖτες πατέρες καὶ γενικότερα στὸ μοναχισμό.

Τελευταῖα ἡ συγγραφικὴ δραστηριότητα τοῦ γέροντος Θεοκλήτου εἶναι ἐντονη καὶ κατ' ἐξοχὴν πολύτιμη, ἀφοῦ τὰ κείμενά του, κατὰ κοινὴ παραδοχὴ, εἶναι πυξίδα γιὰ μιά, χωρὶς παρεκκλίσεις καὶ νοθεύσεις, ὀρθόδοξη πορεία. Ἐπειδὴ πολλοὶ νέοι ὀρθοδοξοῦμενοι δὲν ἔχουν ἀκούσει τὸν ὀρθόδοξο λόγο ἀμιγῆ, ἀλλὰ πλανῶνται συχνὰ ἀπὸ νέες θεωρίες καὶ ἀναλύσεις, εἶναι χρήσιμο νὰ μαθητεύσουν στὰ βιβλία τοῦ γέροντος Θεοκλήτου, γιὰ νὰ γνωρίσουν τὸ σαφέστατο περὶ Ὁρθοδοξίας λόγο του. Ἴσως καὶ τοῦτο τὸ σημεῖωμα νὰ δώσει κάποιο ἐρέθισμα.

Ἐξιστορῶ στὴ συνέχεια δύο ἐνθυμήσεις ἀπὸ τὴ γνωριμία μου μὲ τὸ γέροντα καὶ παραδέτω μιὰ ἐπιστολὴ του, πού τὴν θεωρῶ ὠφέλιμη καὶ οἰκοδομητικὴ καὶ γιὰ τοὺς σημερινούς νέους, οἱ ὁποῖοι ἐνδεχομένως ἀντιμετωπίζουν παρόμοιες πνευματικὲς καταστάσεις. Ἡ ἐπιστολὴ ἀπευθύνεται στὸν γράφοντα καὶ τὴν ἔλαβε ὅταν ὑπηρετοῦσε στρατιώτης στὴ Βόρειο Ἑλλάδα, τότε πού ἡ δίψα γιὰ πνευματικὸ λόγο ἦταν μεγάλη μέσα στὸν καύσωνα τῆς στρατιωτικῆς ζωῆς.

1. Δύο ἐνθυμήσεις

Μπροστὰ ἀπὸ εἴκοσι χρόνια περίπου οἱ τελειόφοιτοι τῆς Ἀνωτέρας Ἐκκλησιαστικῆς Ἀκαδημίας Θεσσαλονίκης εἶχαμε πραγματοποιήσει μιὰ ἐπίσκεψη στὸ "Ἅγιον" Ὄρος. Τότε ἀναζητήσαμε στὸ Διονυσιάτικο κονάκι στὶς Καρυές τὸ

γέροντα Θεόκλητο, ἐπιβλητικὴ λόγια μορφή τοῦ "Ορους. Σὲ κάποια πλαγιά, δίπλα ἀπὸ τὸ κονάκι, καθισμένοι «πρασιαὶ πρασιαί», συνομιλούσαμε, καθηγητὲς καὶ σπουδαστὲς, ἐπὶ ὥρες. Θυμοῦμαι πὺ ὅλοι ἀνεξαίρετα ἀπορροφούσαμε τοὺς μεστοὺς λόγους τοῦ μὲ πνεῦμα μαθητείας, κάτι πὺ δὲν συνέβαινε στὶς αἴθουσες τῆς Σχολῆς. Μετὰ τὴν κοινὴν συνομιλία ἄρχισαν οἱ κατ' ἰδίαν συνεντεύξεις, πὺ μόνο ὁ χρόνος τῆς ἀναχώρησης τὶς διέκοψε. "Ολοι εἶχαμε ζητήσῃ τὴ γνώμη τοῦ γιὰ κάτι προσωπικό. Καὶ ὅλοι φυσικὰ λάβαμε τὴν πρέπουσα ἀπάντηση. Σὲ μερικοὺς μάλιστα σπουδαστὲς ἐκείνη ἢ ἐκτενὴς συνομιλία μὲ τὸν γέροντα Θεόκλητο ἔπαιξε σπουδαῖο ρόλο στὴν μετέπειτα ἱερατικὴ τους διακονία.

Μιὰ ἄλλη φορὰ βρεθῆκαμε τρεῖς ὑποψήφιοι κληρικοὶ στὶς Καρυὲς κοντὰ στὸ γέροντα. Διανυκτερεύσαμε κιόλας στὸ κονάκι. Ἦταν καὶ τότε μιὰ ἄλλη εὐλογία. Πανδαισία, μέθη ἱερή, γεύση ἄλλης ζωῆς. Καθίσαμε ὥρες στὴν ἀπλωταριά. Συζήτηση, νουθεσίες, κατάνυξη. Ὁ γέροντας μὲ ἔξαρση μᾶς μίλησε γιὰ τὴν ἱερωσύνη, γιὰ τὸν μοναχισμό, γιὰ τοὺς Πατέρες, γιὰ τὴν «εὐχούλα» καὶ γιὰ πολλὰ ἄλλα. Εἶχαμε τὴν εὐκαιρία νὰ μάθουμε τί εἶναι ἢ ὑπακοὴ στοὺς μοναχοὺς, πὺ φυσικὰ διαφέρει πολὺ ἀπὸ τὴν πειθαρχία πὺ ζητοῦν πολλοὶ ἐπίσκοποι ἀπὸ τοὺς κληρικοὺς. "Αλλο ὑπακοὴ καὶ ἄλλο πειθαρχία. Τότε ὁ γέροντας εἶχε κοντὰ του τὸ μοναχὸ Καλλίνικο, ἓνα χαριτωμένο ἀγγελόμορφο καλογέρι. Γιὰ νὰ μᾶς δείξει τὴν ἀρετὴ τῆς ὑπακοῆς ἔκανε στὸν ὑποτακτικό του μερικὲς «ἀσκήσεις». Τὸν φώναξε δυνατὰ καὶ τοῦ εἶπε μὲ ὕφος σκαιὸ νὰ πάει νὰ ποτίσει τὸν κῆπο, πὺ ἦταν κάτω ἀπὸ τὴν ἀπλωταριά. Ὁ Καλλίνικος πρόθυμα πῆγε καὶ ἀνοιξε τὸ νερὸ πὺ ὀρμητικὰ γέμιζε τὰ αὐλάκια.

—Καλλίνικε, πρόσεχε, θὰ τὰ πνίξεις, τοῦ φώναξε ὁ γέροντας.

—Εὐλόγησον, ἀπαντᾷ ὁ μοναχὸς καὶ λιγοστεύει τὸ νερό.

—"Οχι τόσο λίγο. "Ανοιξε κι ἄλλο. Φτάνει.

Σιωπώντας ὁ ὑποτακτικὸς ἐκτελοῦσε.

—Κλείσε, κλείσε, Καλλίνικε. Δὲν προσέχεις...

Καὶ ἄλλα παρόμοια «καψόνια» ἔκανε στὸν ὑποτακτικό του ὁ γέροντας. Εἶδαμε ὅτι ἡ ὑπακοὴ εἶναι δυσκολοκατόρθωτη ἀρετὴ. Ὁ Καλλίνικος βέβαια, «ἀγία ψυχούλα» καθὼς ἦταν, δὲν δυσανασχέτησε καθόλου ἀπὸ τὴ συμπεριφορὰ τοῦ γέροντος.

Τὸ βράδυ μᾶς παρέθεσαν ζυμαρικὰ καὶ ὀλίγον οἶνο γιὰ τὸν πρόσθετο λόγο ὅτι ἡμασταν ὑποψήφιοι ἱερεῖς.

2. Ἡ ἐπιστολὴ

«Καρυαὶ τῆ 17-1-72

Ἀγαπητέ μου ἐν Χριστῷ Διονύσιε, χαῖρέ ἐν Κυρίῳ πάντοτε. Διάβασα τὸ γράμμα σου μαζί μὲ τὸν Καλλίνικον —διὰ νὰ τὸν καταστήσω ὀφειλέτην διὰ νὰ προσεύχεται ὑπὲρ τῆς ἀγάπης σου— ὅστις χθὲς ἀνεχώρησεν ἀπὸ τὸ Κονάκι, “μετατεθεὶς” εἰς τὴν Μονήν.

Σὲ εὐχαριστῶ δι’ ὅσα καλὰ καὶ παρ’ ἀξίαν γράφεις περὶ ἐμοῦ, ἀμοίρου παντὸς καλοῦ καὶ ἔχοντος ἀνάγκην πολλῶν προσευχῶν καὶ πολλῶν δακρῶν.

Ζητιᾶς συμβουλὰς καὶ λόγους πνευματικούς. Νομίζω, Διονύσιε, («καλὲ Διονύσιε», ὅπως ὁ Ἀρεοπαγίτης ὁμώνυμός σου ἀναφέρεται εἰς ἓνα τῶν μικρῶν, ἀλλ’ ἀριστουργηματικῶν συγγραμμάτων του), ὅτι σήμερα μὲ τὸ πλῆθος τῶν πατερικῶν καὶ πνευματικῶν βιβλίων ποὺ ἔχομεν, δὲν χρειάζεται κανεὶς νὰ διανύη ὁδὸν μιᾶς ἢ δύο ἡμερῶν εἰς τὴν ἔρημον, ὡς ἐγένετο παλαιά, διὰ νὰ εὔρη κάποιον νὰ ζητήσῃ συμβουλὰς. Σήμερα μόνον δι’ ἀπορίας τινᾶς, δύναται νὰ ἐρωτᾷ κανεὶς, αἱ ὁποῖαι γεννῶνται κατὰ τὴν διαδοχὴν τῶν σταδίων τῆς πνευματικῆς ζωῆς. Ἐκεῖνο ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἔχομεν πάντες ἀνάγκην, δὲν εἶναι ἡ θεωρητικὴ στοιχειώσις, ἀλλὰ ἡ πρακτικὴ ἀγωγή. Καὶ πάντες πάσχομεν, κυριώτατα, ἀπὸ ἔλλειψιν καταβολῆς τοῦ ἀπαραιτήτου κόπου διὰ τὴν ἐφαρμογὴν καὶ ἐργασίαν τῶν ἐντολῶν. Ἐκ τῆς μικρᾶς πείρας μου ἔχω διαπιστώσει, ὅτι ὅλοι οἱ ἅγιοι Πατέρες παρεπονοῦντο εἰς τοὺς πιστούς, ὅτι δὲν ἐργάζονται πρακτικῶς τὰς ἐντολάς. Ὁ ἅγιος Μᾶρκος ὁ Ἀσκητῆς π.χ. λέγει: “ἀναγί-

νωσκε τὰς Γραφὰς διὰ πράξεως". Ὁ ἴδιος λέγει: "Ὁ Χριστὸς ἐγκέκρυπται μυστικῶς ἐν ταῖς ἐντολαῖς αὐτοῦ. Καθ' ὅσον τις ἐργάζεται τὰς ἐντολάς, τοσοῦτον καὶ ἀποκαλύπτεται".

Δὲν γνωρίζω, καλὲ Διονύσιε, ποῖα βιβλία διαβάσεις. Πάντως μὴ σοῦ λείψῃ τὸ "Συμβουλευτικὸν Ἐγχειρίδιον" τοῦ ἁγ. Νικοδήμου.

Ὡς πρὸς τὸ θέμα τῆς διαδέσεως τῆς ψυχῆς, μεθ' ἧς προσέρχεσαι εἰς τὸ Μυστήριον τῆς Ἐξομολογήσεως, μὴ νομίσης ὅτι εἶναι δύσκολος ἢ ἐξήγησις. Εἶναι ἡ λεγομένη "ἀναισθησία ψυχῆς" ὑπὸ τῶν ἁγίων Πατέρων, ἐξ ἧς πάσχομεν πάντες. Καὶ ἡ "ἀναισθησία" αὕτη δὲν φανερῶται μόνον εἰς τὸ Μυστήριον τῆς Ἐξομολογήσεως, ἀλλ' εἰς ὅλην μας τὴν ζωὴν, εἰς ὅλας μας τὰς μεγάλας στιγμὰς. Τί αἰσθανόμεθα κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς ἀξίας του; Πῶς αἰσθανόμεθα τὴν ζωὴν, τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ ποῦ μᾶς κρατᾷ, τὴν ἀνενόητον Σάρκωσιν τοῦ Θεοῦ, τὴν ἀγάπην Του, τὰς θείας ἐπαγγελίας Του περὶ τοῦ αἰωνίου χωρισμοῦ ἢ τῆς αἰωνίου ζωῆς; Αἰσθανόμεθα ὡς πρέπει, τὸ Σῶμα καὶ τὸ Αἷμα τοῦ Χριστοῦ, ποῦ μεταλαμβάνομεν; Αὐτὸ τὸ μέτρον, αὕτην τὴν "αἰσθητικότητα" εἶχαν αἱ ἐλεύθεροι παθῶν ψυχαὶ τῶν ἁγίων μᾶς, ἐνεργούμεναι ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Καὶ αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι τὸ γνῶρισμα τῆς ζώσης ἀπὸ τῆς νεκρᾶς ψυχῆς. Διὰ τοῦτο ἔλεγον οἱ Πατέρες: "Πάντα κατ' αἰσθησιν ψυχῆς γενέσθω σοι".

Λοιπὸν, καλὲ Διονύσιε, τὸ φαινόμενον εἶναι γενικόν, ἱερὸν καὶ καθολικώτερον. Ἀδύνατον ἡ ψυχὴ εἰς ἄλλας πλευράς της νὰ εἶναι ζῶσα καὶ εἰς ἄλλας νεκρά. ἢ εἶναι ἢ δὲν εἶναι. Μόνον δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν ἐν προκειμένῳ βαθμοὺς ζωῆς καὶ βαθμοὺς θανάτου. Λοιπὸν; Κλαυθμοὶ καὶ ἰκεσίαι καὶ εὐχαὶ ἀδιάλειπτοι νὰ ἀναστήσῃ ὁ Κύριος τὸν νεκρωμένον νοῦν μας.

Μὲ ἀγάπην Χριστοῦ
Θεόκλητος μοναχὸς Διον.».

***

Κλείνοντας δὲ ἤθελα νὰ πῶ δυὸ λόγια γιὰ τὰ βιβλία

τοῦ γέροντος Θεοκλήτου. Περιττεύουν βέβαια οἱ κριτικὲς καὶ τὰ ἐγκώμια. Ἐκεῖνο, νομίζω, ποὺ συγκινεῖ ἰδιαίτερα εἶναι ἡ σαφήνεια τῶν κειμένων του. Γνωρίζει μὲ πληρότητα τί θέλει νὰ πεῖ καὶ τὸ γράφει σαφῶς. Κάτι ποὺ δυστυχῶς μερικοὶ νέοι μοναχοὶ ὅταν γράφουν δὲν τὸ πετυχαίνουν, ἴσως γιατί σκέπτονται σὰν κοσμικοὶ διανοητές, ἐλεύθερα καὶ ἀσύδοτα, χωρὶς αἴσθησιν πνευματική. Ὁ γέροντας Θεόκλητος ἐνημερώνει, πείθει, συγκινεῖ, ἀνυψώνει καὶ τοὺς κοσμικοὺς ἀκόμη στὸν «Μεταξὺ οὐρανοῦ καὶ γῆς» χῶρο τῶν μοναχῶν.

Εὐχομαι νὰ χαρίζει ὁ Κύριος ἔτη πολλὰ στὸ γέροντα Θεόκλητο ποὺ τόσο μᾶς εὐεργετεῖ καὶ τὸν παρακαλῶ τοῦτο τὸ φτωχὸ κείμενο, «τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν», νὰ τὸ δεχτεῖ σὰν μικρὸ ἀντίδωρο ἀπὸ ἓναν ἱερέα ποὺ μελετᾷ τὰ κείμενά του καὶ πολλὰ τοῦ ὀφείλει.

7. ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ

α'. "Εκφραση αγωνίας

—Κύριε, στήν ἐποχή μας
τὰ ἀπολωλότα γίναμε ἐνενήντα ἐννιά!
Τὸ ἓνα εἶναι κοντά Σου.

Ἄνησυχῶ γιὰ τὸν ποιμένα καὶ τὸ ποῖμνιο, γιὰ τὸν ἑαυτό μου καὶ τὶς ψυχές τῶν ἀδελφῶν μου. Λυπᾶμαι πού σέ μᾶς τοὺς κληρικούς περισσεύει τὸ ὄπλο τῆς ἀερομαχίας καὶ λείπει ἡ ράβδος τῆς ἀγάπης, ἡ ποιμενική.

Βιάζω τὸν ἑαυτό μου νὰ μένω ἀπαθής στὰ καμώματα τοῦ ἐκάστοτε καίσαρα. Δὲν τὸ πετυχαίνω πάντα. Σχημάτισα τὴν πεποίθησή ὅτι σχεδὸν ὅλοι πού κυβέρνησαν τὸ νεοελληνικὸ κράτος, ἦταν ἄνθρωποι χωρὶς φόβο Θεοῦ. Δὲν ἐλπίζω ὅτι αὐριο θὰ εἶναι καλύτεροι. Ἡ ἱστορία ἐπαναλαμβάνεται.

Συγκινοῦμαι ἀπὸ τοὺς μοναχοὺς, ἀπὸ τὸ λυπημένο πρόσωπό τους, ἀπὸ τὸ τριμμένο κομποσχοῖνι τους, ἀπὸ τὸ λυωμένο ράσο τους, ἀπὸ τὸ κομμένο τους δέλημα, ἀπὸ τὴ γενική ἀγάπη τους. Μὲ τὰ ἴδια χαρακτηριστικὰ θέλω καὶ τοὺς ἐπισκόπους, δίχως τὸ ἐγκόσμιο κύρος, μὲ τὴν ἐπιβολὴ τῆς ἀπλῆς τους συμπεριφορᾶς καὶ τῆς ἀπέραντης φιλανθρωπίας, μὲ τὸ λόγο τῆς παρηγορίας καὶ τῆς μετριοπάθειας.

Ὁ λόγος ἐνὸς ἐρημίτη τοῦ Ἁθῶ ξαναγεμίζει τὶς «πεσμένες μπαταρίες μου». Ἐκεῖ καταφεύγω σὲ καιρὸ καταιγίδων. Βαρυαλγῶ ὅταν βλέπω νὰ ἐρειπώνονται τὰ παλιὰ μοναστήρια καὶ νὰ χάνονται τὰ ἁγιασμένα εἰκονίσματα.

Σὲ τοῦτο τὸ σημειωματάριο δὲν διατυπώνω θεωρίες. Προτιμῶ τὴν πρακτικὴ ὁδὸ πού εἶναι ἐπὶ τῆς γῆς, γιατί μὲ τὶς θεωρίες δὲν συνεννοοῦμαστε καὶ ὅλοι γινόμαστε δά-

σκαλοι. Γράφω ἐκεῖνα πού μὲ κάνουν ν' ἀγωνιῶ. Τὰ σημειώνω γυμνά, χωρίς νὰ τὰ ντύνω μὲ ρούχα πού δὲν μοῦ ταιριάζουν. Μισῶ τὰ ὑποκριτικά καὶ συμβατικά γραπτά, αὐτὰ πού ἔχουν καθιερωθεῖ σὲ ἱεροὺς ἀλλὰ καὶ σὲ ἀνίερους χώρους καὶ καλλιεργοῦν τὴν ψευδαίσθησι ὅτι βασιλεύει στοὺς ἀνθρώπους ἡ ἀγάπη, ἐνῶ τὸ πολιτικὸ ψῦχος τῆς καρδιάς δὲν μᾶς ἐπιτρέπει νὰ βλέπουμε τὸν ὅποιο ἀνθρώπο σὰν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ.

Ἀναφέρομαι σὲ ὑπαρκτὰ πρόσωπα καὶ σὲ πραγματικὰ γεγονότα, χωρίς νὰ δίνω ἐπαρκῆ στοιχεῖα πού θὰ γίνονταν ἀφορμὴ νὰ κατακριθῶ ὅτι ἐλέγχω καὶ μειῶνω πνευματικὰ τοὺς ἐνορίτες μου. Προκαταβολικὰ χρειάζεται νὰ κάνω μιὰ δήλωση: Καταγράφοντας τὴν ὀλιγόχρονη ποιμαντικὴ μου πείρα δὲν περιορίζομαι σὲ μιὰ ἐνορία, ἀλλὰ σὲ περισσότερες, ὅσες ἐξυπηρέτησα κατὰ τὴν δεκαετία 1974 - 84. Σκοπός μου εἶναι νὰ γίνουν καὶ ἄλλοι κοινωνοὶ τῆς δικῆς μου ἀγωνίας, νὰ πονέσουν μαζί μου, χωρίς φυσικὰ ν' ἀπελπιστοῦν. Γιατὶ ἂν ἀπελπιστοῦν οἱ ποιμένες, τότε τί θὰ γίνει; Τὸ ποίμνιο θ' ἀπωλεσθεῖ.

β'. Μαρτύριο

Καθημερινὰ διαπιστώνω ὅτι χάνονται ψυχές. Μιὰ ἀπλοϊκὴ καὶ πάσχουσα ἀπὸ ἀμνησία γερόντισσα μοῦ εἶπε τὴν ὥρα πού χτυποῦσα τὴν καμπάνα γιὰ ἔσπερινό:

—Βαρέσεις δὲ βαρέσεις, δὲ σοῦ ἔρχεται κανένας στὴν ἐκκλησία.

—Δὲν πειράζει, ψιδύρισα.

Ὅλο τὸ βράδυ στριφογύριζε στὸ μυαλό μου ἡ κουβέντα τῆς γριάς. Μοῦ εἶπε μιὰ πικρὴ ἀλήθεια. Ἀγωνίζομαι ν' ἀντιμετωπίζω τὴν ἀδιαφορία τοῦ ποιμνίου μου μὲ αἰσιόδοξη ὑπομονή. Ἀπορρίπτω τὰ λογικὰ ἐπιχειρήματά μου, τὶς εὐκόλες κρίσεις, τὶς καταδικαστικὲς ἀποφάσεις. Δὲν ἐκδηλώνομαι. Τὸ μαρτύριό μου τοὺς εἶναι ἄγνωστο.

γ'. Στὴν καμπὴ τῆς ζωῆς

Ὁ χειμώνας εἶναι φοβερός στὴ μικρὴ μου ἐνορία. Ὅχι τόσο ἀπὸ τὶς καιρικὲς συνθῆκες, ὅσο ἀπὸ τὴν ἔλλειψη ἀνθρώπων.

Τὸ ἀπόγευμα σημαίνω γιὰ ἑσπερινό. Μὲ συνοδεύει παντοῦ ἡ ἔρημιά. Μόνο μέσα στὸ ναὸ κουβεντιάζω μὲ τοὺς Ἁγίους. Ἐξω βουβαμάρα. Οἱ λίγοι γέροντες τοῦ χωριοῦ εἶναι τρυπωμένοι στὰ σπιτάκια τους. Κάπου κάπου ξεμυτάει καμιὰ ἀλαφιασμένη γυναικούλα ποὺ τρέχει στὸ τηλεφωνεῖο, γιατί ἔχασε τὴν ἡρεμία της ἀπὸ κάποιο ἄσχημο ὄνειρο. Θέλει νὰ ἡσυχάσει μέσω τοῦ τηλεφώνου. Τὶς περισσότερες ὅμως φορές εἶναι χαλασμένο καὶ δὲ φέρει μηνύματα. Υπάρχουν τρεῖς τέσσερις ποὺ κρέμονται ἀπὸ τὸ σύρμα. Τὶς λυπάμαι.

Οἱ κάπως νεώτεροι γέροντες βγαίνουν στὸ καφενεῖο, πολιτικολογοῦν καὶ ἐπαναλαμβάνουν γιὰ μυριοστὴ φορά τὶς ἰσχνὲς ἰδέες τους καὶ γύρω στὶς ὀχτῶ κρύβονται καὶ αὐτοὶ στὰ σπίτια τους.

Κάποια ψυχούλα μοῦ εἶπε πολλές φορές, ὅτι προτοῦ νὰ κοιμηθεῖ σταυροκοπιέται πρὸς τὰ τέσσερα σημεῖα τοῦ ὀρίζοντα. Κι ἄλλες θὰ κάνουν τὸ ἴδιο. Ἀλλὰ ἡ νύχτα εἶναι θάλασσα καὶ ἡ τηλεόραση σηκώνει κύματα. Χάνουν τὴν ἡσυχία τους. Ἡ εὐαισθησία τῆς ψυχῆς ἐξανεμίζεται ἀπὸ τὶς εἰκόνας καὶ τὰς ἤχους. Κι ὅμως τὴν τηλεόραση τὴ θέλουν.

δ'. Ἰδιότυπη ἐνορία

Ἡ μονότονη ζωὴ τῆς ἐνορίας μου διαρκεῖ ἕξι μῆνες, ἀπὸ τὸν Ὀκτώβριο μέχρι τὸ Μάρτιο. Ἐξαίρεση ἀποτελεῖ τὸ δεκαπενθήμερο τῶν Χριστουγέννων. Τὸ ἴδιο συμβαίνει σὲ ὅλα σχεδὸν τὰ χωριά. Τὰ σχολεῖα ἐκλείσαν πρὸ ἐτῶν. Ὅπου λειτουργοῦν ἀκόμη, δὲν παρατηρεῖται ζωντάνια. Ἐλάχιστοι οἱ μαθητές.

Τοὺς ὑπόλοιπους μῆνες τῆς ἀνοιξῆς καὶ ὅλο τὸ καλοκαίρι ἀλλάζει τὸ σκηνικό. Ξαναγυρίζουν ἐκεῖνοι ποὺ ἔφυγαν

τὸ φθινόπωρο καὶ ὁ πληθυσμὸς τοῦ χωριοῦ σχεδὸν διπλασιάζεται· οἱ ἑκατὸ ψυχές γίνονται διακόσιες. Μόνο στὸ πανηγύρι φτάνουν τὶς ἑξακόσιες.

Τὶς μέρες αἰχμῆς βλέπω τὰ πιὸ παρδαλὰ ρούχα, ἀκούω τὶς πιὸ ἀντιφατικές κουβέντες καὶ ζαλίζομαι κυριολεκτικὰ ἀπὸ τὶς δεοντολογίες τῶν ἀναπτυξιακῶν προγραμμάτων ποὺ λένε εἰδήμονες καὶ μὴ. Ἐπὶ πλέον τὰ ἥδη χαλαρώνουν καὶ οἱ μόνιμοι κάτοικοι τοῦ χωριοῦ ζοῦν δύσκολες ὥρες ἀπὸ τὰ καμώματα τῶν ἐγγονῶν τους.

Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς παρεπίδημους ἐνορίτες μου δὲ μὲ χαιρετοῦν. Ἴσως ἀπὸ ντροπή, ἴσως ἀπὸ ἀγνοια, ἴσως ἀπὸ ἐνοχή. Μερικοὶ ἀγνοοῦν καὶ τὴν εἴσοδο τῆς ἐκκλησίας. Τὸ φέρσιμό τους αὐτὸ μὲ στενοχωρεῖ. Ζητάω ἀπὸ τὸν Χριστὸ κάτι νὰ κάνει. Μὲ τέτοιους ἀνθρώπους εἶναι δύσκολο ν' ἀνοίξεις κουβέντα. Λυπᾶμαι.

ε'. Ζυμωμένος μὲ τὸ θάνατο

Οἱ ταξιδεμένοι εἶναι πολὺ δεμένοι μὲ τὸ χωριὸ τους. Κοινὸ γνῶρισμα τῶν Ἑπειρωτῶν. Ἀγαπᾶμε τὰ βράχια μας κι ἄς εἶναι ἀφιλόξενα. Θέλουμε ἐκεῖ νὰ τελειώσει ὁ δρόμος τῆς ἐπίγειας ζωῆς. Ἀφήνουν λοιπὸν οἱ ἀπόδημοι τελευταία ἐπιθυμία νὰ τους «χωματώσουν» στὴ γενέτειρα. Ἐτσι ἐπιστρέφουν γιὰ μόνιμη κατοίκηση...

Στὶς πόλεις ὅπου ζοῦσαν δὲν εἶχαν καμιὰ σύνδεση μὲ τὴν ἐνορία τους. Οἱ περισσότεροι μάλιστα δὲν γνῶριζαν κανὲν σὲ ποιά ἐνορία ἀνῆκαν.

Κάθε φορὰ ποὺ γνωστοποιεῖται στὸ χωριὸ κάποιος θάνατος, σημαίνει ἢ καμπάνα πένδιμα. Ἡ λύπη γίνεται κοινή. Καὶ πάντα ἐπιστροφή στὴ γενέτειρα. Ὅταν πρωτοῆρθε στὴν ἐνορία μου, μιὰ νέα γυναίκα μὲ ἐνημέρωσε: Ἐδῶ, πάτερ, κάθε δεκαπέντε μέρες θὰ χτυπάει ἢ καμπάνα πένδιμα! Ὁ λόγος τῆς ἐπαληθεύτηκε.

Ἀπόκτησα εἰδίκευση στὴ... νεκρώσιμη ποιμαντική. Οἱ περισσότεροι περιλειπόμενοι δὲν προσδοκοῦν ἀνάστασιν νεκρῶν. Κατευοδώνουν τοὺς συγγενεῖς τους καὶ δὲν προβληματίζονται. Πενθῶ περισσότερο τοὺς ζωντανούς.

στ'. Σπίθες αισιοδοξίας

Στους πολλούς ἡ πίστη κατάντησε ἀνάμνηση καὶ οἱ ἐκδηλώσεις τῆς ἐθιμοτυπία. Πρέπει νὰ ξαναρχίσω ἀπ' τὴ σπορά. Εὐτυχῶς πὺν ὁ καρπὸς τῆς μετάνοιας δὲν ἀργεῖ. Ὁριμάζει καὶ σὲ λίγη ὥρα! Μπορεῖ καὶ τούτη τὴν ἔσχατη ὥρα κάτι νὰ γίνεῖ.

Δὲν μὲ ἐγκαταλείπει ἡ αισιοδοξία.

ζ'. Οἱ κρίκοι ποὺ χάθηκαν

Οἱ ἀπασχολήσεις τῶν ἐνοριτῶν μου ἐξαντλοῦνται σὲ μερικὰ κηπάρια γύρω ἀπὸ τὸ χωριὸ καὶ σὲ δυὸ τρεῖς κατσίκες τὸ κάθε σπίτι. Δουλειὲς χωρὶς ἀπόδοση. Ὡστόσο αὐτὲς οἱ μικροεργασίες δὲν τοὺς ἀφήνουν νὰ ἐκκλησιάζονται τακτικά. Μερικοὶ ἔχουν χάσει τὶς μέρες. Γιουρτὴ καθημερινὴ τὰ ἴδια. Οἱ κωδωνοκρουσίες δὲν ἀλλάζουν τὸ πρόγραμμα. Ὅχι πῶς ὅλοι οἱ ἐνορίτες μου εἶναι ἀδιάφοροι θρησκευτικῶς. Συνήθισαν ὅμως ἄσχημα. Τὸ φαινόμενο αὐτὸ ὀφείλεται πρῶτιστα στὸ γεγονός πὺν στὴν ἐνορία μου ἀπὸ τὸ 1940 μέχρι τὸ 1974 δὲν ἐγκαταστάθηκε μόνιμος ἱερέας. Ἐτσι κόπηκε ἡ ἀλυσίδα τῆς θρησκευτικῆς παράδοσης. Σὲ ποιὸν νὰ ἐπιρρίψω τὶς εὐθύνες; Προτιμότερο νομίζω εἶναι νὰ τὶς μοιραστοῦμε οἱ κληρικοὶ μαζὶ μὲ τοὺς λαϊκοὺς. Ἴσως τότε πλησιάσουμε τὴν ἀλήθεια.

Μὲ βασανίζει τὸ ἐρώτημα: ποῖος θὰ ἀντικαταστήσει τοὺς κρίκους; Τ' ὁμολογῶ ὅτι πολλές φορές προσπάθησα. Δοκίμασα πίκρα, ἔχυσα δάκρυ. Δὲν κατάφερα π.χ. τὶς γυναῖκες νὰ φέρνουν στὴν ἐκκλησία πρόσφορα. Νὰ συνεχίσουν γενικότερα τὴ θρησκευτικὴ παράδοση.

Οἱ ἐργασίες τῶν ἐνοριτῶν μου ἀναστέλλονται, ὅταν ἔχουμε μνημόσυνα. Τότε ὅλοι γενικά, συγγενεῖς καὶ μὴ, ἔρχονται στὴν ἐκκλησία. Κάτι τέτοιες εὐκαιρίες περιμένω γιὰ νὰ τοὺς πῶ δυὸ λόγια. Ὅποια ἄλλη φορὰ θέλησα νὰ μιλήσω ἀπέτυχα, γιατί τὰ στασίδια ἦταν ἄδεια.

Περιμένω μὲ... χαρὰ τὰ μνημόσυνα.

η'. Πικρή μοναξιά

Μιά γριά ζούσε ολομόναχη και διατηρούσε αρκετά πρόβατα χωρίς λόγο, αφού είχε δυο συντάξεις: στρατιωτική και αγροτική. Δεν την είχα δει ποτέ στην εκκλησία. Όμως πάντα με χαιρετούσε και ήθελε την κουβέντα μου. Αυτή λοιπόν ή γριά, χωρίς να υπολογίζει τις καιρικές συνθήκες, όλη την ημέρα βοσκούσε τα ζώα της. Ένα απόγευμα, πηγαίνοντας βιαστικός σ' ένα έξωκλήσι, την είδα να είναι ξαπλωμένη πάνω σε μια μεγάλη πέτρα και να κοιμάται. Κατάκοπη και νηστικιά καθώς ήταν, δεν καταλάβαινε τη δυνατή βροχή που ξαφνικά είχε αρχίσει. Είχε γίνει μούσκεμα. Τη λυπήθηκα περισσότερο, όταν τής μιλήσα και ξύπνησε ανήσυχη. Πετάχτηκε από το πέρισο κρεβάτι της και άρχισε να μου διηγείται τον πόνο της, τα πολλά της βάσανα. Φαινομενικά έδειχνε ότι δεν έχει αγωνία. Μέσα της όμως ένας κόσμος πικρής αφατου πένθους και απελπισίας.

θ'. «...και άγρο κούδαμου»

Κάποτε μιλήσα στους ένορίτες μου για το καθήκον του εκκλησιασμού. Σχημάτισα τη γνώμη ότι τουλάχιστον οί καλοπροαίρετοι, δηλ. οί περισσότεροι, έχουν πεισθεί. Άπεκόμισα όμως και μια ακόμη θλίψη. Κανέναν δεν έπιασε το δίχτυ μου. Την επόμενη Κυριακή συναντηθήκαμε στην εκκλησία μόνο οί τακτικοί.

Μολοντούτο δεν θέλω να πιστέψω ότι οί προσπάθειές μου πηγαίνουν χαμένες. Ό σπόρος πέφτει και οί συνειδήσεις άργοξυπνούν. «Ό Χριστός δουλεύει μέσα στην ψυχή τους», όπως λέει ένας άββας του Άθωνα.

Άνυπαμονώ να δώ την καρποφορία που θά τονώσει την άποσταμένη ύπομονή μου.

ι'. Περιστά και επικίνδυνα

Άκούω πολλά εγκώμια. Στο καφενείο αρχίζουν μερι-

κοί ν' αναφέρονται στο πρόσωπό μου. Τ' ἀκούω χωρίς προσοχή. Ἀφοῦ δὲν πετυχαίνω στοὶ ποιμαντικό μου ἔργο, δὲν συγκινοῦμαι. Τί τὰ θέλω τὰ ὑπερβολικὰ καὶ παρ' ἀξίαν λόγια;

Ἔχουν τάση οἱ ἄνθρωποι νὰ ἐπαινοῦν τὶς διάφορες ἐνέργειες τοῦ παπᾶ. Ἐντυπωσιάζονται ἀπὸ μιὰ κουβέντα του, μιὰ κίνηση, μιὰ δωρεὰν ἐκδούλευσή του πρὸς τὸ χωριό.

Μὲ θυμοῦνται σὲ κάποιον ἄλλο χωριὸ ἰδιαίτερα, γιατί εἶχα τακτοποιήσει τὸ ὀστεοφυλάκιο τους. Εἶχαν συνήθεια νὰ ρίχνουν τὰ ὀστά σὲ μιὰ «μπίμπσα», δηλ. σὲ ἓνα σκοτεινὸ χῶρο ποὺ εἶχε μιὰ τρύπα. Ἐκεῖ εἶχαν συσσωρευτεῖ πολλές δεκάδες ἀνωνύμων κρανίων. Ὅλοι δυσανασχετοῦσαν ἀπὸ τὸ θέαμα, ἀλλὰ καὶ κανεὶς δὲν πλησίαζε. Ἀποφάσισα νὰ ξαναδάψω τὰ ὀστά. Χρειαζόταν τὸ ἐγχείρημα ψυχικὴ ἀντοχή. Ὅταν ἀνοίξαμε μὲ τὸν ἐργάτη μιὰ πόρτα, εἶδαμε τὸν ὄγκο τῶν ὀστῶν. «Θρηνῶ καὶ ὀδύρομαι, ὅταν ἐννοήσω τὸν θάνατον...». Τὰ μεταφέραμε ὅλα σὲ νέο τάφο. Τότε ἐνίωσα ἔντονα τὴ ματαιότητα τῆς ζωῆς, ταπεινώθηκα καὶ παράλληλα ἔχασα γιὰ λίγες μέρες τὴν ὄρεξη γιὰ φαγητὸ καὶ γιὰ κάθε δραστηριότητα.

Ἡ τάση τῶν ἐνοριτῶν μου νὰ μὲ ἐπαινοῦν, ποτὲ δὲν μὲ χαροποίησε. Τους κόβω τὴ φόρα μὲ διάφορα ἀστεῖα. Φυσικὰ δὲν σταματοῦσαν τὰ ἐγκώμια ἂν γνῶριζαν τὰ «ἄδηλα καὶ τὰ κρυφια» τῆς ψυχῆς μου.

α'. Διασκέδαση μὲ τὰ πολιτικὰ

Ὅσες φορές κάθομαι στοὶ καφενεῖο, ἀκούω καὶ πολιτικὰ. Τὸ ἔχουν στοὶ αἷμα τους οἱ Ἕλληνες. Τηρῶ μιὰ τακτικὴ ποὺ πολλοὶ συνάδελφοί μου ἀμφισβητοῦν τὴν ὀρθότητά της. Προτοῦ σημειώσω τὴν τακτικὴ μου, θέλω νὰ προλάβω μιὰ παρεξήγηση: Θὰ εἶναι λάθος νὰ συμπεράνει κάποιος πὼς εἶμαι καιροσκόπος καὶ «έτεροζυγῶν». Στὰ πολιτικὰ εἶμαι χαλαρὸς τόσο, ὅσο καὶ οἱ ἴδιοι οἱ πολιτικοί. Γιατὶ νὰ γίνω δύσκαμπτος καὶ νὰ χάσω τὶς αἰσθήσεις μου; Γιὰ μένα εἶναι ἀπαράδεκτος ὁ πολιτικὸς φανατισμὸς τοῦ κληρι-

κοῦ. Δυστυχῶς βλέπω συχνά κληρικούς, πού εἶναι εὐαίσθητοι στά πολιτικά, νά τάσσονται μέ τὸ ἄλφα κόμμα καί νά συγγέουν τὰ καθήκοντά τους... Δέν πίστεψα ποτέ ὅτι εἶναι εἰλικρινές αὐτὸ πού λένε μερικοὶ ἐπίσκοποι, πὼς τάχα ὁ κλῆρος εἶναι ὑπεράνω κομμάτων. Ἡ ποιμαντική μας τακτική μᾶς ἀποκαλύπτει. Δυστυχῶς πολλοὶ ἄνθρωποι μᾶς ἔχουν ταυτίσει μέ τὴ δεξιὰ παράταξη... "Ὅσοι ἔχουν μνήμη θὰ συμφωνήσουν μέ τὸ λόγο μου: Οἱ πολιτικοὶ δέν καυχῶνται γιὰ τὴν ἀγάπη τους πρὸς τὴν Ἐκκλησία. Σχεδὸν ὅλοι. Διαφέρουν μόνο στὸν τρόπο λύσεως τοῦ «προβλήματος» πού λέγεται Ἐκκλησία. " Ἀλλοὶ ἀκολουθοῦν τὸ δρόμο τῆς ἀδιαφορίας καὶ ἄλλοι τῆς ἐπιθέσεως. " Ὅλοι δηλ. τσακίζουν τὰ κόκκαλά μας. Δέν εἶναι λιγότερο φοβερὴ ἢ ὑποκριτικὴ ἀδιαφορία.

Δέν πιστεύω πιά στὶς δηλώσεις τῶν πολιτικῶν. Εἶναι ἀδίστακτες. Ἐμφανίζουν ὄψιμους «προστάτες», γι' αὐτὸ ἡ Ἐκκλησία δέν πρέπει νά συγκινεῖται. Καθόλου. Οἱ χριστιανοὶ θὰ ἔχουν διαρκῆ παράπονο ἀπὸ τοὺς πολιτικούς ὅλων τῶν ἀποχρώσεων. Τὸ παρελθὸν ἔχει θέσει τὰ θεμέλια γιὰ ἓνα πανομοιότυπο μέλλον! " Ἄς μὴ δακρῦσουμε ὅμως. Τὸ δικό μας πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει.

Τηρῶ τὴν τακτική: Ἀγαπῶ ἐξίσου τοὺς κομμουνιστές, τοὺς σοσιαλιστὲς καὶ τοὺς δεξιούς. "Ὅταν λέω κομμουνιστὲς, ἐννοῶ ἐκείνους πού ψηφίζουν τὰ κομμουνιστικὰ κόμματα, χωρὶς φυσικὰ νά ἀποδέχονται τὴν ἄδεια μαρξιστικὴ ἰδεολογία. Οἱ περισσότεροι ἀπ' αὐτοὺς θαρρῶ ὅτι τάχτηκαν σ' αὐτὰ τὰ κόμματα, γιὰτὶ ἀδικήθηκαν ἀπὸ τὰ ἄλλα. Πρόκειται γιὰ ἓνα φαῦλο κύκλο. Ἡ Ἐκκλησία πρέπει νά βοηθήσει μέ τὴν ἀγάπη της. Ἐπισκέπτομαι ὅλα τὰ σπίτια, ἀνεξαίρετα. Μὲ δέχονται μέ χαρά. Προσπαθῶ νά μὴ ξύνω πληγές. Συχνές εἶναι καὶ οἱ ἄφωνες ἐπισκέψεις... Πηγαινω δηλ. κάπου, ὄχι γιὰ νά τοὺς μιλήσω, ἀλλὰ γιὰ νά ἀκούσω τὸν καημό τους, τὴν ἀναλυτικὴ ἀναδρομὴ στά περασμένα.

Συγκινοῦνται ἀπὸ αὐτὴ ὑπομονή μου. Μὲ νιώθουν δικό τους. Ἐνεργῶ ἀδιάκριτα. Τυφλὸ μὲ ἔκανε ἡ ἀγάπη. Εὐλογῶ τοὺς ἐνορίτες μου καὶ προσέχω ἰδιαίτερα τοὺς μὴ θρησκευόμενους.

Ἀπόκτησα πολλοὺς φίλους πού εἶναι κομμουνιστές. Πόση χαρὰ ἔνιωσε κάποιος ἐνορίτης ὅταν, μετὰ ἀπὸ παράκλησή μου, μοῦ ἔδωσε τὴν ἐφημερίδα του νὰ ρίξω μιὰ ματιά. Ὅχι πὼς πίστεψε ὅτι μὲ ἔφερε στὰ νερά του, ἀλλὰ ἤρθαμε σὲ ἐπαφή, συνομιλήσαμε καὶ τελικὰ βρέθηκε στὴν ἐκκλησία χωρὶς νὰ καταλάβει.

Δὲν ἀπορρίπτω τὶς πολιτικὲς θέσεις τῶν ἄλλων. Διαλέγομαι καὶ τοὺς συμπαθῶ. Κανένας ἐνορίτης μου δὲν θεωρεῖ τὸν παπὰ ἄχρηστο. Πολλοὶ τὸν θέλουν ἀμειψτό καὶ ἀπὸ ἐδῶ ἀρχίζουν οἱ δυσκολίες.

Τὰ πολιτικὰ τὰ ἔχω γιὰ διασκέδαση. Εἶναι διάφανες οἱ γνώμες τῶν συνομιλητῶν μου καὶ ἐρχόμαστε σὲ ἀντιθέσεις, ποτὲ ὅμως σὲ συγκρούσεις. Πῶς νὰ συγκρουστεῖ ὁ πατέρας μὲ τὰ παιδιά του;

ιβ'. Δυσκίνητοι

Οἱ ἐνορίτες μου εἶναι δυσκίνητοι πρὸς τὴν ἐκκλησία. Ἀντίθετα εἶναι εὐκίνητοι, ὅταν ἔρχεται στὸ χωριὸ ὁ ταχυδρόμος ἢ ὁ γιατρός. Στὸν πρῶτο γιὰ τὴν φέρνει τὶς συντάξεις, στὸν δεῦτερο γιὰ νὰ προμηθευτοῦν τὸ στήριγμα τῶν γερατειῶν τους, τὰ φάρμακα. Ξετρυπώνουν τότε καὶ οἱ πιὸ ἀπόκοσμοι, ἐμφανίζονται κι ἐκεῖνοι πού ὀλοχρονὶς χάνονται μὲ τὶς «γαίγες» τους στὶς ἔρημες κακοτοπιές.

Μερικοὶ ἀπὸ τοὺς γέροντες παρόλο πού παίρνουν ἱκανοποιητικὲς συντάξεις, δὲν περνοῦν καλύτερα ἀπ' ὅ,τι παλιότερα, τότε πού λέγανε τὸ ψωμὶ ψωμάκι. Κομποδένουν σφιχτὰ τὰ χαρτονομίσματα καὶ πιστεύουν ὅτι παρατείνουν τὴ ζωὴ τους. Σκοπὸς τοῦ βίου τὸ μέγλωμα τοῦ κομποδέματος.

Αὐτὸ δυστυχῶς τὸ παθαίνουμε κι ἐμεῖς οἱ κληρικοί, πού εἴμαστε σὲ θέση καὶ τὰ ἱερότερα τῆς θρησκείας μας νὰ

τὰ ἐξαρτήσουμε ἀπὸ τὸ τί θὰ μᾶς δώσουν οἱ χριστιανοί. Δὲν θέλω νὰ πιστέψω ὅτι ἡ παροιμία τοῦ λαοῦ ποὺ λέει πῶς «ὁ παπὰς εἶναι ἀμπάρι...» βρίσκει ἐφαρμογὴ στὴν πλειονότητα τῶν ἱερέων.

Μὲ πικρία διαπιστώνω ὅτι οἱ ἐνορίτες μου δὲν διψοῦν τὸν οὐρανό. Κάποια κρούστα ποὺ σχηματίστηκε στὴν ψυχὴ τους πρέπει νὰ σπάσει, νὰ λιώσει, γιὰ νὰ μαλακώσει τὸ ἔδαφος...

ιγ'. Ἀμάθεια καὶ προκατάληψη

Οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς γέροντες ἐνορίτες μου ἐζήτησαν στὴν Ἀθήνα ἐπὶ 30 συνεχῆ χρόνια, δουλεύοντας σὲ φούρνους. Αὐτοὶ οἱ παλαίμαχοι ἀρτεργάτες ὁμοφωνοῦν στὸ ὅτι οἱ ἐργοδότες τοὺς ἀδικοῦσαν καὶ ὑπέφεραν ἀπ' αὐτοὺς τὰ πάνδεινα.

Εἶναι ἀλήθεια, τὸ ἄκουσα ἀπὸ πολλούς, ὅτι τότε οἱ συνδηῆκες ἐργασίας ἦταν φοικτές. Ἐπιπλέον δὲν εἶχαν κοντὰ τὶς οἰκογένειές τους. Ἐργένηδες σὲ δύσκολες καὶ ἐμπόλεμες περιόδους τῆς ἱστορίας τῆς πατρίδας μας.

Τὰ χρόνια ἐκεῖνα ποὺ δούλευαν στὴν Ἀθήνα δὲν πήγαιναν στὴν Ἐκκλησία. Οὔτε τὶς μεγάλες γιορτές. Ἀκόμη καὶ τὴν ὥρα ποὺ περιφερόταν ὁ Ἐπιτάφιος ἢ γινόταν ἡ Ἀνάσταση, αὐτοὶ φούρνιζαν καὶ ξεφούρνιζαν. Ὅ,τι θρησκευτικὸ ἔχουν στὴν ψυχὴ τους κατάγεται ἀπὸ τὰ παιδικὰ τους χρόνια. Ἐζήτησαν ἓνα μεγάλο χρονικὸ διάστημα κενὸ ἀπὸ κάθε θρησκευτικὴ ἐμπειρία.

Παρόμοια ψυχικὴ ἐρήμωση βασανίζει σχεδὸν ὅλους ἐκείνους ποὺ ἐγκαταστάθηκαν στὶς μεγαλουπόλεις. Παντελῆς ἀποσύνδεση ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία.

Κατὰ παράδοξο τρόπο ἔχουν σχηματίσει ἀπίθανες ἰδέες, ποὺ εἶναι καταλυτικὲς γιὰ τὴν Ἐκκλησία καὶ τοὺς ἱερεῖς. Ὅλοι μοῦ διηγοῦνται σκάνδαλα κληρικῶν. Δὲν ἔχουν γνωρίσει ἄξιους λειτουργοὺς τοῦ Ὑψίστου. Ἀπορῶ! Δίνω καὶ μιὰ ἐξήγηση: Τὸ σκάνδαλο ἔχει κουδούνια καὶ γνωστοποιεῖται εὐκόλα.

Τὸ ἀγαθὸ ἔργο εἶναι ταπεινὸ, ἄφωνο, περνᾷ ἀπαράτητο. Τὸ πρῶτο τὸ προσέχουν εὐκόλα οἱ ἄνθρωποι, ἐνῶ τὸ δεύτερο ἀπαιτεῖ πνευματικὴ αἴσθησις, τὴν ὁποία δὲν διαθέτουν οἱ πολλοὶ καὶ ἔτσι δὲν μποροῦν κἂν νὰ ὑποφιαστοῦν τὸν ἄξιον κληρικὸν ποὺ δὲν κάνει θόρυβο.

Ἄλλοι πάλι θεωροῦν περιττὰ μερικὰ μυστήρια, ὅπως τὴν ἑξομολόγησι καὶ τὴν Θεία Κοινωνία. Θυμοῦμαι συγκεκριμένα ἓναν ἐνορίτη μου ποὺ ἐπίμονα μοῦ ἔλεγε ὅτι τὴν ἑξομολόγησι τὴν εἶχε ἐπιβάλλει στοὺς χριστιανοὺς ὁ τοῦρκος κατακτητής, γιὰ νὰ μαθαίνει τὰ μυστικά τους σχέδια! Δηλαδή οἱ παπάδες ἦταν προδότες! Καὶ συμπέρανε ὅτι τώρα πιά δὲν χρειάζεται ἡ ἑξομολόγησι. Ἐμείνε ἀμεταπίστος παρόλες τὶς προσπάθειές μου.

Ὁ σημερινὸς κόσμος θέλει τὸν παπὰ νὰ πρωτοσταθεῖ σὲ ἔργα ἑξωραϊσμοῦ τοῦ χωριοῦ. Μόνο τότε εἶναι ἄξιος. Θέλουν νὰ καταντήσῃ βοηθὸς τοῦ προέδρου. Καὶ ἂν τύχει ὁ πρόεδρος νὰ εἶναι ζαβὸς καὶ κομματικοποιημένος, τότε πρέπει νὰ χάσει καὶ τὴ φωνή του. Συναντῶ στὰ διάφορα χωριά περιπτώσεις προέδρων, ποὺ μοῦ ἔρχεται νὰ κλάψω. Εἶναι πολὺ ἄσχημο νὰ μπλεχτεῖ ὁ παπὰς στὰ γρανάζια ἐνὸς στενοκέφαλου προέδρου.

ιδ' «Οὐαὶ ὑμῖν...»

Σὲ δύσκολη θέσι βρέθηκα δυὸ τρεῖς φορές, ὅταν μερικοὶ εὐσεβοφανεῖς θέλησαν νὰ μὲ «περιθάψουν». Φιλοφρονήσεις, ἠθικολογίες, ἀπανωτὰ ναὶ ναί, προσκλήσεις γιὰ φιλοξενίες καὶ ἄλλα ὑποκριτικὰ καμώματα. Ἐνας μάλιστα εἶχε στείλει καὶ στὸν ἐπίσκοπο ἐπαινετικὴ ἐπιστολή. Ἄλλος πάλι μὲ ρωτοῦσε νὰ τοῦ πῶ τί νὰ γράφει γιὰ νὰ μὲ ἐπαινέσει στὸν ἐπίσκοπο!

Γρήγορα ὅμως αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι ἀποδείχτηκαν ἐχθροί μου. Τί νὰ πῶ! Ὁ Θεὸς νὰ μὲ συγχωρέσει ποὺ ποτὲ δὲν συγκινήθηκα ἀπὸ αὐτούς. Ἐγὼ δὲν συμπαθῶ τὰ φουσκωμένα λόγια. Οἱ ἰδιοτελεῖς ὑποκριτὲς λένε πολλὰ, γιὰ νὰ πετύ-

χουν τούς σκοπούς τους, πού φυσικά δὲν εἶναι εὐσεβεῖς.

Πάντα οἱ φαρισαῖοι ἦταν ἀντιπαθητικοί, γι' αὐτὸ ὁ Χριστὸς τοὺς εἶπε ἐκεῖνα τὰ φοβερά οὐαί. Οἱ σκέψεις τους εἶναι πολύπλοκες καὶ... ἐμπορικές. Συχνὰ κολλᾶνε καὶ στὸ παγκάρι μὲ τὴν ιδιότητα τοῦ ἰσόβιου ἐπίτροπου! Τότε δημιουργοῦνται προβλήματα καὶ ὀξύτητες. Ἡ εὐκαμψία τους χάνεται, ἡ «εὐσέβειά» τους ἐξατμίζεται καὶ ἀρχίζουν οἱ διαβολές καὶ οἱ πολυσέλιδες ἀναφορές...

ιε'. Χωρὶς ἐφόδιο ζωῆς αἰωνίου

Πικραίνομαι κάθε φορά πού κηδεύω κάποιον ἀπροετοίμαστο πνευματικὰ ἐνορίτη μου. Παρόλο τὸ ἐνδιαφέρον μου, βρέθηκα πολλές φορές στὴ δυσάρεστη θέση νὰ κατευοδώνω ἐνορίτες ἀλιβάνιστους, ἀμετανόητους, ἀκοινωνήτους. Μπορῶ νὰ πῶ ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ κανόνας. Ἐξαίρεση ἀπετέλεσαν τρεῖς τέσσερις ἀπλοϊκὲς γυναῖκες.

Ἄμποτε νὰ τοὺς λυπηθεῖ ὁ Θεός.

Τὰ ὠφέλιμα διδάγματα μετὰ ἀπὸ μιὰ Νεκρώσιμη Ἀκολουθία ξεχνιοῦνται σὲ λίγες ὥρες. Μόλις ἐπιστρέψουμε ἀπὸ τὸ νεκροταφεῖο ἀρχίζουν οἱ ἀτέρμονες συζητήσεις μὲ μόνιμο θέμα τὰ πολιτικά. Τὰ ἐρεθίσματα τὰ δίνει ἡ τηλεόραση καὶ ὁ τύπος. Ἄν καὶ λίγος χρόνος ἀπέμεινε ἀπὸ τὴν παροῦσα ζωὴ, τὸ ἐνδιαφέρον τους ἐξαντλεῖται στὴ γῆ καὶ δὲν ὑποψιάζονται τὴ μεταθανάτια πραγματικότητα.

Στὴν προέκταση τοῦ νεκροταφείου μας τελευταῖα ἀψήθησαν τὰ μνήματα. Πάνω ἀπὸ τὰ κεφάλια τῶν νεκρῶν ὑψώθηκαν σταυροί. Μακάρι οἱ ἀπελθόντες νὰ εἶχαν τὴν προσδοκία τῆς Ἀναστάσεως. Δυστυχῶς, ἐγὼ δὲν εἶδα τίς ἐκδηλώσεις αὐτῆς τῆς προσδοκίας...

ιστ'. Οἱ ἀλιβάνιστοι

Μιὰ δεκάδα ἐνοριτῶν μου δὲν ἔρχεται στὴν ἐκκλησία.

Ποτέ. Σ' αὐτούς δὲν «πιάνουν» τὰ λόγια, οὔτε φυσικά τοὺς συγκινεῖ ἢ καμπάνα. Εἶναι ὅμως ἀπαιτητικοί. Ζητοῦν ἀπίθανα πράγματα πὺ δὲν τοὺς ἀξίζουν. Θυμοῦμαι μιὰ περίπτωσι: Εἴχαμε πάρει ἀπόφασι νὰ χτίσουμε ἓνα ἐκκλησιάκι σὲ ἐκκλησιαστικὸ χῶρο, ὅπου παλιὰ ὑπῆρχε ἡ Ἁγία Παρασκευή. Ἐνας ἐνορίτης μου ἔγινε ἐκτὸς ἑαυτοῦ, γιὰτὶ μὲ τὴν ἐκκλησία πὺ δὲν χτίζαμε λιγότευε ὁ χῶρος πὺ αὐθαίρετα χρησιμοποιοῦσε γιὰ ἀλῶνι καὶ ζωοστάσι. Διεκδικοῦσε τὰ... δικαιώματά του δυναμικά.

Ἐνας ἄλλος πάλι ἐξεδήλωσε τὴν «εὐλάβειά» του καὶ ἐξοργίστηκε, γιὰτὶ ἡ ἐκκλησία πὺ δὲν χτίζαμε δὲν δὲν ἀφιερωνόταν στὴν Ἁγία Παρασκευή. Ἐνόχλησε μάλιστα δυὸ φορές καὶ τὸν ἐπίσκοπο γιὰ τὴν ὑπόθεσι. Ὁ δεύτερος φαινόταν πὺς εἶχε δίκιο. Ἀποδείχτηκε ὅμως ὅτι ἡ εὐαισθησία του ἱκανοποιοῦσε προσωπικὲς διαφορὲς μὲ τὸν κτίτορα τῆς νέας ἐκκλησίας.

Κάποιος τρίτος ἤθελε νὰ σημαίνω ἀκριβῶς στὴν ὥρα τὴν καμπάνα, γιὰ νὰ διορθῶναι τὸ ρολοῖ του!

Εἶναι πολλὲς καὶ οἱ περιπτώσεις ἀνθρώπων πὺ αὐτοδιορίζονται ἐκκλησιαστικὸ συμβούλιο καὶ θέλουν νὰ μάς ποῦν τί καὶ πὺς, τὴν ὥρα πὺ ποτὲ ὁ ὀβολός τους δὲν ἤχησε στὸ δίσκο τῆς ἐκκλησίας. Τέτοιους ἀνθρώπους εἶναι δύσκολο νὰ τοὺς ἀντιμετωπίσω μὲ ἐπιτυχία.

Βλέπω μπερδεμένους τοὺς ἐνορίτες μου. Κουβάρι, πὺ δὲν ἔχει ἀρχὴ καὶ τέλος, εἶναι οἱ ὑποθέσεις τους. Ἀνυποχώρητοι καθὼς εἶναι, κανένας δὲν καίει λίγο θυμίαμα γιὰ νὰ φύγει ὁ διάβολος. Δὲν πείθονται. Ἐλάχιστες φορές θέλησαν νὰ μὲ ἀνακατέψουν σὲ μικροῦποθέσεις τους. Τοὺς συνιστοῦσα ὑποχωρητικότητα.

ιζ'. Οἱ κυνηγοὶ

Στις πόλεις οἱ ἀνθρωποὶ μεθοῦν μὲ τίς διασκεδάσεις. Στὰ χωριά μὲ τὸ κυνήγι. Ὑπάρχουν καὶ στὴν ἐνορία μου ἀνθρωποὶ πὺ θεωροῦν τὸ κυνήγι σὰν τὴν ἱερότερη ἀποστολὴ τῆς ζωῆς τους.

Δέν ξεχνῶ τὴν εἰκόνα: Ἕνας ἀνάπηρος γέροντας, ὀγδόντα χρονῶν, πήγαινε μὲ ἄλλους γιὰ κυνήγι. Μὲ τὸ δεξί του χέρι κρατοῦσε τὸ ἀπαραίτητο μπαστούνι καὶ στὸν ἀριστερό του ὦμο εἶχε κρεμασμένο τὸ ντουφέκι. Ξεκινοῦσε γιὰ... παγάνα.

Οἱ κυνηγοὶ εἶναι προκλητικοί. Οἱ ντόπιοι ἀνταμώνουν μὲ τοὺς ξένους, ποὺ διανύουν ἀρκετὲς δεκάδες χιλιόμετρα, καὶ ἀρχίζουν σωστὸ πόλεμο. Ἀπὸ λαθεμένους ὑπολογισμοὺς ἔχουν σκοτωθεῖ ἔννια ἄνθρωποι!

Τοὺς κυνηγοὺς δὲν τοὺς ποιμαίνω. Πάντοτε μοῦ ξεφεύγουν. Ἀντιπαθῶ τὴ συνήθειά τους νὰ μαζεύονται σπὸ καφενεῖο καὶ νὰ συναγωνίζονται στὰ ψέματα. Τοὺς λυπᾶμαι, ὅταν μιλώντας γιὰ τὰ σκυλιά τους χρησιμοποιοῦν τὰ ὠραιότερα ἐπαινετικὰ λόγια ἢ θλίβονται κατάκαρδα ἂν κάποτε τὰ χάσουν. Τὰ κλαῖνε σὰν ἀνθρώπους...

Τοὺς κυνηγοὺς τοὺς διακρίνει ἡ ὑπερβολή. Κάποτε ξεκίνησαν δύο μὲ αὐτοκίνητο καὶ ἔφτασαν στὴν Ἀθήνα, πεντακόσια καὶ πάνω χιλιόμετρα, γιὰ νὰ θεραπεύσουν τὶς πληγὲς ἑνὸς σκύλου. Ἄλλος πάλι, σὲ ἄλλο χωριό, ἐπιμένει νὰ συντηρεῖ δώδεκα ἀκριβοαγορασμένα σκυλιά. Τσουβάλια τὸ ψωμί...

Κενοὶ ἄνθρωποι μὲ ἄγριες φιλοδοξίες.

ιη'. Χειμωνιάτικες ὥρες

● 27 Νοεμβρίου, Κυριακὴ πρωί. Ἡ ἀκαταστασία τοῦ καιροῦ δὲν ἔχει προηγούμενο. Ὁ χειμώνας ἤρθε. Ἀέρας δυνατός, χαλάζι καὶ χιόνι στὶς κορυφὲς τῶν βουνῶν. Τὸ κρῦο ἀνυπόφορο. Στὴ Βόρειο Ἡπειρο, ἀπέναντί μας, πυκνὴ ὄμιχλη. Μὲ τὴν πρώτη καμπάνα ὁ καιρὸς ἠρέμησε. Πειθάρχησε στὴ φωνὴ τῆς μητέρας Ἐκκλησίας, στὴ φωνὴ τοῦ Θεοῦ ποὺ φτάνει ὀλοκάδαρη στοὺς σκλαβωμένους ἀδελφούς.

Σήμερα γιὰ 'κείνους σημαίνω...

● 15 Δεκεμβρίου, Πέμπτη. Ὁ χειμώνας κατηφορίζει ἀπὸ τὶς κορυφὲς τῶν βουνῶν. Οἱ γέροντες μὲ διαβεβαιώνουν ὅτι στὰ χρόνια μας δὲν παραπέφτει χιόνι, ὅπως παλιά... Ἄλ-

λαξαν οί καιροί. Ἄλλὰ καὶ οί ἄνθρωποι ἄλλαξαν, συμπληρώνω. Συμφωνοῦν οί ἐνορίτες μου καὶ κουνοῦν τὸ κεφάλι τους...

ιθ'. Βαθὺς πόνος

Μέσα στὰ λεωφορεῖα συγκοινωνίας γνωρίζεις ποικίλους ἀνθρώπους, πὺ εὐκόλα ἐκφράζουν τὸν πόνο τους. Μοῦ ἔτυχε πολλές φορές νὰ συνομιλήσω μὲ πονεμένους ἀνθρώπους. Καθισμένοι στὸ ἴδιο κάθισμα, ἀρχίζουμε εὐκολότερα τὴν κουβέντα. Σημειῶνω δύο περιπτώσεις:

Συνομιλοῦσα μὲ ἓνα ἐνορίτη μου, πὺ δὰ ἦταν ὡς 26 χρονῶν, γενειοφόρο, μὲ κιτρινιάρικο πρόσωπο καὶ βλέμμα ἀλαμπές. Ἦταν χωρισμένος ἀπὸ τὴ γυναίκα του καὶ τὸ μικρό του κοριτσάκι. Κατηγοροῦσε τὴ γυναίκα του γιὰ μικρὰ καὶ ἀσήμαντα πράγματα: Δὲν εἶναι νοικοκυρά, δὲ περιποιεῖται τὸ σπίτι, δὲν εἶναι ἐχέμυθος καὶ ἄλλα ἀνάξια λόγου. Πάντα ὅταν ἀκούω διαζύγια εἶμαι προσεκτικὸς καὶ διστάζω νὰ ἐκφέρω γνώμη, γιὰτὶ ὁ ἓνας ρίχνει ὀλόκληρη τὴν εὐδύνη στὸν ἄλλο, ξεχνώντας τὸ δικό του μερίδιο. Ἐπιλογικὰ ὁ συνομιλητής μου μοῦ εἶπε καὶ τίς παλληκαριές του: Εἶμαι νευρικὸς καὶ τὴν Ξυλοκόπησα πέντε ἔξι φορές κ.λπ.

Μιὰ ἄλλη φορὰ ἀκουσα τὸν πόνο ἑνὸς γέροντα, σχεδὸν 90 χρονῶν. Ἦταν ἀδύνατος καὶ ἀπεριποίητος. Ἐπὶ μιὰ ὥρα πὺ κράτησε τὸ ταξίδι μοῦ ἔλεγε συνεχῶς.

— Ἐχω, ἄρχισε ὁ γέροντας, τὴ θυγατέρα μου στὸ χωριό. Μένουμε μαζί. Τὴ βρῆκε ὅμως μεγάλο κακό. Ὁ ἄντρας της τὴν ἀπαράτησε μὲ τέσσερα μικρὰ παιδιά καὶ ζεῖ μὲ τὴ νύφη μου, τὴ γυναίκα τοῦ παιδιοῦ μου. Χώρισαν δυὸ ἀντρώγυνα. Τὸ μεγαλύτερο κακό στὸν κόσμο, παππούλη, εἶναι αὐτό.

Ἐπάρχουν πολλές παρόμοιες περιπτώσεις. Ἡ δυστυχία τῶν διαζυγίων εἶναι διαδεδομένη. Ἐπάρχουν καὶ τὰ ἀδῶα θύματα, τὰ μικρὰ παιδιά πὺ χάνουν ἀπὸ τὴν τρυφερή τους ἡλικία

τὸ χαμόγελο καὶ μεγαλώνουν μέσα
στὴν ἀμφιβολία καὶ τὰ ἐρωτηματι-
κά.

Πόνος, βαδὺς πόνος καὶ στὴν καρδιά μου καὶ στοὺς
γύρω ἀνθρώπους.

κ'. Ἀληθινὴ διήγηση

Τοῦτο τὸ σημεῖωμα, τὸ ἐκτενέστερο ἀπ' ὅλα τὰ ἄλλα,
θὰ φανεῖ σὰν ἀποκύημα φαντασίας. Ὅμως εἶναι ὅ,τι λέει ὁ
τίτλος του. Τίποτε παραπάνω.

Ἵπηρετοῦσε στρατιώτης, ὅταν γνώρισε τὸ Πωγίوني.
Τοῦ ἄρεσε ὁ τόπος καὶ ὅταν ἀπολύθηκε δὲν πῆγε στὴ γενέ-
τειρά του τὴν Πρέβεζα. Ἐζησε μισὸ αἰῶνα σὲ τοῦτο τὸ ἐπι-
μεθόριο κομμάτι τῆς πατρίδας. Ἐλεγε μάλιστα ὅτι ἐδῶ θὰ
τελειώσει καὶ ἡ ζωὴ του. Μιὰ ἐπιθυμία πὺ πραγματοποιή-
θηκε. Τὶς λεπτομέρειες τῶν τελευταίων του ὡρῶν φυσικὰ
δὲν θὰ τὶς ἐπιθυμοῦσε ὅπως συνέβησαν. Γιατὶ εἶναι ἀδύνα-
νατο ἓνας ἄνθρωπος πὺ ζεῖ καὶ ἔχει ἐλπίδα, ἔστω νεφελώ-
δη καὶ ἀκαθόριστη, νὰ πιστέψει πὺς ὁ θάνατος θὰ τὸν βρεῖ
μὲ μοναδικὴ συντροφιά τὸ γατάκι του! Ὅταν μάλιστα ἔχει
κρεμασμένο ἀπ' τὸ λαιμό του τὸ φουσκωμένο πουγγί· φυλα-
γμένο σὲ ἀφύσικο βαδούλωμα τοῦ στήθους του!

Ὁ Νιόνιος, αὐτὸς ὁ παράξενος ἄνθρωπος πὺ ἐξιστο-
ροῦμε, δοκίμασε τὸ γάμο, ἀλλὰ δὲ χάρηκε παιδιά. Μὰ καὶ
ἡ γυναίκα του γρήγορα τὸν ἀποχαιρέτησε. Ἀπὸ τότε ἀναγ-
κάστηκε νὰ ζεῖ μὲ τὰ ζωντανά του: γαϊδούρι, γίδια καὶ
πρόβατα. Αὐτὰ ἔγιναν γυναίκα, παιδιά, φίλοι, συγγενεῖς καὶ
...σκοπὸς τῆς ζωῆς του. Τὸ γάλα ἦταν ἡ σχεδὸν μοναδικὴ
τροφή του καὶ τὸ πρωὶ καὶ τὸ μεσημέρι καὶ τὸ βράδυ! Λίγο
ξεροκόμματο ψωμιοῦ, σκληρὸ σὰν πέτρα, καὶ γάλα. Αὐτὸ ἦ-
τανε ὅλο κι ὅλο τὸ φαγητό του. Καὶ ὅταν τὸν φώτιζε ὁ
Θεὸς ἔπαιρνε καμιά κονσέρβα ἀπ' τὸ μαγαζὶ γιὰ νὰ κάνει
πασχαλιά.

Ἄνθρωπος τοῦ λόγγου καὶ τῆς χαμοκέλλας του ὁ
Νιόνιος. Κάθε πρωὶ, ἀψηφώντας τὶς καιρικὲς συνθῆκες, ἔ-

τρεχε με τὰ ζωντανά του. Μπροστά εκείνα κι από κοντά τους αὐτός. Ροβολοῦσε ἐδῶ, ἀνηφόριζε ἐκεῖ, σταματοῦσε κι αὐτός, ὅταν ἐκείνα στάλιζαν στοὺς ἴσκιους τῶν δέντρων.

Ἔτσι περνοῦσε ὁ καιρός. Κυλούσανε οἱ μέρες. Ὁ ρημοσπίτης ἔβγαινε στὸν κόσμο κάθε δύο μῆνες· ὅταν ἔπρεπε νὰ εἰσπράξει τὴν ἀγροτική του σύνταξη. Σπάνια γρηγορότερα. Τότε τὸν ἔβλεπες κάπως περιποιημένο: Βρεγμένα μαλλιά καὶ κουτσοχτενισμένα, παντελόνι καθαρούτσικο ἀλλὰ πολὺ τσαλακωμένο. Παπούτσια συνήθως ἄβαφα πού δὲν εἶχαν τὴν τύχη νὰ προφυλάγουν πάντα... ἴδια πόδια, γιατί ἢ μιὰ κάλτσα εἶχε διαφορετικὸ χρῶμα ἀπὸ τὴν ἄλλη.

Ἡ ἐμφάνισή του κινοῦσε τὸ ἐνδιαφέρον ὄλων. Φαινότανε παράξενος, ἀσυνήθιστος ἄνθρωπος. Ὁχι ἐκ τοῦ κόσμου τούτου... Ὁ νοῦς του βοσκοῦσε στοὺς λειμῶνες τοῦ παρελθόντος. Ἐλεγε καὶ ξανάλεγε παλιές ιστορίες καὶ παραμύθια μὲ πρωταγωνιστὲς Τούρκους καὶ Ἕλληνες. Τὰ ἔλεγε μὲ ζωντάνια, παραστατικότητά καὶ χάρη. Ὁ λόγος του συχνὰ ἦταν παραπονιάρικος. Τὰ ἔβαζε μὲ τὸ κράτος. Ἴσως ἢ φτώχειά του, ἴσως ἢ λίγη ὄρεξη γιὰ δουλειὰ νὰ τὸν ἀναγκάζανε νὰ ἐκφράζεται μὲ πικρὰ λόγια γι' αὐτό. Ἐλεγε μάλιστα ὅτι τὸ κράτος μοιάζει μὲ ἀράχνη πού ὁ ἴστός της πιάνει τοὺς μικροὺς παραβάτες τοῦ νόμου, ἐνῶ τοὺς μεγάλους τοὺς ἀφήνει ἀπείραχτους. Καὶ πῶς νὰ τοὺς τιμπήσει, ἐπέξηγοῦσε, ἀφοῦ αὐτοὶ οἱ μεγάλοι εἶναι τὸ κράτος; Ἄν τὸν ἄκουγες γιὰ πρώτη φορά κρεμόσουνα ἀπὸ τὰ χεῖλη του. Ὅταν ὅμως τὸν ἄκουγες γιὰ ἑκατοστὴ φορά νὰ λέει τὰ ἴδια καὶ τὰ ἴδια, σὲ ἔπιανε νευρικότητα καὶ ἀνυπομονοῦσες πότε νὰ τελειώσει. Ὁ νοῦς του εἶχε σταματήσει στὰ περασμένα. Ὡστόσο δὲν παρέλειπε καὶ τὰ δικά του κατορθώματα. Τὰ ἐξιστοροῦσε μὲ ὑπερηφάνεια καὶ καταλλήλως μεγενθυμένα μὲ τὸ φακὸ τῆς φαντασίας του.

Στὸ πανηγύρι τοῦ χωριοῦ ὁ Νιόνιος γινότανε ζωηρὸς καὶ λεβέντης. Τρέφοντας γιὰ τὸν ἑαυτό του τρανὴ ἰδέα, ἔμπαινε πρῶτος στὸ χορὸ καὶ παράγγελνε τραγούδια πηδηχτά.

Τὰ ὄργανα παίζανε τὸ σκοπὸ καὶ τὰ πόδια τοῦ χορευτῆ ἀκολουθούσανε τὸ βραδύ πλάγιο σκοπὸ τῶν χειλέων του. Ἦταν ἀστεῖο θέαμα. Ἐνας ἄνθρωπος τεντωνόταν νὰ φτάσει...

Ἐποῦτος ὁ ἄνθρωπος ἔτρεχε στὸ λόγγο ὀλημερίς. Τῆ γαϊδουρίτσα του δὲν τῆ δάνειζε στοὺς ἄλλους. Κάποτε, ἕνα πρωινὸ θυμᾶμαι, τοῦ τῆ ζήτησα γιὰ νὰ κουβαλήσω κάτι ξύλα καὶ μοῦ ἀπάντησε ἀπὸ μακριὰ ὅτι δὲν ἔχει σαμάρι. Τελικὰ μοῦ τὴν ἔδωσε. Ἀλλὰ τί ἀπογοήτευση! Τὸ ζωντανὸ ἦταν καχεκτικό, κόκκαλα συναρμολογημένα καὶ τυλιγμένα μὲ τὸ δέριμα. Περπατοῦσε ἀγκομαχώντας καὶ κάθε τρί-ἀντα σαράντα μέτρα γονάτιζε ἀπὸ ἀδυναμία. Ὁμοιο μὲ τὸ ἀφεντικό του: ἄσαρκο, πεινασμένο, ἀξιολύπητο.

***

Ἐτσι ζοῦσε ὁ συμπαθὴς Νιόνιος. Τὰ τελευταῖα δεκαπέντε χρόνια εἶχε ἀχώριστο βάσανο... τὸν προστάτη του. Ὑπέφερε πολύ. Ἐρχόταν σὲ ἀπόγνωση. Πήγαινε στὸν ἀγροτικό γιατρὸ καὶ ἔπαιρνε διάφορα παυσίπονα. Ὅλοι τὸν συμβούλευαν νὰ εἰσαχθεῖ στὸ νοσοκομεῖο γιὰ νὰ ἐγχειρισθεῖ. Μάταια ὅμως. Ἐβλεπε μὲ καχυποψία τοὺς γιατροὺς. Ὁταν ἡ ἀρρώστια τὸν περιορίζε πολύ, κλεινόταν στὴ χαμοκέλλα του. Πονοῦσε ξεπονοῦσε, αὐτὸς ἦταν πάντα ὀλομόναχος.

Τὸ «σπιτάκι» ποὺ ἔμενε δὲν ἦταν δικό του. Φιλοξενούμενος πάρα πολλὰ χρόνια. Ὁ ἰδιοκτήτης ταξιδεμένος στὴν Ἀθήνα ἄφησε τὸ Νιόνια νὰ κάθεται μέσα. Ἀλλὰ τί ἀκαταστασία! Ἐνα κρεβάτι σκληρό, ξύλινο μᾶλλον καὶ πάνω του μερικὲς παλιὲς κουβέρτες καὶ δυὸ τρία μαξιλάρια. Στὴν ἀπέναντι μεριὰ τοῦ δωματίου ἕνα πράμα σὰ μπάσι ὅπου ὑπῆρχε ὅλο τὸ νοικοκυριό: Ἐνα κατσαρόλι κατάμαυρο, μπουκάλια ἀκάθαρτα, ἀλάτι, πλαστικὰ δοχεῖα ποὺ ἔχασαν τὸ χρῶμα τους ἀπὸ τὴν ἀπλυσιά, διάφορα βότανα, ἄλλα βρασμένα κι ἄλλα ὄχι, γάλατα χυμένα καὶ μεγάλη ποικιλία ἀπὸ κουτιά. Πιο ἔκει ροῦχα τσαλακωμένα μέσα σὲ χαρτοκούτια. Κάτω ἀπὸ τὸ κρεβάτι εἶχε στημένο τὸ ἀρχοντικό της ἡ γάτα. Οἱ τοῖχοι κατάμαυροι ἀπὸ τοὺς καπνοὺς, ποὺ

ἐπέμειναν ἐπὶ χρόνια νὰ μὴ ἀκολουθοῦν τὴν καπνοδόχο. Ἐκεῖ λοιπὸν στὸ δυσῶδες δωμάτιο ζοῦσε ἓνας ἄνθρωπος κι ἓνα ζῶο. Ὁ πρῶτος ξεγελοῦσε τὴ ζωὴ. Ἡ γάτα τὰ περνοῦσε καλύτερα, γιατί εἶχε ἄφθονο γάλα. Δὲν ξέρω τί νὰ πῶ. Σκέπτομαι πῶς ὁ ἄνθρωπος ποὺ μπορεῖ νὰ ἀνυψωθεῖ στὸ θρόνο τοῦ Θεοῦ, πέφτει συχνὰ στὸ βάραιδρο τῆς τιποτένιας ζωῆς. Ἡ μοναξιά ὅταν δὲν ἔχει περιεχόμενο εἶναι δυστυχία. Ἡ ζωὴ ποὺ δὲν νοηματοῖζεται ἀπὸ τὴν πίστη εἶναι ἄχαρη. Δὲν εἶναι δυνατὸ ὁ ἄνθρωπος ποὺ περιορίζει ὅλες του τὶς δραστηριότητες στὰ ζῶα, ποὺ οἱ σκέψεις του περιστρέφονται γύρω ἀπὸ αὐτά, νὰ ζεῖ μὲ χαρὰ καὶ δοξολογία τοῦ Θεοῦ. Μόνο ἡ θρησκευτικὴ ὁμορφαίνει τὴ ζωὴ.

***

Ὀκτώβριος τοῦ 1979. Ὁ δρόμος τοῦ Νιόνιου λιγότεψε. Στὸ καντήλι ὑπῆρχαν λιγότες σταγόνες λάδι. Ἀφοῦ κἀηκαν κι αὐτές, ἓνα Κυριακάτικο ἀπόγευμα διαδόθηκε σὲ ὅλο τὸ χωριὸ ἡ εἶδηση: «Ὁ Νιόνιος πάει...». Πότε ἀκριβῶς καὶ πῶς, κανένας δὲν γνῶριζε. Ἐνας γείτονάς του ἀπὸ περιέργεια ζύγωσε στὸ παράθυρο τῆς χαμοκέλλας καὶ εἶδε φρικτὸ θέαμα: Ὁ Νιόνιος κείτονταν στὸ τσιμεντένιο δάπεδο, μπρούμυτα, ἡμίγυμνος, τεντωμένος, ἄπνους. Μισὸς κάτω ἀπὸ τὸ κρεβάτι καὶ μισὸς ἀπὸ ἔξω. Μόνος του ψυχορράγησε, πόνεσε, βόγγηξε, ἀναστέναξε, καταχτυπήθηκε καὶ τελείωσε!

Μετὰ τὸ μαντάτο τραβήξαμε μὲ τὸν ἀστυνόμο καὶ τὸν πρόεδρο τῆς κοινότητος γιὰ τὸ σπίτι τοῦ δυστυχισμένου. Λυπημένοι καὶ οἱ τρεῖς. Ἀργότερα ἔφτασαν καὶ οἱ γιατροὶ γιὰ τὴν κατὰ νόμον νεκροψία. Ἐπρεπε νὰ δεινοπαθήσει καὶ μετὰ τὸ θάνατο. Οἱ γιατροὶ διστακτικοί, ἄτολμοι καὶ δίχως πείρα, φόρεσαν γάντια, πήρανε μαχαίρια, σπάγκους, βελόνες καὶ ἄρχισαν. Γνώριζαν ὅτι ὁ νεκρὸς ἦταν ἀσθενικὸς ἄνθρωπος καὶ γέροντας 78 χρονῶν. Σχίζοντας τὰ ροῦχα τοῦ παγωμένου νεκροῦ, εἶδαν πῶς ἀπὸ τὸ λαιμὸ του κρεμόταν

στό στήθος του ένα λιγδωμένο σακκουλάκι που περιείχε τὸ θησαυρὸ τῆς πείνας: 102 χιλιάρικα σὲ μασουράκι!

Μετὰ τὴ νεκροψία καὶ τὸ στόλισμα τοῦ κοιμηθέντος, φύγαμε ὅλοι καὶ τὸν ἀφήσαμε πάλι μόνο. Τὴν ἄλλη ἡμέρα φάνηκαν οἱ ἀδελφοὶ καὶ οἱ συγγενεῖς γιὰ τὶς κοινωνικὲς ὑποχρεώσεις, μὲ τὸ ἀζημίωτο βέβαια...

κα'. Παραμονὴ Θεοφανίων 1981

Ἔχω δυὸ χρόνια νὰ περάσω ἀπὸ τὰ σπίτια τῶν ἐνοριτῶν μου. Οἱ παγωνιὲς καὶ οἱ κακοκαιρίες μὲ ἐμπόδισαν. Φέτος ὁ καιρὸς εἶναι καλοκαιρινός. Μετὰ τὴν πρωινὴ ἀκολουθία καὶ τὸν Μέγα Ἀγιασμὸ ἐξῆλθε ὁ Τίμιος Σταυρός.

Στὴν περιοδεία μου αὐτὴ αἰσθάνθηκα χαρὰ, γιὰτὶ ὅλοι οἱ ἐνορίτες μου μὲ περίμεναν. Ἡ πίστη εἶναι ριζωμένη στό λαό μας. Θέλει ὡστόσο συστηματικὴ καλλιέργεια.

Σημειῶνω τὶς ζωηρότερες ἐντυπώσεις μου:

1. Σὲ σπίτι πονεμένο

Μόλις χτύπησαν τὴν πόρτα τὰ τρία παιδιὰ ποὺ μὲ συνόδευαν, βγήκε ἡ νοικοκυρὰ ταραγμένη καὶ ἀνήσυχη. Μὲ ἀπότομο νόημα τὰ ἔδιωξε. Νόμισε ὅτι πῆγαν γιὰ νὰ ποῦν τὰ κάλαντα. Σὰν μὲ εἶδε ὅμως, στάθηκε καὶ ἀνοιξε τὶς ἐσωτερικὲς πόρτες. Μπήκα καὶ στό δωμάτιο ὅπου κείτονταν ὁ ἀσθενής, ψάλλοντας τὸ τροπάρι. Ράντισα καὶ περίμενα νὰ ἀγιάσω τὸ γέροντα. Μάταια ὅμως. Κοιμότανε βαδιά. Ἡ ἐπάρατη ἀρρώστια μέρα μὲ τὴ μέρα τὸν ἔλυωνε. Θυμήθηκα τὴν αἴτηση τῆς θείας Λειτουργίας: νὰ εἶναι τὰ τέλη τῆς ζωῆς μας χριστιανικὰ καὶ ἀνώδυνα. Οἱ σπιτικοὶ εἶχαν ζωγραφισμένη στό πρόσωπό τους τὴν πίκρα τοῦ θανάτου. Στὴν ψυχὴ τοῦ ἀσθενοῦς δὲν εἶχε κατοικήσει ἐνεργοῦσα πίστη. Ἀπὸ τὶς συζητήσεις ποὺ εἶχα κάνει μαζί του, προτοῦ νὰ ἀρρωστήσει, εἶχα διαπιστώσει τὴν... πίστη του στὴν πολιτική. Δὲν ἄντεχε ἐπίσης νὰ ἀκούει κήρυγμα.

2. Οί αδελφές

Δυὸ γερόντισσες ὀλομόναχες. Ἡ μεγαλύτερη εἶναι 101 χρονῶν. Πρόσφατα χτύπησε σοβαρὰ στὸ πόδι της καὶ τὴν ἔφτασε μέχρι τὴν Ἀθήνα ἢ ἀδελφὴ της, ποὺ εἶναι 85 χρονῶν. Τελικὰ δὲ συμφώνησαν γιὰ ἐγχείρηση καὶ ξαναγύρισαν στὸ σπίτι τους. Ἡ αἰωνόβια γριὰ ἔμεινε πιά κατάκοιτη. Εἶναι ὅμως ἤσυχη, δὲν πονάει, δὲν ἔχει ἀπαιτήσεις καὶ τρώει καλούτσικα. Τὴν περιποιεῖται ἡ ἀδελφὴ της ὑπομονετικά. Τὸ δωμάτιο εἶναι καθαρὸ καὶ τὸ τζάκι καίει ὅλο τὸ μερόνυχτο. Πρόκειται γιὰ ἕναν ἀδελφικὸ ἄθλο. Ἔρχομαι συχνὰ σὲ τοῦτο τὸ σπίτι καὶ κοινωνῶ τίς δυὸ ἀδελφές.

3. Οἱ πλούσιοι ποὺ εἶναι... φτωχοὶ

Λένε πὼς σὲ τοῦτο τὸ σπίτι ὑπάρχουν πολλές λίρες. Τὸ ἀντρόγυνο ποὺ μένει ἐδῶ, ἔχει μιὰ περίεργη ἀντίληψη γιὰ τὴ ζωὴ. Ἐπιμένει νὰ ζεῖ στὸ παλιὸ καὶ ἄχαρο σπίτι, ποὺ καὶ τὴν ἡλιόλουστη ἡμέρα τὰ δωμάτιά του εἶναι σκοτεινά. Ἡλεκτρικὸ φῶς δὲ δέλουν νὰ βάλουν. Τὰ ξύλα τῆς στέγης εἶναι κατὰμαυρα ἀπὸ τοὺς καπνοὺς. Τὸ ἴδιο καὶ οἱ τοῖχοι. Ζοῦν χωρὶς τὴ λάμψη τοῦ χρυσοῦ, γιὰ τὸν ἔχουν θαμμένο. Ὅταν ὁ ἄνθρωπος χάσει τὰ μάτια του, δὲ βλέπει. Ἡ φιλαργυρία εἶναι ἀπώλεια τῆς ὄρασης καὶ τῆς λογικῆς.

4. Χαρίκλω ἢ ἀπλοϊκὴ

Ζεῖ σὲ ἕνα φτωχικὸ σπιτάκι. Γιὰ νὰ περάσεις μέσα χρειάζεσαι νὰ σκύψεις πολὺ καὶ νὰ... χαιρετήσεις πρῶτα τὴν κατσίκα ποὺ ἔχει ἡ μακω-Βαγγέλαινα. Τὸ σπιτικὸ της ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο μικρὰ δωμάτια. Τὸ καντήλι της ἀναμμένο πάνω στὸ τζάκι. Μὲ ὑποδέχεται μὲ πολλὴ χαρά. Μὲ εὐχαριστεῖ θερμά. Μοῦ δίνει ἀτέλειωτες εὐχές. Ἡ Χαρίκλω εἶναι μιὰ κοντούλα γυναίκα. Ἡσυχὴ, ἄκακη, καλοκάγαδη. Κάθε βράδυ σταυροκοπιέται γυρίζοντας πρὸς ὅλα τὰ μέρη ποὺ ὑπάρχουν βακούφια (ἐξωκκλήσια) καὶ προσεύχεται.

Ζεϊ όλομόναχη με λίγες μέριμνες, πολλή καλοσύνη και με τή νοσταλγία τῆς Βορείου Ἡπειρου, πού εἶναι ἡ ιδιαίτερη πατρίδα της.

5. Ἡ δεισιδαίμων κόρη

Μᾶς υποδέχτηκε στὸ σπίτι ἓνα ζωηρὸ σκυλί πού γαβγίζε συνέχεια. Ἡ κόρη μόλις με κατάλαβε, βγῆκε ἔξω, ἄρπαξε τὸ σκυλί και τὸ βασάνισε με ἓνα ξύλο ἀνελέητα. Ἦταν τόσο δυνατὸ τὸ χτύπημα, πού τὸ γάβγισμά του μεταπάτηκε σέ παράπονο.

Στὴν αὐλὴ βλέπω ἀκατάστατα ξύλα, κλαδιά και «ζῶα μικρὰ μετὰ μεγάλων». Μέσα στὸ σπίτι οἱ δύο γέροντες, πού τοὺς ξεκουφαίνει τὸ ἀνοιγμένο σέ μεγάλη ἔνταση ραδιόφωνο. Χαίρονται μόλις με ἀντικρῦζουν και με εὐλάβεια ἀσπάζονται τὸν τίμιο Σταυρό.

Στὸ διπλανὸ δωμάτιο εἶδα ἓνα τραπέζι γεμάτο μῆλα. Κάπου ἐδῶ φιλοξενεῖται και ἓνας ἄλλος γέροντας πού ἄφησε στοὺς δρόμους τὴ δεύτερη σύζυγό του.

Ἡ κόρη παρατηρεῖ κάθε μου κίνηση. Φοβᾶται πολὺ τὰ σταυρωμένα χέρια και ἀποφεύγει τὸν κόσμο. Μόνο ὅταν ἔχει ἀνάγκη σέ πυρπολεῖ με πλῆθος λόγια, πού ἄλλα εἶναι δαιμονικά, ἄλλα θεωτικά και ἄλλα ἀνόητα. Ὑποφέρει ἀπὸ τις προλήψεις και ἐλέγχεται ἀπὸ τὸ σκάνδαλό της.

6. Ἡ γυναίκα τοῦ τσιγκούνη

Ὁ νοικοκύρης τοῦ σπιτιοῦ εἶναι ὀργίλος και πάντα ἀνήσυχος. Δυστυχῆς λόγω φιλαργυρίας. «Οὐκ ἐκλείψει κύματα θάλασσαν· οὐδὲ φιλάργυρον ὀργῆ και λύπη». Κάθε μέρα εἶναι ὀργισμένος και φωνασκός. Χώρισε τὴ γυναίκα του λόγω οἰκονομίας! Ἐπειδὴ, λέει, θέλει νὰ τρώει πολὺ, δὲν τὴν ἀντέχει. Τῆς ἔδωσε ἓνα δωμάτιο και κάθε μήνα τῆς πετάει ἓνα δυὸ χαρτονομίσματα. Με τὸν τρόπο αὐτὸ ξεφεύγει τὴν τσιμπίδα τοῦ νόμου.

Ὁ παραγμένος αὐτὸς ἄνθρωπος ζεῖ με ἄκρα οἰκονο-

μία, παρόλο πού παίρνει μεγάλη σύνταξη καὶ ἔχει σεβαστὲς καταθέσεις. Πάντα θρηνεῖ καὶ διηγεῖται τὰ «βάσανά» του. Στὴ γυναῖκα του δὲν ἐπιτρέπει νὰ ἐπισκευάσει τὸ σαπισμένο παράθυρο τοῦ δωματίου της.

7. Μάνα καὶ θυγατέρα

Πόσο κακομαθαίνει ὁ ἄνθρωπος! Μέσα σὲ ἓνα χαμόσπιτο ζεῖ μιὰ ἀποστεωμένη γριά, σωστὸ ἀτσάλι, μαζί μὲ τὴ χήρα κόρη της. Γιὰ νὰ φτάσω στὸ σπίτι πέρασα ἀπὸ ἓνα δρόμο γεμάτο λάσπες, ὅπου ἀναγκάστηκα νὰ σηκώσω τὰ ράσα μου μέχρι τὸ γόνατο. Νερά, χώματα, πέτρες, κοπριές, ζῶα καὶ ἄνθρωποι. Οἱ κόττες δουλεύουν δραστήρια. Ὁ ὄνος ὀγκανίζει, τὰ γιδοπρόβατα βελάζουν καὶ οἱ ἀγελάδες μὲ τὰ σκυλιὰ συμπληρώνουν τὴ... χορωδία. Στὸ σπίτι ντρέπεσαι νὰ σταθεῖς. Ὅπως ἔξω καὶ μέσα. Τζάκι, καπνοί, ροῦχα ἐδῶ κι ἐκεῖ κι ἓνα κατσικάκι στὸ μπαῦλο πού βγάζει τὸ κεφαλάκι του ἀπὸ τὴ χαλασμένη γωνία.

Ἐδῶ τελειώνει τὸ χρονικὸ τῆς ἡμέρας. Αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι, ὅπως καὶ ὅλοι οἱ ἐνορίτες μου, θέλουν τὴ βοήθεια τοῦ Χριστοῦ. Τὸ ἔργο μου εἶναι δύσκολο. Καλοῦμαι νὰ ἐλευθερώσω αἰχμαλώτους στραβῶν ἀντιλήψεων. Δὲν ἔχω πολλές ἐλπίδες.

ιβ'. Τὰ βογητὰ τῶν γερόντων

Ἐπάρχουν στὰ ρημαγμένα χωριά μας περιπτώσεις ἀνθρώπων πού προξενοῦν θλίψη. Σχεδὸν σὲ κάθε σπίτι. Κάνω συχνὲς ἐπισκέψεις καὶ βλέπω γέροντες πού ζοῦν ὀλομόναχοι καὶ ἔχουν πολλὲς ἀνάγκες. Χρήματα ἔχουν, τοὺς λείπει ὁμως ὁ νέος ἄνθρωπος. Περιγράφω μιὰ τέτοια περίπτωση: Δυὸ γέροντες, ἀντρώγυνο, μένουν σὲ ἓνα ἀπλὸ σπίτι πού εἶναι χτισμένο σὲ ἓνα εὐρύχωρο χωράφι. Εἶναι περιφραγμένο μὲ σύρμα. Ἀμέτρητα ἀγριολούλουδα ὁμορφαίνουν τὸν τόπο. Ἐχωρίζουν τὰ μαβιὰ μανουσάκια μὲ τὴ λεπτή τους εὐωδία. Κανένας ὁμως δὲ χαίρεται αὐτὴ τὴ φυσικὴ ὠραιότητα.

Μέσα στὸ σπίτι οἱ δυὸ γέροντες κείτονται στὰ κρεβάτια τους. Ὁ γέρος εἶναι ἄρρωστος ἀπὸ γρίππη. Κρυώνει, γι' αὐτὸ φοράει καὶ τὸ παλτό. Μπροστὰ ἀπὸ λίγες μέρες μοῦ εἶχε πεῖ ὅτι ποτὲ δὲν τὸν εἶχε ρίξει ἀρρώστια στὸ στρῶμα. Καὶ τώρα βογκάει. Ἡ ὄψη του χωρὶς χρῶμα, καταβεβλημένη, ἀνήσυχη, ἀπογοητευμένη. Ὡστόσο μόλις μπαίνω στὸ δωμάτιο χαίρεται. Τοῦ δίνω τὸ χέρι καὶ μοῦ τὸ φιλάει. Εἶναι ἡ πρώτη φορά, γιατί ὅταν παίρνει ἀντίδωρο στὴν ἐκκλησία δὲν σκύβει τὸ κεφάλι, ἀλλὰ ἀπὸ ἀπόσταση ἐπαναλαμβάνει τὸ «Εὐλογία Κυρίου καὶ ἔλεος» καὶ φεύγει.

Ἀπὸ τὴν ἄλλη γωνιὰ εἶναι ἡ γριά. Νεώτερη ἀπὸ τὸν ἄντρα της καμιά δεκαριὰ χρόνια. Εἶναι γύρω στὰ ὀγδόντα. Στὴν ἀρχὴ μὲ κοιτάει κάπως παράξενα. Ὑστερα βάζει τὶς φωνές: «Πεθαίνω, πεθαίνω! Ποῦ εἶν' ἄντρας; Πεθαίνω!». Πάσχει ἀπὸ ἀμνησία καὶ δὲ θυμᾶται τίποτα ἀπὸ τὴ ζωὴ της, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν πατέρα της καὶ τὴ μάνα της. Ὅταν δὲν εἶναι κατάκειτη, πηγαινοέρχεται στὸ πατρικὸ της σπίτι πάνω ἀπὸ δέκα φορές. Ἐλαφροντυμένη συνήθως, βαδίζει στοὺς δρόμους μὲ ἀγωνία καὶ γυρεύει τοὺς γονιούς της ποὺ εἶναι πεθαμένοι ἐδῶ καὶ τριάντα χρόνια. Ἄλλοτε ψάχνει νὰ βρεῖ τὰ ζωντανά της.

Μιὰ ἀκόμη δραματικὴ ζωὴ. Ἐνας βαθὺς πόνος μὲ βασανίζει. Κύριε, θὰ σωθοῦν οἱ δυὸ αὐτοὶ ἄνθρωποι; Ἐχω μεγάλη ἀγωνία.

κγ'. Τηλεόραση: ἡ πρώτη ἀνάγκη!

Ἐπάρχουν ἄνθρωποι ποὺ δὲν εἶναι σὲ θέση νὰ ἱεραρχήσουν τὶς ἀνάγκες τους. Ἐνῶ τοὺς λείπει τὸ πουκάμισο, ἐπιμένουν νὰ φορέσουν γραβάτα. Ἡ στέγη τους εἶναι χαλασμένη, κουζίνα δὲν ἔχουν καὶ πλένουν τὰ πιάτα στὶς πλάκες τῆς αὐλῆς συντροφιά μὲ τὰ οἰκόσιτα ζῶα.

Ἐχω στὴ γειτονιά μου μιὰ τέτοια οἰκογένεια. Ζῶ πολὺ κοντά της, ἀκούω τὶς φιλονικίες τους, βλέπω τὴ δυστυχία τους. Μιὰ μέρα ὅμως εἶδα νὰ σκαρφαλώνει ὁ ἄντρας στὸ ψηλότερο δέντρο τῆς αὐλῆς. Κάτι διαφορετικὸ συνέβαινε στὸ

σπίτι. Ἐφεραν τηλεόραση καὶ ρύθμιζαν τὴν κεραία. Αὐτὸ δὲν τὸ εἶχα φανταστεῖ. Νόμιζα ὅτι εἶχαν προτεραιότητα ἄλλες ἀνάγκες τους.

Τὴν ἴδια ἐποχὴ καὶ μιὰ μονόφθαλμη γριά, ἡ ὁποία εἶναι ἀνάπηρη ἀλλὰ ἀεικίνητη, ἀγόρασε τηλεόραση. Στὸ καλυβάκι τῆς ποῦ δὲν ἔχει δάπεδο καὶ ταβάνι,... χρειαζόταν τὸ μαγικὸ κουτί. Ἐκεῖ μαζί μὲ τὰ μπουκάλια, τὰ παλιόρουχα, τὰ καυσόξυλα καὶ τὶς κόττες.

Σκανδαλίζομαι ἀπὸ αὐτὰ τὰ γούστα μερικῶν ἐνοριτῶν μου. Ἐνῶ προσπαθῶ μὲ ποικίλους τρόπους νὰ τοὺς βοηθήσω, αὐτοὶ ζοῦν τὸ δικό τους κόσμον μὲ τὶς παράξενες ἐπιθυμίες. Ἐρχομαὶ νὰ πιστέψω ὅτι ἡ φτώχεια σκληραίνει τοὺς ἀνθρώπους καὶ τοὺς ἀγκυλώνει. Τοὺς περιορίζει τὰ ἐνδιαφέροντα, τοὺς καθλώνει σὲ πρωτόγονους καὶ σκληροὺς τρόπους ζωῆς. Ἐτσι μὲ τὸ πέρασμα τῶν χρόνων ἀποκτοῦν μιὰ νοοτροπία ποῦ δὲν ἀποβάλλεται εὐκόλα κι ὅταν ἀκόμη ὅλοι οἱ γείτονες καὶ οἱ συγγενεῖς τοὺς συμβουλεύουν νὰ ἀκολουθήσουν τὴν ἀπλὴ λογικὴ καὶ τὶς σύγχρονες ἀντιλήψεις. Αὐτοὶ ἐκσυγχρονισμό ἐννοοῦν τὴν τηλεόραση καὶ τίποτε ἄλλο.

κδ'. Χωρὶς δοσοληψίες

Δυὸ εἶναι τὰ σημαντικότερα γεγονότα τοῦ χωριοῦ: ἡ ἀφιξὴ καὶ ἡ ἀναχώρησις τοῦ λεωφορείου καὶ τὸ λάλημα τῆς τρομπέτας τοῦ ταχυδρόμου.

Ὁ ταχυδρόμος ὅταν φέρνει τὶς συντάξεις, κάνει... ἀπογραφὴ πληθυσμοῦ. Σχεδὸν ὅλοι παίρνουν κάποια σύνταξη. Εἶναι καὶ δική μου ἐλπίδα ὁ ἀγροτικὸς διανομέας. Διατηρῶ ἀλληλογραφία μὲ πολλοὺς καὶ λαβαίνω πολλὰ θρησκευτικὰ περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδες. Ἀργησα νὰ καταλάβω ὅτι αὐξήθηκε ἡ ἀλληλογραφία μου ἀπὸ τὴν ἀνάγκη νὰ ἐπικοινωνήσω. Ὡρες ὥρες νιώθω αὐτὴ τὴν ἀνάγκη πιὸ ἐντονα, καθὼς κυλάει τὸ ἡμερονύκτιο μονότονα καὶ πληκτικά.

Μαστίγωμα τῆς ψυχῆς ἢ ἀπομόνωση. Δὲ βρίσκω ἄνθρωπο νὰ δώσω καὶ νὰ πάρω. Εὐτυχῶς, Κύριέ μου, ποὺ εἶσαι πάντα πρόθυμος νὰ συναλλάσομαι μαζί Σου. Ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους δὲν ἔχω ἀπαντοχή. Ζοῦν χωρὶς πνευματιῆς συγκινήσεις.

κε'. Ὁ ψάλτης μου

Ἀπὸ μικρὸ παιδὶ στὸ ἀναλόι. Γόνος ἱερατικῆς οἰκογένειας. Εἶναι ὀγδόντα χρονῶν καὶ ἀπὸ τὴν ἐκκλησία εἶναι ἄκοπος. Τὰ τελευταῖα δέκα χρόνια δὲ βλέπει νὰ διαβάσει οὔτε καὶ διακρίνει πρόσωπα. Γνωρίζει ὅμως ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὴ φωνή.

Ὁ ψάλτης μου στὴν ἐκκλησία εἶναι ἀπόλαυση. Ἔχει καθαρὴ καὶ ὠραία φωνή. Ξέρει τὴν τάξη καὶ τὸν βοηθάει πολὺ ἡ μνήμη του. Ψάλλει πολλὰ τροπάρια ἀπ' ἔξω καὶ δὲν παραλείπει οὔτε ἓνα ἀμήν. Τὸν χαίρομαι ποὺ ἔρχεται προτοῦ νὰ ἀρχίσω τὸν ἑξάψαλμο. Συχνὰ διορθώνει τὸ βοηθό του καὶ αὐτὸ μὲ κάνει νὰ τὸν θαυμάζω.

Σὲ ἄλλα χωριά ὅλα ψάλλονται στὸν ἀνώνυμο πλάγιο ἦχο. Ἐδῶ ὁ ψάλτης μου τὰ λέει στὸν ἦχο τους. Δυστυχῶς δὲ φαίνεται νὰ ἔρχεται ἰσάξιος διάδοχός του στὸ ἀναλόι.

κατ'. Λευκὴ εἰκόνα

Ἐημερώσαμε μὲ δέκα πόντους χιόνι. Ἀπὸ τὴν αἴθουσα τοῦ σχολείου* βλέπω τὰ γυμνά δέντρα νὰ εἶναι φορτωμένα. Τὰ κλωνάρια λυγοῦν. Τὸ σκοῦρο τους χρῶμα ἔγινε λευκό. Παντοῦ ἀπνοια. Τὰ πουλιὰ θορυβημένα καὶ ἀνήσυχα πετοῦν ἀπὸ κλαδὶ σὲ κλαδὶ καὶ τὰ κουνᾶνε. Τὰ χιόνια χάνουν τὴν ἰσορροπία τους. Ὁ ἥλιος ποὺ φάνηκε ἔκανε τὶς νερωμένες μπάλες νὰ πλαταγίζουν στὴ γῆ. Τὸ μεσημέρι τὸ χιόνι ἔγινε νερό.

* Ὑπηρετοῦσα ὡς ἱεροδιδάσκαλος στὸ ἀκριτικὸ χωριό.

Καὶ τὴν ἐπομένη μέρα τὸ ἴδιο θέαμα. Τὸ ἀγκομαχητὸ τοῦ λεωφορείου δὲν ἀκούστηκε. Τὰ πουλιὰ παραπονιοῦνται, καθὼς οἱ νιφάδες συνεχίζουν τὴν ἀδόρυβη πτώση τους. Ἀποκλεισμός καὶ ἀγωνία. Νότια τοῦ χωριοῦ, στὴ Βόρειο Ἡπειρο, οἱ ἄνθρωποι χαίρονται, γιατί οἱ συνθῆκες δὲν ἐπιτρέπουν τὴν ἀνάλωσή τους στὶς πλαγιές καὶ τὶς λιθόσπαρτες ποταμιές. Γιὰ ἑκείνους μακάρι πάντα νὰ χιονίζει (14 - 15 Φεβρ. 1984).

κζ'. Ἐνα δράμα

Εἶχα τελειώσει τὸν ἑσπερινό, ὅταν ἓνα πράσινο αὐτοκίνητο σταμάτησε στὴν ἐκκλησία. Ἦταν τρεῖς ἄνθρωποι, ἓνας ἄντρας καὶ δυὸ γυναῖκες (ἀδελφές) ἀπὸ τὴν πρώτη μου ἐνορία. Κάτι τοὺς ἀπασχολοῦσε καὶ ἤθελαν πνευματικὴ βοήθεια. Μοῦ εἶπαν τὸν πόνο τους.

Τὸ κορίτσι τῆς μιᾶς γυναῖκας πρὸ τριῶν ἐτῶν παντρεύτηκε καὶ τώρα χώρισε. Νοίκιασε ἄλλο σπίτι καὶ ζεῖ μόνο του. Ἡ μάνα ἔβγαλε ὅλο τὸν καημό της. Μοῦ εἶπε περισσότερα ἀπ' ὅσα θὰ μπορούσε νὰ πεῖ στὸν ἄντρα της. Ἐκεῖνος εἶναι ἀλκοολικός καὶ δὲν συγκινεῖται τόσο.

Ἡ μάνα μοῦ ζήτησε νὰ κάνω παρακλήσεις γιὰ νὰ ἐνωθεῖ τὸ ἀντρόγυνο. Ἡ προθυμία μου τὴν ξεκούρασε ψυχικά, ἔφυγε κάτι πὺ πίεζε τὴν ψυχὴ της. Οἱ ἐπισκέπτες μου ἀναχώρησαν σὲ λίγη ὥρα καὶ ἐγὼ αἰσθάνθηκα τὴν ἱερωσύνη μου πολὺ βαριά. Δὲν εἶναι μικρὴ ὑπόθεση νὰ σοῦ ἀναδέτουν τὴν ἐπούλωση πληγῶν, ὅταν μάλιστα οἱ τραυματισμένοι δὲ ζήσανε ποτὲ τὴν χαρὰ τῆς πίστεως.

Σὲ σένα Κύριε, μεταφέρω τὸν πόνο τῶν γονιῶν καὶ τὴ δυστυχία τῶν κλονισμένων συζύγων. Κύριε, βοήθησε αὐτοὺς πὺ δὲ σ' ἔχουν ἀγαπήσει.

κη'. Πάσχα 1984

Γύρω ἀπὸ τὴν ἐνορία μου ὑπάρχουν χωριὰ ἀποίμαντα. Μόνο σὲ ἐπείγουσες ἀνάγκες ἐμφανίζεται ἱερέας, δηλ. σὲ κη-

δεῖες καὶ μνημόσυνα. Οἱ χωρικοὶ πληρώνουν τὸν ἱερέα, ὅπως πληρώνουν γιὰ ν' ἀγοράσουν ψωμὶ καὶ λάδι. Θέλουν δὲ θέλουν μένουν εὐχαριστημένοι.

Μπροστὰ ἀπὸ τρία χρόνια καδιέρωσα νὰ κάνω πρώτη Ἀνάσταση καὶ στὸ γειτονικὸ χωριό, δυὸ ὥρες πρὶν τὰ μεσάνυχτα. Φιλότιμοι οἱ ἐπίτροποι μου ἔστειλαν ἓνα αὐτοκίνητο. Ἐφέτος ὅμως ἦμουν ἄτυχος. Ὁ πρόθυμος ὁδηγὸς ἦταν μεθυσμένος, ἐκτὸς ἑαυτοῦ. Μπῆκα στὸ αὐτοκίνητο καὶ... βγάλαμε φτερά. Ὁ ὁδηγὸς κάπνιζε, τὸ μαγνητόφωνο μᾶς ξεκούφαινε καὶ τὸ αὐτοκίνητο τραβοῦσε τὸν κατήφορο μὲ μεγάλη ταχύτητα. Αἰσθανόμουν πολὺ ἄσχημα. Θερμοπαρακαλοῦσα τὸν ὁδηγὸ νὰ πηγαίνει πιὸ σιγὰ καὶ προσεκτικότερα. Μάταια ὅμως. Ἡ χαρά μου πού θὰ ἔλεγα τὸ Χριστὸς Ἀνέστη καὶ στὸ ἄλλο χωριὸ χάθηκε. Τὸ στομάχι μου εἶχε ἐνοχληθεῖ. Δὲν ἐπέτρεψε ὁ Θεὸς νὰ πέσουμε. Φτάσαμε ἀναιμάκτως. Λυπήθηκα ἀκόμη περισσότερο, ὅταν ὁ ὁδηγὸς μου ἀνέβηκε καὶ στὸ ἀναλόι νὰ ψάλλει.

Κάπως ἔτσι γιορτάζουν πολλοὶ νεοέλληνες τὸ πατροπαράδοτο Πάσχα...

***

Ἐπάρχουν καὶ ἄλλες σελίδες στὸ ἡμερολόγιό μου. Ἴσως κάποια ἄλλη φορὰ μοῦ δοθεῖ ἡ εὐκαιρία νὰ τὶς δημοσιεύσω. Ἀρκοῦμαι τώρα σ' αὐτὲς καὶ εὐχομαι ν' ἀλλάξουν κάποτε τὰ πράγματα, νὰ ζωντανέψουν οἱ ἀκριτικὲς ἐνορίες καὶ νὰ βρεθοῦν καλύτεροι ἀπὸ μένα ποιμένες.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΗΜΕΙΩΣΗ

Τὸ πρῶτο κείμενο «Εἴκοσι μυστικά ἀνθη» εἶναι ἀνέκδοτο. Τὸ δεύτερο «Εἰκόνες τῆς Κλίμακος» πρωτοδημοσιεύτηκε στὸν «Ὁρθόδοξο Τύπο» ἀπὸ τὸ φύλλο τῆς 10ης Φεβρουαρίου 1989 κ.έξ., ἐνῶ τὸ τρίτο «Ἀποδημία στὸ Ἅγιον Ὄρος (Α΄)» στὴν «Ἡπειρωτικὴ Ἑστία» τὸ 1985, σελ. 255 - 263 καὶ τὸ τέταρτο «Ἀποδημία στὸ Ἅγιον Ὄρος (Β΄)» στὸν «Ὁρθόδοξο Τύπο» τῆς 30ῆς Δεκεμβρίου 1988. Τὸ πέμπτο «Ἀποδημία στὸ Ἅγιον Ὄρος (Γ΄)» εἶναι ἀνέκδοτο, ἐνῶ τὸ κείμενο «Ὁ γέρον Θεόκλητος ὁ Διονυσιάτης» πρωτοδημοσιεύτηκε στὸν «Ὁρθόδοξο Τύπο» τῆς 27ης Φεβρουαρίου 1987. Τὸ ἕβδομο ποὺ φέρει τὸν τίτλο «Ποιμαντικὸ Ἡμερολόγιο» εἶναι ἐπίσης ἀνέκδοτο.

ΑΛΛΑ ΒΙΒΛΙΑ ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ

1. Ο ΑΓΙΟΣ ΝΕΟΜΑΡΤΥΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΕΚ ΚΟΝΙΤΣΗΣ, 1979, σελ. 48.
2. Η ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΣΤΟΜΙΟΥ ΚΟΝΙΤΣΗΣ, 1980, σελ. 48.
3. Η ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΜΑΚΡΑΛΕΞΗ ΠΩΓΩΝΙΟΥ, 1982, σελ. 8.
4. ΚΑΣΤΑΝΙΑΝΗ ΠΩΓΩΝΙΟΥ, 1983, σελ. 52.
5. ΤΟ ΛΙΣΚΑΤΣΙ ΚΟΝΙΤΣΗΣ, 1985, σελ. 114.
6. ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑ ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΚΟΝΙΤΣΗΣ, 1987, σελ. 96.
7. ΑΘΩΝΙΚΟΝ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ, τρίτη έκδοση 1989, σελ. 112.
8. ΑΠΟΔΗΜΙΑ ΣΕ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ, 1990, σελ. 128.
9. ΤΟ ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑ ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΝΙΚΑΝΟΡΟΣ ΣΤΗΝ ΕΠΑΡΧΙΑ ΚΟΝΙΤΣΗΣ, δεύτερη έκδοση συμπληρωμένη 1990, σελ. 72.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος	3
1. Είκοσι μυστικά άνθη	5
2. Εικόνες τῆς Κλίμακος	19
3. Ἀποδημία στὸ Ἅγιον Ὄρος (α')	36
4. Ἀποδημία στὸ Ἅγιον Ὄρος (β')	52
5. Ἀποδημία στὸ Ἅγιον Ὄρος (γ')	60
6. Ὁ γέρον Θεόκλητος Διονυσιάσσης	76
7. Ποιμαντικὸ ἡμερολόγιο	81
Βιβλιογραφικὴ σημείωση	109
Ἄλλα βιβλία τοῦ ἴδιου συγγραφέα	110

δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

